Compendium
CHRISTIANÆ
RELIGIONIS
ex Quatuor Libris
INSTITUTIONUM
IOHANNIS CALVINI
Analyticè, nec non Methodicè
desumptum.

OXONIÆ,
Impensis L. LICHFIELD Academiæ
Typographi.

CHRISTIANAE
RELIGIONIS
ex Quatuor Libris
INSTITUTIONUM
IOANNIS CALVINI
Auctoris hac ultima editione
denuo recognitarum.

OXONII:
E Typographeo REGII ac Academiae
Typis apud Johannem Lichfield. 1645.

CHRISTIANE LECTOR.

CALVINI INSTITUTIONES cum primò perlegissem, facillimè in assensum ibam, quòd dilucidè & mirâ quâdam partium consonantiâ, *Christianæ Religionis* summam denudaverat; Itaq; mihi plurimum profuturum duxi, si Capitum

[illegible] con-
[illegible] igitur
[illegible] cùm quod ardenti-
[illegible] elaborassem, nullo modo
juris publici facere, mecum pro certo
decernebam.

Cum verò ex *collatione*, *laboris* mei
ratio, *vires*, *judicio & Pietate* non *mini-*
mis innotuisset; eorum *consilio*, imò *im-*
pulsu, hujus *Libri Editionem* periclitari,
ægrè persuadebar.

Igitur, si *sæpius Calvinum* legeris;
cùm quid è memoriâ concidat, mini-
mo hîc dispendio temporis, uno qui-
dem intuitu reintegrare poteris: si *vari-*
us; non dubio est, cùm Religionem
tuam, non tàm pomposa ac inani ar-
gumentatione obfirmatam, quàm ra-

tione

tione justâ, & *Scripturæ* congruâ munitam videris, quin in pace tecum sis futurus. Et si quando per me quamlibet metas *utilitatem*, mihi ex animo eam verè compensâtâ. *Vale in Christo & fruere.*

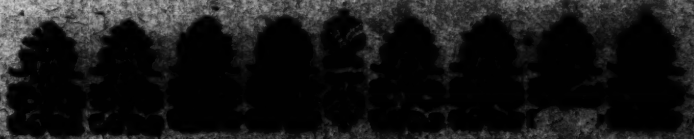

Errata graviora licet panca, libuit annotare.

Pag:11.lin:9. lege *Is*:2.3. pag:17.l.25. *Apoc*:20.9. p.43. l.17. *Heb*:12.18. p.49.l.1. *Act*:26.18. p:56.l.4.1 *Ioh*: 3.4. p:58.l.3. *Cor*:2.11. p:59.l.12. *Ioh*:2.44. *ibi* l.29. *Cor*:1.22. p:64.l.7 *securus*: p.65.l.32. *Lev*:13. p:88.l. 16. *faciant*. p:166. l:10. *Rom*:13.28.

PRIMUS LIBER Tractat de Cognitione Dei, (quatenus est Creator, Conservator, & Gubernator rerum omnium, & singularium) circa quam quærendum est,

A. 1. Quid sit? Resp. Notitia Dei est, quâ non solùm esse Deum aliquem; sed etiam qualis erga nos sit, agnoscimus, quantum quidèm nostrâ refert, tum ad ipsius gloriam, tum ad nostram salutem.

B. 2. Declarative per modum inductionis.

1. Ex eo, quod hominibus omnis ignorantiæ prætextus tollendus fuit, ut suo ipsorum testimonio damnarentur, qui opificis sui numen non coluerint, cujus intelligentiam Universis Deus indidit.

2. Ex communi omnium nationum, etiam obtusissimarum testimonio.

3. Ex superstitione, & Idololatriâ pastim, & olim, & hodiè apud gentes vitatâ, quæ potius quàm nullum putarentur habere Deum, ad ligna & lapides se demittere voluerunt.

4. Ex sensu Majestatis Dei, & metu ultionis Divinæ, quâ improbissimorum hominum conscientias percelli videmus, etiam quando furiosè Deum oppugnant, aut etiam Dei faciem fugere conantur.

C. 2. Nonnullam Dei imperiam omnibus naturaliter esse insitam. Quid constat.

5. Ex summo fine hominis, qui est Deum cognoscere, & ad hunc scopum omnes vitæ cogitationes, &

D. 3. Ubi asserimus nihilominus

B actiones

A B C D actiones destinare. Hujus autem notitiam omnibus insitam esse oportet.

6. A religione, quæ potissimum a Brutis nos distinguit; Est ergo homini cum ipsâ rationali Animâ naturalis.

7. A precibus; quas ipsa Necessitas, rebus desperatis, impiis extorquet. C. 3. S. 1, 2, 3. C. 4. S. 4.

2 Eandem tamen notitiam corrumpi, partim

1. Inscitiâ, unde superstitionis vanitas ebullit, quam inexcusabilem esse diximus, qualemcunq; prætextum, vel simplicitatis, vel religionis proferre videatur. Ratio est,

1. Quia cum superbiâ conjuncta in errores ultrò delabitur.

2. Quia Dei voluntatem contemnit, quæ sola religionis norma esse debet, & aliam ex arbitrio suo fingit.

3. Quia non nisi coacta servili metu ad Deum accedit, & eundem, contra quem affectu belligeratur, religionis tamèn effictâ specie demereri nititur.

2 Malitiâ, quæ, suffocatâ naturæ luce, cæco impetu in Deum ruit, & peccandi consuetudine obdurata, Furiosè omnem Dei memoriam repellit, ejusq; providentiam, & potentiam, quam metuit, esse negat; sic tamèn, ut, dum luctatur cum proprio sensu, Deum excludere non possit. S. 2.

1. Tam insignes fore in ejus operibus divinitatis notas, ut aperire oculos homines nequeant, quin aspicere eum cogantur.

2. Talem nihilominùs esse hominum stuporem, ut ad hæc tam perspicua testimonia ita hebescant, ut tota hæc notitia fine profectù effluat. Cujus rei

2 Non in Mundi Fabricâ, ubi tamen observandum est

A B

A B jus rei causas arcessendas esse censeo.

1. Ex mentis hominum vanitate, & ad errores propensione; siquando enim divinitatis alicujus sensum concipimus, extemplò ad carnis nostræ deliria, vel prava cōmenta delabimur, ac puram Dei veritatem nostrā corrumpimus vanitate.

2. Ex voluntaria mentis humanæ cæcitate. E quo fonte horrenda illa Ethnicorum πολυθεία, & de Deo cùm infinitæ, tùm etiam sibi invicem repugnantes opiniones profluxerunt.

3 Sublatam esse (etiam stupidis & stupidis) omnem excusationis anſam. Nam

1. Non excusat, quòd nihil minus sibi propositum esse fatentur, quam a Deo discessionem fieri. neq; enim quæritur, quid intendant, sed quid reipsa faciant.

2. Certum est, eos suâ ipsorum culpâ incertos de Deo hærere, & confusis principiis affixos, incognitum Deum adorare, viasque suas sequi.

3. Nullam ignorantiam prætexant, quomodo enim aurium, aut oculos sibi defuisse obtendent, aut mentis imbecillitatem excusabunt, cum mutæ creaturæ sine oculis & ratione, eos erudiant, & rectam viam demonstrent.

Sect. 5.

2 Affirma-

A

A

2. Affirmativè; In Scripturis, quibus Deus se solum totius Mundi opificem & rectorem distinctè proponit. Circa quas considerandum est.

I. Quod sint Veræ, & a spiritu Dei profectæ. Quod probatur

1. Spiritûs Dei testimonio. Neq; enim Scripturæ authoritas, & certitudo, ab Ecclesiæ determinatione, sed ab internâ Spiritûs S. persuasione dependet.

Quæ res quò melius pateat, proferemus.

1 Nostrorum Rationes, quæ sequuntur.

1, Æterna & infallibilis Dei veritas non potest niti arbitrio hominum, C. 7. S. 1.

2. Conscientiæ relinquuntur incertæ, & trepidæ, sine ulla solidâ vitæ æternæ securitate, si promissiones istæ solo hominum judicio sulciuntur. S. 4.

3. Sannis impiorum, & variis suspicionibus fides nostra subjicitur, si scriptura hominum precariam obtinet authoritatem.

4. Ipsa Ecclesia Prophetarum, & Apostolorum fundamento nititur. Eph. 2. 20. Ergo Apostolicæ, & Propheticæ doctrinæ sua constat certitudo, antequàm Ecclesia, præsertim Christiana extare incipiat.

5 Summa Scripturæ probatio a Dei loquentis personâ sumitur. S. 4.

2 Pontificiorum Objectiones.

1. Quærunt, unde certi simus hæc a Deo scripta prodiisse, intacta, & salva ad nos perveniisse? hunc librum esse recipiendum, alterum repudiendum? nisi certam istorum omnium regulam Ecclesia præscriberet: pendet igitur, inquiunt, ab Ecclesiæ determinatione, & quæ scripturæ reverentia debeatur, & qui libri in ejus Catalogo sint censendi.

A B C

Resp.

A B C

Resp.

1. Ista sine ludibrio spiritus S. dici non possunt.

2. Sub prætextu Ecclesiæ, effrænatam invehunt tyrannidem. C:7. S:2.

3. Supponunt falsa, quasi non alia, & certiora sint Scripturæ testimonia, quàm quæ ab hominibus peti necesse sit. Scriptura enim sensum suæ veritatis, non minus evidenter, quàm color, aut sapor, aut lux sui ipsius indicium præ se fert.

2. Dicunt, etiamsi a doctrina Prophetica, & Apostolica ortum suum habeat Ecclesia, tamen sine judicio Ecclesiæ, dubium manere, qui libri Prophetis, & Apostolis sint ascribendi.

Resp.

1. Vis argumenti nostri non infringitur, Nempe cùm Ecclesia Christiana Prophetarum, & Apostolorum scriptis, & prædicatione sit fundata, necessariò doctrinæ approbationem certam fuisse, antequam Ecclesia extaret. S: 2.

2 Non est idem, Ecclesiam accipere scripturam, & suo testimonio obsignare; atq; ex dubia, & controversa, authenticam reddere.

3. Ne quid stulte, aut leviter credant, ratione probari sibi cupiunt, ac postulant Mosen, ac Prophetas divinitus esse loquutos. C:7. S:4.

Resp: Testimonium spiritus S: (quo intus docente, & obsignante, solidam demum fermo Dei fidem invenit in hominum cordibus) esse omni ratione præstantius. Quod sic probamus,

1 Quia Religionis verus, ac serius affectus, non potest absolute niti conjecturis, & opinione, non humanis rationibus, non nostro vel aliorum judicio; sed certius aliquod judicium supra humanum est constituendum, cui judicium, ingeniumq; nostrum subjiciamus. Talis autem

A B C autem sensus nasci nequit, nisi ex cælesti revelatione, in qua secure, & constanter, mens acquiescit.

2 Quia solus Deus idoneus sermonis sui testis est, idemq; spiritus, cujus afflatu Prophetæ, & Apostoli loquuti sunt, omnium optime cordibus nostris persuadet, hoc verbum a Deo esse profectum. C:7. S:4,5.

3 Hac de causa, spiritus cum verbo Dei aptissime conjungitur: *Esa*:59.21. quia sine spiritûs S: interna operatione fidem hanc assequi certò non possumus.

4 Ideo idem spiritus arrhæ & sigilli nomine insignitur, quia donec ipse mentes illuminat, necesse est fidem inter multas hæsitationes dubiam fluctuare.

5 Idem probat experientia fidelium: qui in hoc spiritus S: testimonio constantius acquiescunt, quàm in ullis argumentationibus.

6 Non aliud fidei ratio postulat, cujus est scripturam recipere, postquam spiritus S: eam cordibus obsignavit.

7 Deniq;, cum hic intelligentiæ thesaurus sit electorum singulare privilegium, nempe eorum, qui a Deo docentur *Esa*:54.13. sequitur non nisi ex cælesti revelatione firmam hanc persuasionem existere: S:4,5.

Argumentis peritis parum

Locis Testamenti

Veteris. Ubi primum locum obtinent

1 Rerum, quæ in scripturis tractantur, cælestis veritas, humanum modum excedens, nihilq; terrenum redolens, & sola sibi ad se tuendam sufficiens. C:8. S:1.

2 Pulcherrima partium omnium dispositio, & inter se consensio. *ib.*

3 Divina simplicitas, tum in verbis, tum in modo tractandi, non quod sua carcat eloquentia, sed quia rum etiam, quando asperior sermo rusticitatem sapiat, ubiq; tamen conspicua maneat spiritus majestas, om-

A B C D

ni humana eloquentia superior. *ib.*

4 Potentia & efficacia scripturæ ad afficiendum animos, qualis nulla in humanis scriptis artificiosissimè expolitis, reperitur. *ib.*

5 Antiquitas Scripturæ, quævis alia religionis monumenta longissima temporum serie antecedens: prout patet ex Libris Mosis, rebusq; quæ ibidem tractantur, non nuper confictis, aut nunquam auditis, sed quarum notitia constans, & firma semper fuit in Ecclesia. S. 3.

6 Legis celebritas & authoritas, apud omnes penè gentes ab ultimis usq; seculis decantata. *ib.*

7 Innumera & admiranda miracula Mosis, totidem legis ab ipso latæ sanctiones *Exod.* 24. 18, quæ in dubium vocari nequeunt, cum recitentur apud oculatos testes, & quidem eo tempore quo populum odiosè exagitat. S. 5.

8 Vaticinia de maximis rebus multis ante seculis prædicta, longo tandem post temporis eventu comprobata. Qualia sunt: Regnum erigendum in tribu Judæ: Vocatio gentium, &c. Quæ non nisi divino afflatu præsciri & prædici potuisse, res ipsa clamat.

9 Conservatio legis & scriptorum veteris Testamenti, etiam in mediis hostium furoribus, & linguæ Hebrææ mutatione, & populi ruina: eorundemq; ad Christianos per ipsos Judæos, infensissimos Christi hostes, intemerata transmissio. C. 8. S. 10.

A B C

A B C

2 Novi: cujus divinitas firmissimis constat argumentis

1 Quòd simplici dicendi genere cœlestia mysteria supra humanum captum pertractat. C. 8. S. 11.

2 Ipsæ conciones Christi, brevitèr ab Evangelistis conscriptæ, facile a contemptu Evangelia vendicant. *ib.*

3 Summa Majestas, quæ elucet in scriptis *Johannis*, *Petri*, & *Pauli*, pervicaces facile convincit. *ib.*

4 Cum scriptores horum librorum partim crassi Idiotæ fuerint, & contemptibiles in ipsâ plebe, partim ex professo hostes sanguinarii, sui tam admirabili mutatione, & vocatione, satis comprobant, non humanitùs, sed a spiritu Dei edoctos, de tam cœlestibus rebus tam magnificè disseruisse. *ib.*

2 Consensu Ecclesiæ, Cujus argumenta sunt valde illustria.

1 Quòd tot sæculorum, & tam variarum gentium voluntates in Scripturæ obedientiam consenserint.

2 Quòd Ecclesia tam constanter & invictè scripturam conservaverit, & tutata sit adversus omnes tum sophistarum, tum Tyrannorum conatus.

3 Pietas eruditissimorum hominum, qui velut lumina fulserunt in mundo, & cùm longissimè dissiti essent, unanimi tamen, & piâ professione divinitatem sacrarum literarum agnovêrunt.

4 Martyria Sanctorum, qui tam alacriter, intrepidè, firmo, & tamen prudenti zelo huic doctrinæ testimonium suo sanguine reddiderunt, in quibus omnibus manifestum est divini numinis, & præsidii, documentum. C. 8. S. 13.

A

2.

A

Quod sint Necessariæ ad hominum salutem.

Quod sanis confirmetur.

1 Ab imbecillitate nostrâ. Mox enim alioquin diffluerent etiam qui videntur præ aliis firmi stare. Nempe, sicuti senes, vel lippi, si vel pulcherrimum volumen illis objicias, quamvis agnoscant esse aliquid scriptum, vix tamen duas voces contexere poterunt: specillis autem interpositis adjuti, distincte legere incipient: ita scriptura, confusam alioquin Dei notitiam mentibus nostris colligens, discussâ caligine liquidò nobis verum Deum ostendit. C. 6. S. 1.

2 A naturæ nostræ pravitate. Nam si reputemus quàm lubricus sit humanæ mentis lapsus in Dei oblivionem, quanta in omne genus erroris proclivitas, quanta ad confingendas identidem novas, & fictitias religiones libido: perspicere licebit, quàm necessaria fuerit talis cælestis doctrinæ consignatio. C. 6. S. 2.

Ex his colligimus, insulsam fore Libertinorum insaniam, qui (Spiritûs magisterium obtendentes) scripturam, ejusq; lectionem respuendam esse censent. Quod ita evincimus.

1 Spiritus, quem prærendunt, aut est idem cum spiritu Apostolorum, omniumq; fidelium, aut est diversus: jam.

1 Si sit idem, non possunt contemnere Scripturam, quam Apostoli ex Spiritu Christi ediderunt, & fideles per eundem spiritum in maximo honore habuerunt.

2 Si verò sit diversus, tum non est spiritus Christi.

2. Deus prædicans fœlicitatem Novi Testamenti, conjungit spiritum suum cum verbo: Esa. 59. 21. sunt ergo verbum & Spiritus, arcto quodam nexu conjunctæ. C. 9. S. 1.

3. Paulus ipse profecit indies in doctrinâ Veteris Testamenti, eamq; passim commendat, 1 Tim. 4. 13. Falsum ergo est, spiritus donum immediatè nobis reddere scripturam.

A

B

A B 4. *Petrus* laudat eorum studium, qui attenti sunt ad Propheticam doctrinam, etiam post exortam Evangelii Lucem 2 *Pet.*1.19. Ergo non est elementaris doctrina.

5. Ab effectu noxio. Nihil enim facilius, quàm ut Satan in Angelum lucis se transfiguret. Est igitur opus hâc Scripturæ nota, qua Spiritus S. a malis spiritibus discerni possit. S.2.

6. Christus Discipulorum mentes aperuit, ut Scripturas intelligerent, non ut abjectis scripturis per se saperent.

7. Deus non dedit verbum suum, quod spiritus adventu statim voluerit cessare; sed potius ut per verbum illud Spiritus S. opus suum in cordibus nostris absolveret. C.9.S.3.

A B C D

Quod plenissimè demonstrant, qualis sit natura Dei.

I. In se; Ira autem est.

I. Infinita, Æterna, Omnipotens, Invisibilis; Quibus positis Attributis, necessario sequitur eos errare, qui visibilem formam Deo affingunt, quique simulacra ipsi erigunt. Percurremus

I. Nostrorum Rationes

1 Huc facit manifesta prohibitio secundo Decalogi præcepto expressa, de non faciendis ullis simulacris, picturis, aliisvè signis, quibus superstitiosi Deum sibi esse propinquum somniant. *Exod.* 20.4.C.11.S.1.

2 Accedit prohibitionis ratio. *Deut.*4.15. Quia vocem Dei audiverant quidem, faciem vero non viderant, ergo nulla Deo congrua similitudo confingi potest. S.2.

3 Nihil potest cogitari, aut fieri absurdius, & divina Majestate indignius, quam infinitam, incorpoream, invisibilem, & divinam essentiam, in materia mortua, & corruptibili, effingere, aut exigui ligni, vel apri frustulo adæquare. *ib.*

4. Illud planè furiosum est, auxilium implorare a rebus mortuis, sensuq; carentibus,

A B C D

cùm ignorare nequeant, Deum habitare in cœlis, ejusq; virtute efficaci cuncta moveri. *Act.* 17. 24, 28.

5. Nec omittendum est, quòd Scriptura vocet Idola, opera manuum hominum; ita ut non nisi ex terrenæ, & mortalis creaturæ arbitrio, Deitas pretariam originem trahat. *Esa.* 2. 7. C. 11. S. 5.

2 Pontificiorum. — 1 Objectiones. — Resp.

1. Objiciunt, Imagines esse Idiotarum libros. Dixit hoc *Gregorius.* C. 11. S. 5.

1. Hoc non probant ex Scripturâ, quæ contrà: lignum, *Doctrinam* vanitatis, conflatile, doctorem mendacii pronuntiat. *Ier.* 10. 3.

2. Cum Imagines Pontificiæ perditissimi luxûs, & obscœnitatis exemplaria sint, non possunt dici sanctitatis, aut veritatis libri. C. 11. S. 7.

3. Malè eos rudes, & idiotas vocant, imaginibus edocendos, quos Christus cælestis regni sui mysteriis voluit erudiri.

4. Non opus est Fidelibus, tali per imagines docendi ratione, cùm Christus sufficienter ipsis providerit verbi sui Prædicatione, & Sacramentorum administratione. *ib.*

A B C D

A B C D

2. Quærunt, cùm imagines ad Dei cultum adhiberi non debeant, numquid ullus earum usus, præsertim in templis, sit licitus?

Resp. per modum.

1. Concessionis; Non eâ superstitione tenemur, ut nullas prorsus imagines ferendas esse censeamus. Etenim sculptile, & pictura, Dei donum est. Sed purum & legitimum utriusq; usum requirimus. Deum enim visibili specie effingi nefas putamus.

1. Quia ipse vetuit.
2. Quia gloria ejus deformatur.
3. Quia omnes sani scriptores id semper improbârunt.
4. Quia Majestas Dei oculorum sensu superior est, ac proindè pingi non potest, multò minus in tali materiâ coli.

2. Negationis; In templis tamen Christianorum ullas habere imagines minimè expedit. Quod sic probamus.

1. Ab exemplo primæ, & purioris Ecclesiæ, cujus templa quingentis circiter annis communiter ab imaginibus fuêrunt vacua. *C. 11. S. 13.*

2. *Quia* hæc res minimum habet utilitatis, plurimum autem periculi, ad superstitione inficiendos animos.

3. *Quia Johannes* non tantùm a simulacrorum cultu, sed ab ipsis simulacris cavere jubet.

4. Ab experientiâ, quæ docet simulacra in tem-

A B C D

plis

A B C D

plis vix erigi posse, quin ad cultum eorum abripiantur homines.

Excusationes.

1. Prætexunt, non Idolum, sed Deum in Idolo coli, nec imagines pro diis reputari. §. 9.

Resp. Negando

1. Consequentiam; Quia hoc prætextu crimen Idololatriæ non effugiunt; nam parum interest, Idolumne simpliciter colant, an Deum in Idolo; quia Deus in Idolo coli non vult: & cùm Idolo qualicunq; colore, divini honores exhibeantur, Deo eripitur, quicquid alibi transfertur.

2. Antecedens. Quisquis enim genuflexiones, & preces conversas ad Sanctorum imagines; item visitationes simulacrorum, votivasq; peregrinationes, & quæ sunt consimilia, penitùs attenderit, præsertim quatenùs a vulgo fiunt, facile, quàm impudenter mentiantur, animadvertet. *ib.*

2. Distinctione Δουλείας, & λατρείας elabi non dubitant, quarum hanc soli Deo, illam sanctis, sine Dei injuriâ tribui posse docent.

Quoties τὸ Δουλεύειν, & λατρεύειν ad religiosum cultum in Scriptura refertur, pro eodem promiscue sumi solet.

Cum Δουλεύειν plus sit, quàm λατρεύειν, sanctis, quod minus est, daretur Deo, quod minus est, relinqueretur. *C.* 11.

A B C S.11.

2. Absurde-

3. Absurdè dicunt se non colere imagines, pro quarum cultu tamen digladiantur.

4. Non de voce, sed de re contendimus. Est autem palàm, cultum quem Papistæ sanctis deferunt, nihil differre quoad externos gestus, a Dei cultu.

5. Quandò Apostolus Paulus Galatas accusat, quòd servierint iis, qui natura non sunt dii, *Gal.* 4.8. nihil minus voluit, quàm ut eos voce Δουλείας excusatos haberet.

6. Cum Christus Satanæ προσκύνησιν denegat, non tam veniebat in quæstionem λατρεία: & tamen impudentem ejus postulationem adorationis divinæ argumento refutat. C. 12. S. 2, 3.

1. *Quid sit Persona. Resp.* Est Subsistentia in Essentiâ Divinâ, quæ ad alios relata, incommunicabili proprietate distinguitur.

1. Filius Dei Patris Æterni λόγος, sive sermo, in Scripturâ nominatur, per quem Deus omnia creavit; Ergo est Deus Æternus.

2. Argumentum ex iis locis rectè petitur, quæ Christo Deitatis nomen asserunt: qualia ex multis sunt. *Esa.* 9. 6. *Ier.* 23. 6. Hic enim Deus vocatur & Jehovah, quod constat hoc nomen esse incommunicabile creaturis. Colligimus ergò Filium esse unicum, & Æternum Deum.

3. Argumentum divinitatem Christi ex operibus ejus arguit. Nam qui cùm Patre omnia operatur, cum necesse est potentiam divinam sibi usurpet, is est Deus. Judæis. *Joh.* 5. 17.

A. Unius essentiæ, in quâ sunt Tres Personæ.

B. Ubi quæritur.

C. Quod his Argumentis probatur

A. Æterna ac Deitas

B. Filii

C. Deus

A B C D 18. Ac hoc competit Christo. *Ergo.*

4. Argumentum a Dei Attributis sumitur. Est enim Christus ipsa salus, Bonitas, Justitia, Vita, & Lux Hominum, etiam a primo Creationis exordio. *Ioh:* 1.9 At hæc extra deum non sunt. *S:* 13.

5. Argumentum ducitur a cultu, quem ei tribuimus. Necesse enim est eum esse deum Æternum, in quem credimus, & speramus, quem invocamus, quem Ecclesia fidelium Servatorem agnoscit. Is autem est Christus dei Filius. *Ioh:* 14.1. *Rom:* 10.11. Ergo est Æternus deus.

Primum Argumentum sumitur ab operibus, quæ Spiritui Sancto tribuuntur. *C.* 12. *S.* 14.

1. Quod non modo illa mundi pulchritudo, quæ nunc cernitur, spiritus virtute salva viget, sed etiam quòd, cum antè confusa esset moles, in illâ fovendâ spiritus fuit operatur. *Gen:* 1.2. Est ergo Creator, & conservator. *S.* 14.

2. Quia in mittendis Prophetis summum imperium spiritui Sancto communicatur, quod est solius Dei. *Es.* 48. 16.

3. Quia ubiq; diffusus, omnia sustinet, vegetat, vivificat in cœlo & terra. Est ergo infinitus, nec ullis terminis circumscribitur. Tum vero omnibus vigerent, vitam, & motionem inspirat. Utrumq; divinitatis est argumentum, quib. a creaturarum numero eximitur.

Spiritus Sancti esse. Quod etiam ita probamus

2. Quia tum regenerationis,

A B C D tum

A B C D

rum futuræ vitæ immortalitatis est Author. C. 13. S. 15.

Secundum Argumentum ea continet testimonia, quæ Dei nomen Spiritui Sancto attribuunt.

Nam
1. Dicimur esse templa Spiritûs Sancti. At hic cultus soli deo debetur. *C.* 13. *S.* 15.
2. Cùm Petrus dixisset Ananiam mentitum esse Spiritui Sancto, addit statim, non hominibus, sed deo mentitum esse. *Act.* 5. 3. 4.
3. Si blasphemia in Spiritum S. non remittitur, deum esse sequitur, cujus Majestatem lædere est crimen inexpiabile.

Tertium Argumentum petimus a cultu Dei, qui Spiritui Sancto tribuitur in Baptismo. In cujus enim nomen Baptizamur, eum necesse est esse verum deum. At Baptizamur in nomen Spiritus S. *Mat.* 28. 19. *Ergo.*

Quæ sit distinctio Personarum (viz.)
1. Patris a Filio. *Resp.* In hunc modum ostenditur
1. Ex iis Scripturæ locis, quibus Sermo dicitur fuisse apud deum, & gloriam habuisse apud Patrem. *Joh.* 1. 1. & 17. 5. Item Patrem per Verbum omnia creasse. *Joh.* 1. 3. *Col.* 1. 16. Quæ certè constare non possent, nisi alius esset Filius distinctus a Patre.
2. Ipse Christus Patrem a se distinguit, quum alium a se esse dicit, qui testimonium sibi perhibet. *Joh.* 5. 32.
3. Non descendit Pater in terram, nec mortuus est, nec resurrexit, sed is qui a Patre exiit, & ab eo missus fuerat.
4. Ne ab assumpta carne distinctionis exordium accersamus, obstat, quod

jam

A B C

jam antea in sinu Patris fuisse dicitur, & inde ad suscipiendam humanitatem descendisse. *Joh.* 1.18. Est ergo distinctus a Patre, nec unus primum sinum Patris ingressus est. C:13.S:17.

a Spiritu S. { 1. A Patre? *Resp.* Hanc innuit Christus, cum dicit eum a Patre procedere. Joh:15.26.
2. A Filio? *Resp.* Christus eum a seipso distinctum esse docet, quoties alium consolatorem a se mittendum esse denuntiat. Joh: 14. 16.

2. In rerum omnium creatione. Ubi considerantur Substantiæ,

1. Cœlestes, sive spirituales, (1.) Angeli, Quorum alii sunt.

1. Boni. De quibus observamus.

1. Quod sint cœlestes spiritus, quorum ministerio, & obsequio Deus utitur, ad exequenda omnia quæ decrevit.

2. Quòd sint divinæ erga nos beneficentiæ dispensatores, & administri, qui pro salute nostrâ excubent, nostriq; defensionem suscipiant. Gen:16.9.

3. Quòd nequaquam tamen sint adorandi.

Nam { 1. Hanc superstitionem refutat Paulus, Col:2.18. Quo in loco, Angelorum cultum manifestè prohibet.
2. Angelus ipse non permisit se adorari. *Apoc*:19. 10. addita duplici ratione { 1. Quia sit *Johannis* conservus.
2. Quia solus Deus sit adorandus.

A B C D C 3. Cons

A B C D

3. Consideremus finem, cur Deus utatur Angelorum ministerio, non certe, quod ex necessitate illis indigeat, sed potius, dum videmus nos tot periculis, & hostibus circumsideri, ne trepidemus, aut desperemus; sed in Angelis, Dei præsentiam apprehendamus, certiq; simus de Dei tutela, qui nos tam multorum satellitum præsidio circumcinctos esse voluit. C. 14. S. 12.

4. Huc pertinet exemplum servi Abrahæ, qui Angeli custodiæ commendatus, tamen ipsum non invocat, sed eâ commendatione fretus, preces coram Domino fundit, cujus misericordiam implorat.

5. Sicut Deus non facit Angelos potentiæ, & bonitatis suæ ministros, ut suam cum illis gloriam partiatur: Ita nec opem suam in illorum ministerio promittit, ut nostram fiduciam inter Deum, & illos dividamus.

2. Mali; (Non ex creatione, sed ex depravatione) quales sunt Diaboli; Quos asserimus esse substantias spirituales, vel Spiritus sensu præditos. Errant ergo, qui opinantur eos nihil aliud esse quam malas inspirationes, aut pravas perturbationes, aut effectus pravos, qui nobis a carne nostra ingeruntur.

2 Terrestres

A B

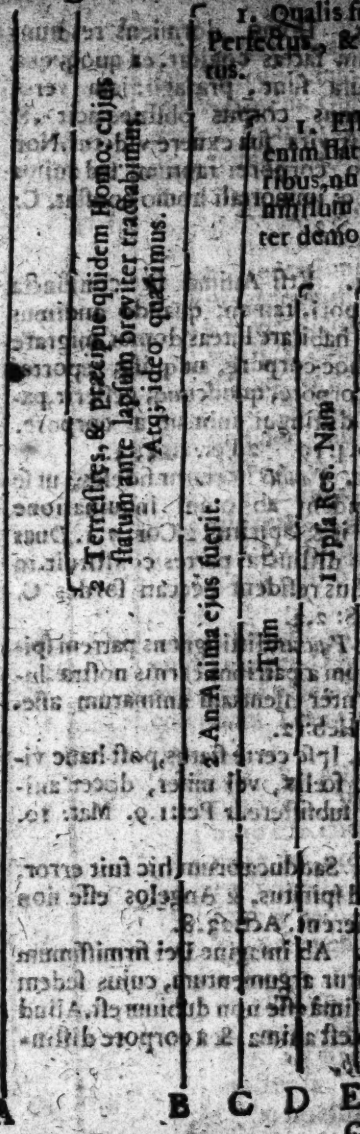
A
B
1. Qualis fuerit per Creationem? Resp. Perfectus, & ad imaginem Dei formatus.
1. Essentia immortalis? Aff. Neq; enim flatus fuit, aut vis infola corporibus, nullam habens essentiam, & in nihilum subito evanescens. Nam aliter demonstrat.
1. Sic statuitur totius hominis mortalitas; qui error ex terrenis affectibus, & tenebris mentis oritur.
2. Repugnat Conscientia, quæ dum inter bonum atq; malum discernit, & ad Dei tribunal penetrare cogitur, terroremq; sibi ex reatu incutit, indubium est immortalis spiritus testimonium.
3. Animæ nostræ mundum cognitione Dei transcendunt: ad hanc verò Dei cognitionem vigor evanidus pervenire nequit.
4. Mens humana omnem naturam perlustrat, omnia secula intellectu, & memoriâ complectitur, singula sua serie dirigit, futura ex præteritis colligit, Deum invisibilem, & Angelos Intelligentia concipit, quæ justa & recta sunt apprehendit. At hæ actiones in corpus non cadunt. Ergo fatet aliquid in homine a corpore distinctum.
5 Homo
Terrestris, & præcipue quidem Homo, cujus statura ante lapsum breviter tractabitur.
Atq; ideo quæritur.
Anima ejus fuerit.
Tum
Ipsa Res. Nam
A
B
C
D
E
C 2

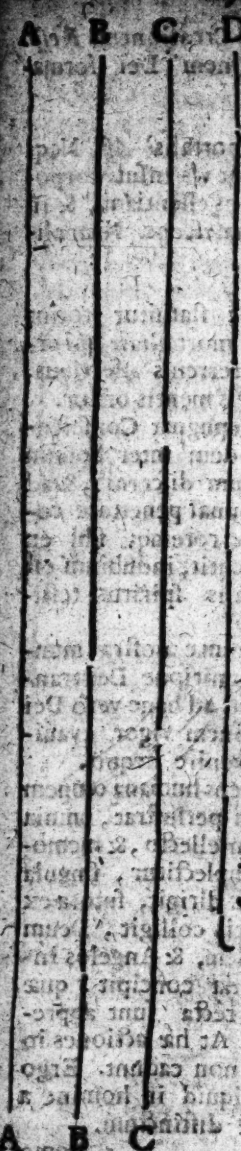

5. Homò dormiens res nunquam factas cogitat, ea quoq; quæ futura sunt, præsagit: jam vero, somnus corpus obstupefacit, & quasi vita sua exuere videtur. Non ergo corpore tantum, sed anima quoq; immortali homo constat. C. 15. S. 2.

1. Etsi Anima sit conjuncta corpori, tamen, quando audimus nos habitare luteas domos, migrare ex hoc corpore, ut quisq; reportet in corpore, quodcunq; gesserit, patet distingui animam a corpore. Job. 4. 19. 2 Pet. 1. 13, 14.

2. *Paulus* hortatur fideles, ut se mundent ab omni inquinatione carnis & Spiritus. 2 Cor. 7. 1. Duas ergo distinctas partes constituit, in quibus residet peccati sordes. C. 15. S. 2, 3.

3. *Paulus* distinguens patrem spirituum a patribus carnis nostræ, lucul ntèr essentiam animarum asserit. Heb. 12.

4. Ipse certè status, post hanc vitam, fœlix, vel miser, docet animas subsistere. 1 Pet. 1. 9. Mat. 10. 28.

5. Sadducæorum hic fuit error, quod spiritus, & Angelos esse non crederent. Act. 23. 8.

6. Ab imagine Dei firmissimum sumitur argumentum, cujus sedem in animâ esse non dubium est. Aliud ergò est anima, & a corpore distincta. *ib.*

A B C

2. A Deo ex nihilo creata? *Aff.* Unde constat, absurdissimum esse Manichæorum, & Osiandri errorem: Qui sentiebant Animam traducem esse substantiæ Dei, & veluti portionem aliquam immensæ Divinitatis.

Nam

1. Si Anima nostra sit ex Essentiâ Divinâ, sequetur, naturam Dei obnoxiam esse mutationi, passionibus, ignorantiæ, pravis cupiditatibus, atq; adeò omne genus vitiis: constat enim, Animam nostram variis, & contrariis motibus distrahi, omniumq; sordium esse receptaculum.

2. Si partem essentiæ divinæ quisq; possideret, tum necesse est Creatoris essentiam lacerari. C. 15. S. 5.

3. Animas nostras non minus creatas esse quàm Angelos, certò statuendum est. At Creatio non est transfusio, sed essentiæ ex nihilo exordium.

3. Nobilior pars hominis? *Aff.* Primatum enim in regendâ hominis vitâ obtinuit, nec solùm quoad officia terrenæ vitæ, sed maximè ad colendum Deum nos excitavit. *Quod* constat.

1. Ex reliquiis hujus rei in ipsâ corruptione. Patet enim, hominibus maximam esse curam famæ: unde autem hæc nisi a pudore? Pudor autem non est, nisi ex respectu honesti. Sequitur, homines scire se natos esse ad justitiam colendam, & consequenter ad Religionem.

2. Ex notitia insculpta ipsi animæ, quòd ad cœlestis vitæ meditationem homo conditus sit. C. 15. S. 6.

3. Ex fine hominis, ut cum Deo conjunctus sit: hunc finem si ignoraret, principuo intelligentiæ usu careret. Ergo prin-

A B C

cipua actio animæ est, ut ad illum finem, (i.) ad illam cum Deo conjunctionem aspiret.

4. Quò quis magis ad Deum accedere studet, eò magis probat se ratione præditum esse.

3. An libero arbitrio præditus fuerit? *Aff.* Nam si vellet, adipisci posset vitam æternam. Quòd autem prolapsus est, inde fuit, quòd in utramq; partem flexibilis erat ejus voluntas, nec data ad perseverandum constantia.

3. In Rerum Administratione. Quam dicimus esse vel

1. Universalem, quâ dirigit omnes creaturas juxtà proprietatem, quam singulis, dum eas creavit, largitus est. Circa quam nihilominus errant nonnulli, dum hac Providentia nihil impediri tradunt, vel creaturas omnes, quo minus contingenter moveantur; vel hominem, quo minus liberæ voluntatis suæ arbitrio huc, atq; illuc se convertat.

Nam

1. Hâc ratione inter Deum, atq; homines partiuntur, nec ipsi gloriam integram tribuunt. C. 16. S. 4.

2. Hoc est confusam, cæcam, & ambiguam moderationem Deo concedere, quod præcipuum est, Deo adimere, sapientiam scilicet, quæ omnia ad hunc finem disponit. S. 4.

3. Hinc sequitur, verbo tantum, non re, Deum esse Rectorem mundi, quia moderatio eripitur. Quid enim est moderari, nisi ita præesse, ut destinato ordine, ea regas, quibus præes?

4. Nec nos universalem providentiam negamus, quâ nempe positum a se naturæ ordinem tuetur, secundum quem singulæ rerum species arcano naturæ instinctu moventur.

5. Prætextu providentiæ universalis non debet obscurari specialis, quâ peculiarem uniuscujusq; operis sui curam gerit, vel ipsis adversariis

A B versariis testibus, qui multa fieri peculiari providentiâ fateri coguntur, sed perperàm ad quosdam actus eam restringunt, quæ circa omnes versatur.

1. An sit, & quibus confirmetur Argumentis?

2. Particularem. De quâ quærimus. *Resp.*

Tum

1. Ex varietate dierum, noctium, Hyemis, Æstatis, frigoris, caloris, siccitatis, pluviarum; itemq; effectuum, qui inde oriuntur, fœcunditatis, sterilitatis, famis; jam si certam tantùm legem præscripsit Deus naturæ, eundem semper tenorem servarent.

2. Ex iis quæ hominem spectant, respectu

1. Liberi Arbitrii. *Non* enim ab homine, sed a deo est gressus viri, ut ne profari quidem aliquid possit, nisi quod deus voluerit. Jer. 10. 23. Prov. 20. 24.

2. Rerum fortuitarum. *Non* enim ramus defractus prætereuntem interficit hominem, nec sortes conjiciuntur in urnam, & inde exeunt, sine speciali dei providentia. Exod. 21. 13. Prov. 16. 33.

3. Ex singularibus eventibus, qui totidem sunt singularis providentiæ dei testimonia. Ut

1. Quòd ventos excitet, non extraordinariè tantùm, sed quoties ipsi libuerit. *Psal.* 107. 25.

2. Quòd alios relinquat orbos, alios dignetur sobole, cum tamen vis generandi naturaliter sit indita hominibus.

2. Quid sit? *Resp.* Providentia particularis est, qua deus ad singulos eventus regendos ac attendit definito suo consilio, ut nihil fortuito contingat.

1. Præteriti, errent, qui perperàm ejus eventus ad nudam Dei providentiam trahunt? *Aff.* Aiunt enim, si quæcunq; contingant ex eâ pendent, tum nulla patrari peccata, quin *Dei* voluntas intercedat; Quo posito, non esse puniendos fures, & Homicidas, quippe qui Dei voluntati serviant. At nos hoc negamus. Nam

1. Divinæ voluntati in verbo revelatæ, quæ peccata prohibet, resistunt, hæc autem solâ in rebus agendis valere debet. *C:* 17. *S:*5.

2. Non quid ille velit, cogitant, nec hoc fine malè agunt, ut *Deo*, sed ut malignæ suæ cupiditati obsequantur.

3. Non excusat, quòd malè agendo Dei providentiæ, tanquam instrumenta subserviant, quibus ad exequenda judicia bene utitur. Redarguuntur enim propriâ conscientiâ, eorumq; in se malum deprehendunt, ut purgare sese nequeunt; nec deum alicujus injustitiæ insimulare, penes quem, non nisi legitimum malitiæ suæ usum reperient.

4. Nec vero, licet per malos operetur *Deus*, ideo in societatem potest pertrahi. Omnis enim mali, & culpæ materia subsidet in hominibus, quæ ipsa tamen inquinare deum nullo modo potest. *C:* 17. *S:* 5.

2. Futuri, pugnet Dei providentia cum Mediis? *Neg:* Illa enim media non tollit, sed ponit citius, & mandat.

1. Certè Solomon deliberationes humanas cum Dei gubernatione aptissimè connectit. *Prov.* 16. 9.

2. Notum est, consultandi, & cavendi artes nobis inspiratas esse a *Deo*, non alio fine, quàm ut inserviant providentiæ Dei. *C:* 17. *S:*4.

3. Non usus Mediorum, sed eorum neglectus, & socordia, divinam providentiam oppugnat. *C:* 17. *S:*4.

3. An respectu Temporis

Num

A

B

A B 4. Ideo nos futura celare voluit Deus, ut tanquam rebus dubiis non desinamus parata opponere remedia, donec aut superata fuerint, aut omnem curam superârint.

4. Quibus argumentis impugnetur hujus doctrinæ veritas? Resp. Objiciunt alii

1. Hac doctrinâ stabiliri dogma Stoicorum de fato.

Resp:

1. Nos fati nomen non recipimus, tum quia profanam continet novitatem, tum quia sic gravatur veritas.

2. Maliciosè & per calumniam nobis tale dogma impingitur. Nam

1. Stoici necessitatem comminiscuntur perpetuo causarum nexu, & serie, quæ in nobis contineatur. C. 16. S. 9.

2. At nos Deum statuimus moderatorem omnium; Qui pro suæ sapientiâ ab æterno decrevit quid facturus esset, & nunc potenter, quod decrevit, exequitur.

2. Ex hac doctrinâ sequi, nihil contingere, aut fortuitò accidere.

Resp:

1. Fortunam & Casum esse voces Ethnicas, quæ ab hoc negotio debent exulare.

2. Quandoquidem successus omnis est dei benedictio, calamitas ejusdem maledictio, fortunæ, aut casui nullus est locus. C. 16. S. 9.

3. Cum Augustino dicimus, casum posse vocari, cujus ratio nos latet, & per fortunam intelligi fortuitos rerum eventus.

4. Dicimus, eadem, quæ Dei consilio & certa dispositione fiunt, nobis tamen esse quasi fortuita. Eorum enim quæ eveniunt ordo, finis, ratio, & necessitas, ut plurimum in Dei consilio latent, & eatenus certa sunt: sed in

A B

natura

A B naturâ suâ considerata, aut secundum notitiam nostram, judiciumq; æstimata, videantur nobis quasi fortuita.

3. Scripturam tribuere Deo consilii mutationem, seu pœnitentiam: ideoq; ejus providentiam firmam non videri. Gen. 6. 6.

1. Nullam propriè dictam pœnitentiam in Deum cadere, cùm semper ignorantiam, vel errorem, vel impotentiam includat: quorum nihil de Deo dici potest.

2. Dicimus hanc locutionem a nostro sensu sumi, sicut & alias formulas, quæ Deum humanitùs describunt, non qualis in se est, sed qualis a nobis sentitur. C. 17. S. 13.

L l B.

LIBER Secundus Tractat de Cognitione Dei, (quatenus est Redemptor in Christo) quæ dupliciter nobis demonstrari potest.

A 1. Ab Occasione Redemptionis, (viz.) hominis lapsu; de cujus effectis, & consequentiis, hic loci tractabimus; Quocirca quærendum est.

B 1. Quodnam sit illud Adami delictum?

Resp. C 1. Negative. Non est gulæ intemperies.

1. Quia cùm Adamus tantâ lautitiarum copiâ, & varietate abundaverit, non potest virtutum summa poni in unius fructus abstinentia.

2. Quia prohibitio arboris scientiæ boni & mali, erat Obedientiæ examen. Idq; patet.

1. Ex fine mandati, quem ipso nomine arboris scientiæ boni & mali deus designavit, ut primus parens sua sorte contentus, ultra Dei imperium nihil amplius affectaret.

2. Ex additâ promissione vitæ æternæ, quamdiù ederet ex arbore vitæ.

3. Ex comminatione mortis, simulac de vetito fructu degustaret.

A B C

2. Positivè. Radix defectionis fuit infidelitas, & fructus ejus inobedientia, Rom: 5. 19. hinc emersit ambitio, & contumacia, eò ut abjecto Dei metu se projiceret, quò ferebat libido, C: 1, S: 4.

2. Quinam sint ejus effectus?

Resp. 1. Alienatus est primus parens a deo, in quo consistit animæ interitus. C: 1. S: 5.

2. Obliterata fuit cœlestis imago, ut in locum sapientiæ, virtutis, justitiæq; successerint terrenæ pestes, cæcitas, impotentia, impuritas, vanitas, injustitia.

3. Hanc maledictionem ad totam sobolem primus parens propagavit.

3. An sit peccatum Originale? *Aff:* Orthodoxi enim firmiter asserunt, nos non ascitâ nequitiâ corrumpi, sed ingenitam vitiositatem ab utero matris afferre. Proferemus,

1. Hujus sententiæ rationes.

1. Si Adami defectio totum naturæ ordinem pervertit, ut testatur Paulus. Rom: 8. 22. nihil mirum est, si genus quoq; suum pessundedit.

2. David fatetur se in iniquitatibus genitum, & in peccato conceptum esse a matre. *Ps.* 51. 5. At hoc non est Davidi peculiare. Ergo humani generis sortem suo exemplo notavit. C: 1. S: 5.

3. Rationem hanc regula generalis confirmat. Quis enim dabit mundum ex immundo? *Job:* 14. 4. omnes autem descendimus ex immundo semine. Ergo omnes peccati contagione nascimur infecti. *ib.*

4. Hoc ex Adæ & Christi comparatione planum facit Apostolus, Rom: 5. 12. 1 Cor: 15. 22.

A B C D

5. Paulus

A B C D

5. Paulus dicit, nos naturâ esse filios iræ. Eph: 2. 3. Naturam autem intelligit vitiosam: sequitur, nos in ipso utero maledictos esse. S: 5.

6. Immota est Christi sententia, quicquid genitum est ex carne, carnem esse. Arq; hinc Christus probat, opus esse novâ regeneratione. Patet ergo homines pravos, & vitiosos nasci.

2 Pelagianorum Objectiones.

1 Objiciunt, nihil a communi sensu magis esse remotum, quàm ob unius culpam omnes fieri reos, & ita peccatum fieri commune. C: 1. S: 5:

Resp. Culpam Adami ad nos quoq; pertinere, quia omnes in ipso fuimus, & peccavimus, tanquàm primo humani generis parente, & capite.

2 Objiciunt, a piis parentibus non posse corruptos nasci, cùm eorum puritate potiùs sanctificentur.

Resp. Confundi regenerationem spiritualem cum generatione carnali. Reatus est ex naturâ. Sanctificatio ex spiritu. ali gratiâ.

4. Quid sit peccatum originale? *Resp.* Est hæreditaria nostræ naturæ pravitas, & corruptio in omnes animæ partes diffusa.

5. An homo Arbitrii libertate sit spoliatus? *Aff.* ubi consideramus.

1. Quid de Libero Arbitrio tradiderint

1. Philosophi, e quibus omnes ponunt virtutes, & vitia in nostrâ esse potestate, ut sit liberæ nostræ electionis, agere, vel non agere, bene, aut male agere.

2. Scriptores Ecclesiastici, inter quos

1 Chrysostomus,

A B

1. Chrysostomus, & alii, plus æquo vires humanas extulêrunt, Idq; hoc consilio.

1. Ne Philosophis, & communi hominum judicio absurda tradere viderentur.

2. Ne carni ad bonum torpenti, novam desidiæ occasionem darent.

2. Augustinus obscurè quidem dixit, Liberum Arbitrium esse facultatem rationis, & voluntatis, quâ bonum eligitur gratiâ assistente, & malum ea desistente.

Ubi attendimus

Intellectu.

1. Quod intellectus omni perspicientiâ nondum spoliatur.

Nam

1. Omnes naturaliter amore veritatis rapimur.

2. Hoc ipsum nos a Brutis, ratione carentibus, discernit. C.12.S.12.

3. Lux dicitur lucere in tenebris. *Ioh:* 1. 5. superest ergo nonnulla perspicientia intellectus; Eadem tamen duplici vanitate laborat.

2. Quantum homini post lapsum tribuendum sit.

1. Quod pro hebetudine sua rectam veri investigandi viam tenere nequit; itaq; facile impingit, & oberrans evanescit.

2. Non discernit in quarum rerum notitiam incumbere expediat: hinc in rebus superfluis inquirendis ridiculè curiosa est, ad res necessarias, vel contemptim, vel raro deflectit.

2. Quantum etiamnum valeat intellectus noster.

A B C

1. Terre-

A B C

Circa Res

1. Terrenas, quæ cum vita præsenti rationem habent. Cujus generis sunt.

1. Politia, & Oeconomia. Constat autem civilis cujusdam honestatis, & ordinis, universales impressiones ineſſe omnium hominum animis, idq; ad societatem humanam fovendam, atq; conservandam. Nec obstat, quòd quidam Jus & fas omne immersum velint, ut fures & latrones; alii verò judiciis suis discrepent: utrumq; enim ex accidente, & vitio hominum fit C. 2. S. 13.

2. Artes liberales, & manuariæ, in quibus apparet vis humani acuminis non exigua.

1. Ex eo, quòd illis discendis insit omnibus nobis quædam aptitudo, & facilitas. S. 14.

2. Quia suppetit ad excogitandum in arte quavis novum aliquod, vel ad amplificandum, & expoliendum, quod alio præcunte didiceris, energia.

4. Ex artium inventione, methodica traditione, interiori, ac præstantiori cognitione.

4. Ex ipsis profanis scriptoribus, in quorum libris admirabilis quædam rationis, & sapientiæ lux affulget.

2. Cœlestes, & spirituales, quas ad tria capita revocamus, nempe intelligentiam. 1. Divinæ Notitiæ. 2. Adeptionis. 3. Voluntatis Divinæ. Circa hæc tria hominis exercitium probatur.

A B

Rationis

A B

1. Rationibus firmissimis.

N m

1. Etsi præbuit illis dominus exiguum divinitatis suæ gustum, ita tamen viderunt, quæ videbant, ut tali intuitu minimè ad veritatem dirigerentur, nedum pertingerent.

2. Illæ veritatis guttulæ, quibus libros, tanquam fortuitò, aspergunt, quor, & quàm portentosis mendaciis sunt inquinatæ. C:2. S:18.

3. Illam divinæ erga nos benevolentiæ certitudinem, (sine qua hominis ingenium immensa confusione repleri necesse est) ne olfecerunt quidem unquam C:2. S:18.

2. Scripturæ testimoniis. Ex quibus colligimus

1. Aliqua luce donatos esse Adami filios, sed ea Deum haud comprehendere posse, Joh:1. 5. Quæ autem ratio? Quia eorum acumen, quantum ad Dei notitiam, mera est caligo.

2. Adoptionem, non a natura, sed a Patre cœlesti per regenerationis spiritum in electis obsignari; ideò intelligentia, quæ salutis nostræ sunt, ante regenerationem, minimè apprehendit; Quod variis argumentis confirmatur.

C D

1. Nihil efficit vel Christus prædicatione, nisi interior magister spiritus viam ad animos parefaciat; ergo non veniunt ad eum, nisi qui a patre audierunt, & edocti sunt. Joh:6.44. Quæ ista discendi, & audiendi ratio? nempe, ubi aures ad audiendum, & mentes ad intelligendum spiritus mirâ, & singulari virtute format.

2. Paulus concludit animalem

A B

hominem

hominem non posse percipere, quæ sunt Spiritus Dei, qui spiritualiter dijudicantur. 1. Cor. 2. 14.

3. Pronuntiat Apostolus infatuatam a Deo sapientiam hujus mundi: an nos vero illi acumen tribuemus, quo ad cœlestis regni mysteria penetrare possit? Cessat a nobis tanta socordia.

4. Deo soli tribuit S. Scriptura adoptionis, & salutis nostræ gloriam.

3. Veram legis divinæ Notitiam nescire mentem humanam. C. 2. S. 20, 22.

1. An sit libera? *Neg.* Neq; enim naturale illud desiderium boni, quo omnia imbuuntur, aliquid conducit ad probandam arbitrii libertatem.

1. Quia hominibus cum brutis, adeoq; metallis, & lapidibus est commune.

2. Quia magis ab essentiæ inclinatione, quàm mentis deliberatione proficiscitur: jam vero ipsi Scholastici nullam liberi arbitrii actionem fatentur, quàm quæ fiat, præcunte deliberatione, & electione.

3. Quia homines ex ista naturæ inclinatione, non deligunt quod verè bonum sit, sed potius sine ratione, & consilio in contraria ruunt.

4. Quia nemo ad hoc ipsum bonum, nisi spiritus impulsu, aspirat. C. 6. S. 26.

2. An sit ita penitus vitiata, ut nihil nisi malum generet, an vero particulam aliquam illæsam retineat, unde nascantur bona desideria? *Neg.* Errant ergo Scholastici, dum [illegible] primæ Dei gratiæ tribuentes, ut efficaciter velimus,

2 Voluntati, ubi quærimus

A B

A B

mus) innuunt inesse animæ ultro ad bonum aspirandi facultatem, sed imbecilliorem, quàm quæ in solidum effectum emergat, aut conatum excitare possit.

3. An a Deo ita moveatur, ut nostra posteà sit electionis motioni obtemperare, aut refragari? *Nego.* Dicimus enim voluntatem efficaciter affici, C. 3. S. 10.

Nam

1. Absurdum est, in nostrâ conversione Dominum porrectâ manu tantum expectare, an juvari auxilio ejus placeat.

2. Confunditur status naturæ integræ cum corruptâ, in illâ potuit se homo, cum adhuc staret, in quamlibet partem inclinare. Sed post lapsum suo exemplo docuit, quàm miserum sit arbitrium, nisi Deus in nobis & velit, & possit.

3. Confundunt universalem gratiam cum speciali. Universaliter omnibus exposita est Dei gratia iis, qui eam quærunt. Sed illud quærere, & velle, est speciale Spiritus S. donum, atq; electorum prærogativa, quæ omnibus non contingit.

4. Pugnat hæc sententia cum Scripturâ, Nam 1 *Ioh.* 3.9. Qui est ex Deo, non potest peccare, quia semen Dei manet in eo; Ergo inflexibili affectu efficacem Dei motionem sequitur.

4. Quales

A B A

A B

Primum est. Si peccatum est Necessitatis, jam desinit esse peccatum: ut est voluntarium, potest ergò vitari.

Resp.

1 In hoc argumento supponitur, peccatum non posse simul esse & voluntarium, & necessarium, quod falsum est: certè Diaboli non minus voluntariè peccant, etsi necessariò peccant: sicuti ex adverso, electorum Angelorum voluntas non desinit esse voluntas, licet a bono sit indeclinabilis.

2 Negamus Utriusq; syllogismi consequentiam. viz.

Quales proferuntur Objectiones ad defendendum Liberum Arbitrium? Resp. Adversarii nostri congerunt

1 Absurdè; ut sic nostram sententiam in odium trahant; Quorum

Resp. Distinctè

1 Prioris, quia necessitas illa est voluntaria, & nostrâ culpâ, arq; defectione acquisita: proindè peccatum non excusat.

2 Posterioris, quia perperàm a voluntario progressus fit ad liberum, cum tamen, non omne quod voluntarium est, etiam liberum dici possit, & evitabile.

Secundum est. Si virtutes, & vitia, non procedunt ex Liberâ electione Arbitrii, non est consentaneum, ut homini vel pœna infligatur, vel præmium reddatur.

Resp.

1. De Pœnis. Justè irrogantur, cum eas peccatis suis sunt commeriti. Negq; refert liberone judicio, an servili, modò voluntariè peccetur.

2. De Præmiis. Si merita intelligant proprie sic dicta, nulla nos agnoscimus præmia nostris

A B C D

A B C D

virtutibus debita. Sin præmia intelligant gratuita, & quæ gratiis jam collatis retribuantur, non nostra opera, sed sua dona coronat Deus.

Tertium est. Si non est penes peccatorem parere exhortationibus, objurgationibus, &c. consequens est, illas esse supervacuas.

Resp. 1 Negamus consequentiam, nisi Christum, & Apostolos velint redarguere. Christus passim reprehendit malè agentes, & ad bona opera hortatur. Asserit tamen nos sine ipso nihil posse *Joh.* 15. 5.

2 Quid sine Dei gratiâ valeant Exhortationes, Objurgationes, & similia media, satis arguit Scriptura, 1 *Cor.* 3. 7. Et, tamen Prophetæ docent, objurgant, minantur.

2. Scripturæ testimonia, quæ brevitatis ergo in suas classes distribuemus. Classis

Prima continet testimonia, quibus Deus virtutes præcipit, vitia prohibet, & obedientiam ab omnibus exigit: Unde colligunt, aut esse hæc in nostrâ potestate, ut præstari a nobis possint, aut Deum homini illudere: quod est absurdum.

Resp. Nos utrumq; negare.

1 Quia supponunt, hominis facultates ad divinæ legis præcepta extendi: sin minus, frustra legem latam esse, in quo falsum postulant. Nam etsi Lex præscribat vitæ regulam, alios tamen habet usus, quos Paulus memorat. *Gal.* 3. 19. *Rom.* 5. 20. 3. 20.

2 Scriptura, non tantùm quid agendum nobis, sed etiam obedientiæ virtutem a Deo esse docet, & precibus postulandam. Quod evincunt Promissiones præceptis annexæ, quæ non subsidi-

A B C

um

A B C

um modò, sed omnem virtutem nostram in gratiæ auxilio ponunt.

Secunda continet allegationes promissionum, quibus Dominus cum voluntate nostra paciscitur: quales sunt *Amos* 5. 14. *Jer:* 4. 1. *Esa:* 1. 19. *Deut:* 28. 1. Inde colligunt, si non est nostrum promissiones illas stabilire, aut irritas facere, &c: Tum crudeliter nobis illudit Deus, ea promittens, quæ, ut nunquàm impleantur, a conditione impossibili pendent.

Resp: Negamus collectionem sequi. Etenim quando tales promissiones afferuntur, sive piis, sive impiis, apud utrosq; suum usum habent.

Nam { 1 Impiorum conscientiæ pungunturut quandò audiunt Deum velle benefacere illis, a quibus colitur, intelligant, quàm sint indigni benignitate Dei, & ab hac justè se excludi, nec ejus fore participes, nisi a pravitate discesserint.
2 Piis inserviunt ad implorandam Dei gratiam.

Tertia continet locos, quibus ingrato populo Deus exprobrat, per eum stetisse, quo minus Dei beneficia perciperet, *Num:* 14. 43. *Jer:* 7. 13. &c: hinc concludunt, frustrà peccata exprobrari, quæ effugere non fuerit in sua potestate.

Resp: Inanem esse cavillationem, & Scripturæ detorsionem.

Nam { 1 Negare nequeunt, causam suæ contumaciæ fuisse pravam voluntatem. Suo ergo vitio perdunt.
2 Non frustra fiunt tales Objurgationes.

Nam { 1 Quia obstinati coguntur intelligere, causam malorum suorum in seipsis residere.
2 Quia qui docibles sunt, convertuntur, & peccata sua agnoscunt &c.

A

A

1 An cognitio *Dei* Creatoris, per Legem demonstrata, esset salvifica, licet non successisset fides in Christum Redemptorem? *Neg.* *Quod sic probamus,*

1 Ex dicto Christi; *Joh:* 17. 3. Ubi vita æterna statuitur in Cognitione Dei, & Jesu Christi. Jam vero, Christus non de sua tantum ætate loquitur, sed omnia sæcula comprehendit. Est ergo Christus unica janua, quâ in salutem ingredimur. C:6. S:1.

2 Ex eo, quòd cœlorum hæreditas non ad alios, quàm Dei filios pertinet: *Joh:* 1. 12. Filiorum autem loco tantum censentur, qui per veram fidem Christo insiti sunt.

3. Ex eo, quòd veteri populo nunquam se propitium Deus ostendit absq; Mediatore. Atq; hoc sacrificia legis satis innuunt, quorum virtus in solo Christo quærenda est. Sed aliis argumentis potest demonstrari, *viz:*

1. *Quòd* Electio, & Adoptio populi *Dei*, non est facta nisi in Christo, in quo censeri debet semen Abrahæ.

2 Quia in Davide, posterisq; ejus, deus voluit conspici vivam Christi imaginem.

3 Quia rebus afflictis, quoties instaurationis Ecclesiæ fit mentio, toties ad promissiones *Davidi* factas, & ad Messiam revocantur, ut in petendâ liberatione, pii rectà oculos ad Christum converterent: *Esa:* 7. 14. *Hab:* 3. 13. — C:6. S: 2.

His positis concludimus, salvificam Dei cognitionem absq; Chri-

sto

A causâ materiali Redemptionis, (viz.) Christo; Quem dupliciter hominibus exhiberi manifestum est: viz:

1 Per Legem. Ubi quærendum est

2 Per Evangelium.

sto non constare, & consequenter, nec Ethnicos, nec Turcas, veram dei cognitionem habere, licet de ea glorientur. Nam Mediatorem ignorant Christum, sine quo ad deum non patet accessus.

2 An Lex fuit promulgata, ut animos electi populi in Christi adventum suspenderet? *Aff.* Idq; ita liquet.

1. Quia Legislator Moses passim in memoriam Judæis revocat gratuitum Dei fœdus cum patribus percussum, ac si ad illud renovandum à deo missus foret.

2. A Sacerdotum consecratione. Nam cum Moses hunc adoptionis finem proponat, ut populus sit deo in regnum Sacerdotale: *Exod.* 19. 6. sequitur, legem Christo non fuisse vacuam. Quomodo enim peccatores jus sacerdotale consequi possent, nisi in Sancto capite consecrati essent. Unde Petrus plenitudinem illius gratiæ in Christo exhibitam esse docet: 1 *Pet.* 2. 9.

3 Non est dubium, quin Christus, tam in genere Levitico, quàm in Davide, ejusq; posteris, tanquam in duplici speculo fuerit olim populo propositus: C:7. S:2.

4 A fine Ceremoniarum. Paulus aperte dicit, Judæos sub legis pædagogiâ detentos fuisse, donec veniret semen promissum. *Gal.* 3 24.

5 Nec vero ad Ceremonialem tantùm, sed etiam ad moralem legem pertinet, quòd Paulus ait, Christum esse finem legis. *Rom.* 10. 4.

6 Lex moralis pios ad Christum ducit; perfecta enim coram Deo justitiâ monstratâ, nos omnes (quoniam eandem assequi nequeamus) procul arcet à vitâ, & æternæ mortis adjudicat, vel sollicitat ad remedium quærendum in Christo.

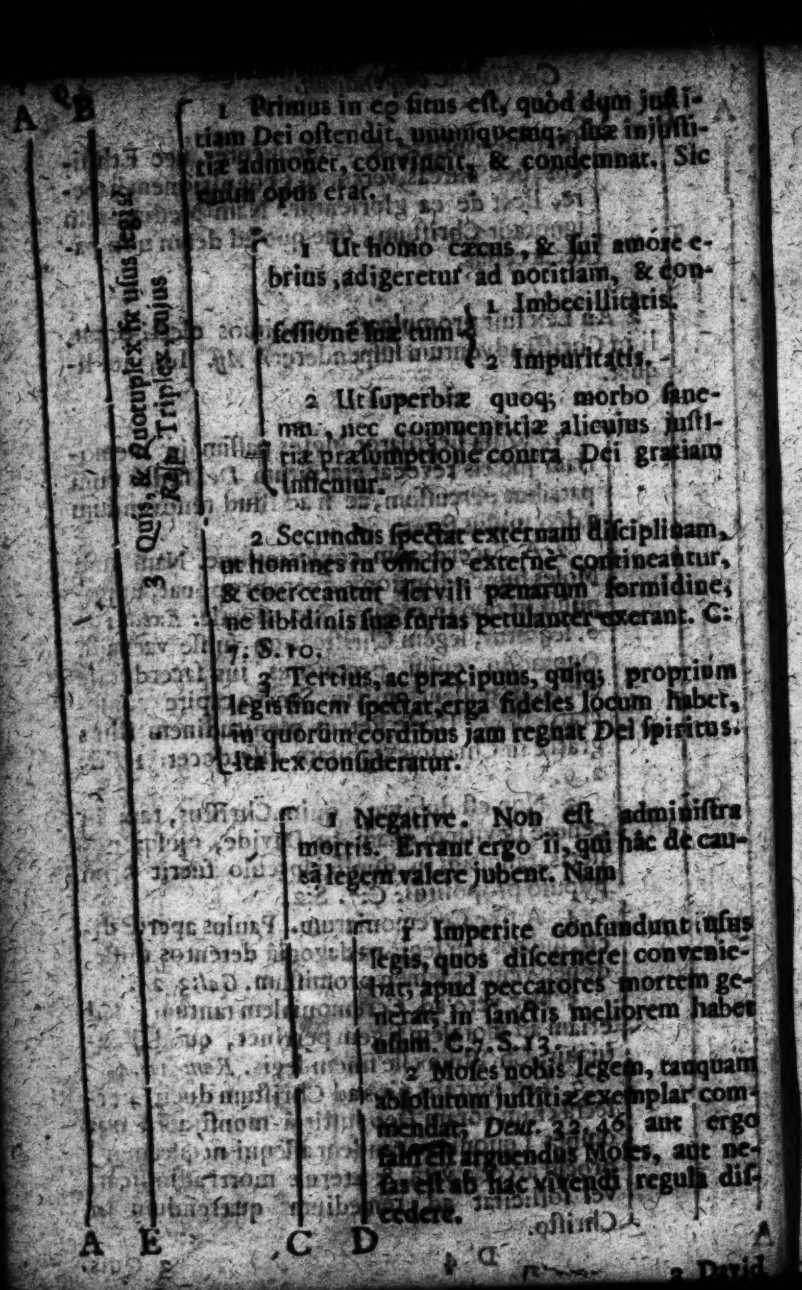
A
B
1 Primus in eo situs est, quòd dum justitiam Dei ostendit, unumquemq; suæ injustitiæ admoner, convincit, & condemnat. Sic totum opus erat.
1 Ut homo cæcus, & sui amore ebrius, adigeretur ad notitiam, & confessionem sui tum
1 Imbecillitatis.
2 Impuritatis.
2 Ut superbiæ quoq; morbo sanemur, nec commentitiæ alienius justitiæ præsumptione contra Dei gratiam insolescat.
2 Secundus spectat externam disciplinam, ut homines in officio externè contineantur, & coerceantur servili pœnarum formidine, ne libidinis suæ furias petulanter exerant. C. 7. S. 10.
3 Tertius, ac præcipuus, quiq; proprium legis finem spectat, erga fideles locum habet, in quorum cordibus jam regnat Dei spiritus. Ita lex consideratur.
Quis, & Quorupsex sit usus legis
3 Tripex, cujus
1 Negative. Non est administra mortis. Errant ergo ii, qui hâc de causâ legem valere jubent. Nam
1 Imperite confundunt usus legis, quos discernere conveniebat; apud peccatores mortem generat, in sanctis meliorem habet effectum. C. 7. S. 13.
2 Moses nobis legem, tanquam absolutum justitiæ exemplar commendat. Deut. 32. 46 aut ergo falsi erit arguendus Moses, aut nefas est ab hac vivendi regula discedere.
A
E
C
D
A
2 David

A B C D

3 David justi hominis beatitudinem in continua legis meditatione ponit *Ps.* 1. 2. id vero impossibile est unius seculi, sed singulis adhuc finem mundi aetatibus competit.

4 Nec obstare debet, quòd lex perfectam sanctitatem exigit, quia rigidi exactoris munere jam non fungitur, sed metam demonstrat, ad quam totâ vitâ nostra contendere conveniebat.

1 Commonstrat regulam bene vivendi, & indies melius, ac certius nos docet, qualis sit voluntas Dei, & in ejus intelligentia nos confirmat.

2 Exhortationibus suis excitat ad obsequium, in eo roborat, ad opus urget, nec desides esse patitur, denique a delinquendi periculo retrahit.

4 An sit Veteris Testamenti cum Novo Testamento convenientia? Affirmat. Nam licet non idem quoad substantiam, tamen quoad administrationem.

2 Affirmative. In docendo, & exhortando est administratio vitæ. Nam

Quod ita probamus

1 Quia vetus Testamentum, perinde ac Novum, non tantum ad præsentis vitæ promissiones, sed multò magis ad vitæ futuræ, & ad immortalitatis spem certissimam, Dei electos evehit. *Rom.* 1, 2. ——3. 21.

2 Quia fœdus utrumq; non nisi Dei misericordia constitisse, nec aliud fundamentum habuisse, quam Christum, constat; C. 10. S. 4.

3 Ex Apostolo, qui a pari sacramentorum significatione parem veterum conditionem cum nostra fuisse evincit, 1 *Cor.* 10. 1. 11.

4 Ex lege, & Prophetis, de verbi divini piorum animas vivificantis efficacia ante Christum exhibitum.

A B C

Pet. 1.23. Unde necessariò sequitur Judæos fideles, in spem æternæ vitæ fuisse segregatos.

5 Ab exemplis Patres, Adam, Abel, Noe, variis tentationibus agitari, ad meliorem illam vitam, vivâ fide, & spe invictâ præsentem negligentes, aspirarunt. Horum igitur, & sub Evangelio credentium, idem fuit scopus.

6 A Testimonio Apostoli, ad *Heb.* 11.9,10. Nam dum Abrahamus in terrâ se professus peregrinum, manifestum est, eum aliam civitatem, & patriam, nempe cœlestem, quæsisse, & expectasse. *C.* 10. *S.* 24.

7 Ex Historia Jacobi, primogenituram affectantis. Id enim futuræ vitæ desiderium in eis ostendit. *Gen.* 49.18.

8 Ex communi omnium piorum sensu, & confessione, qui in cœlis per fidem, & spem vivam quæsierunt, quod in præsentis vitæ umbra non apparuit.

9 Ex nobilissima Jobi sententia. Scio, inquit, Meum Redemptorem vivere, & me novissimo die de terra resurrecturum; in carne mea videbo Deum. *Job* 19.25.

10 Ex posterioribus Prophetis, qui piorum felicitatem extra terrenæ hujus vitæ limites sitam esse docuerunt.

11 Ex concesso Sadducæorum errore, qui resurrectionem, & animarum substantiam negarunt.

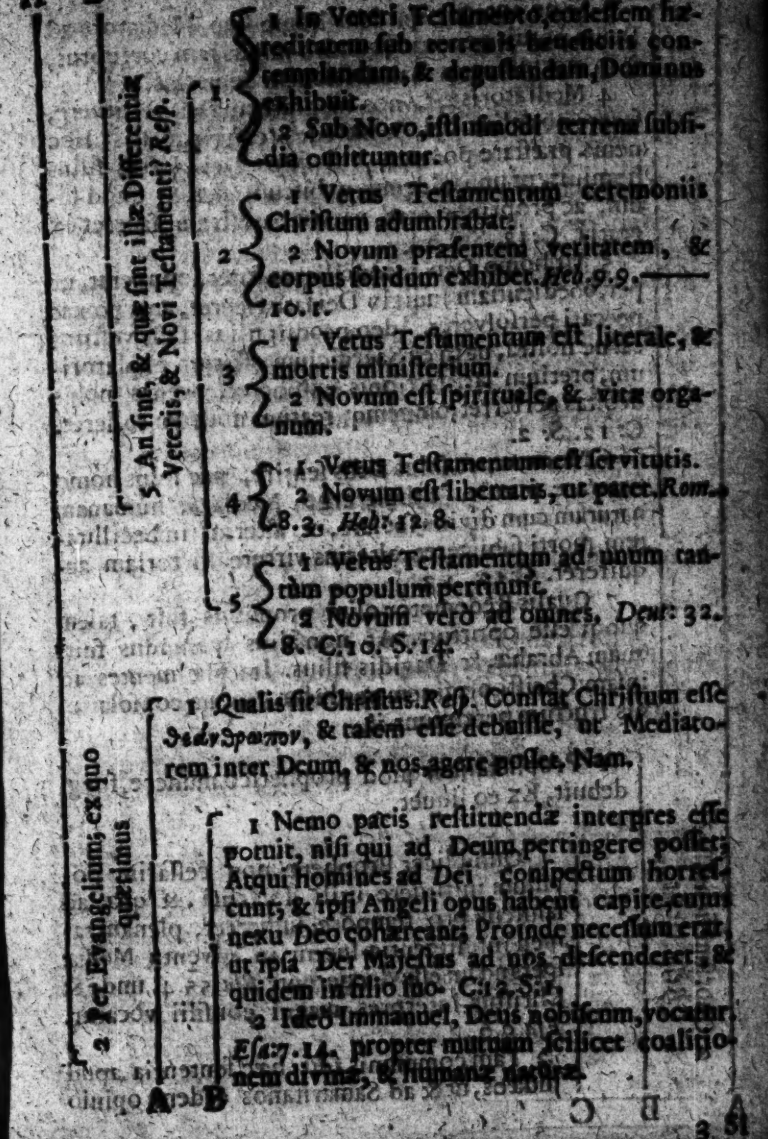
A
B
1 In Veteri Testamento, cœlestem hæreditatem sub terrenis beneficiis contemplandam, & degustandam, Dominus exhibuit.
2 Sub Novo, istiusmodi terrena subsidia omittuntur.
1
2 Vetus Testamentum ceremoniis Christum adumbrabat.
2 Novum præsentem veritatem, & corpus solidum exhibet. Heb. 9. 9. ——— 10. 1.
2
1 Vetus Testamentum est literale, & mortis ministerium.
3
2 Novum est spirituale, & vitæ organum.
1 Vetus Testamentum est servitutis.
4
2 Novum est libertatis, ut patet. Rom. 8. 2. Heb. 12. 8.
1 Vetus Testamentum ad unum tantùm populum pertinuit.
5
2 Novum verò ad omnes, Deut. 32. 8. C. 10. 5. 14.
5 An sint, & quæ sint illæ Differentiæ Veteris, & Novi Testamenti? Resp.
1 Qualis sit Christus. Resp. Constat Christum esse Θεάνθρωπον, & talem esse debuisse, ut Mediatorem inter Deum, & nos agere posset. Nam.
1 Nemo pacis restituendæ interpres esse potuit, nisi qui ad Deum pertingere posset; Atqui homines ad Dei conspectum horrescunt; & ipsi Angeli opus habent capite, cum nexu Deo cohærendi; Proinde necessum erat, ut ipsa Dei Majestas ad nos descenderet, & quidem in filio suo. C. 12. 5. 2.
2 Ideo Immanuel, Deus nobiscum, vocatur, Es. 7. 14. propter mutuam scilicet coalitionem divinæ, & humanæ naturæ.
2 Ex Evangelium, ex quo quærimus
A
B
C
D
A
B
3. 51

3 Si ne integer quidem homo sine Mediatore ad Deum potuit penetrare, multò minùs jam corruptus, & in mortem, atq; maledictionem demersus.

4 Mediatoris est, nos in gratiam Dei restituere, facere nostilios Dei, & hæredes regni cœlestis; Hoc nemo præstare poterat, nisi filius Dei, factus filius hominis, ut unus, idemq; nobiscum esset, & quod suum, ac proprium erat naturâ, nostrum faceret ex gratiâ. C: 12. S: 1. 2. 3.

5 Ut homo *Deo* reconciliatus foret, opus erat, ut per obedientiam judicio Dei satisfaceret, atq; pœnas peccati persolveret. Ideo prodiit filius Dei, vestitus carne nostrâ, ut in eâ Sacrificium offerret expiatorium, pretium satisfactionis exhiberet, pœnas nobis debitas perferret, omnemq; reatum nostrum tolleret. C: 12. S: 2.

6 Mortem nec solus Deus sentire, nec solus homo superare potuit. debuit ergo Mediator humanam naturam cum divinâ sociare, ut alterius imbecillitatem morti subiiceret, alterius virtute victoriam acquireret. C: 12. S. 3.

7 Qualis Redemptor olim promissus fuit, talem quoq; esse oportuit. At non alius sperandus fuit, quàm Abrahæ, & *Davidis* filius. Ita piæ mentes ad ipsam Christi originem perductæ, certum consolationis fructum percipiunt *ib.*

Officium Messiæ. Regis. Ut fin.

1 Prophetæ jam quòd prophetico munere fungi debuit, Ex eo liquet,

1 Quòd licet Prophetæ non cessarint populum instituere utili doctrinâ, & quæ ad salutem pro tempore sufficeret, plenam tamen intelligentiæ lucem in adventu Messiæ sperandam esse docuerunt *Esa.* 55. 4. unde & Christus interpres magni consilii vocatur. *Esa.* 9. 6.

2 Tam communis fuit hæc sententia apud Judæos, ut & ad Samaritanos eadem opinio

pervo-

A B C

pervenerint Joh. 4. 25. —— C. 15. S. 1. 2.

3 Exquerelis sanctorum Ps. 74. 9. quòd signa sua non viderent, nec ullus sit propheta, quia destituti erant prophetis, quorum officio & suspensi tenebantur, & simul tulciebantur in Messiæ adventum.

4 Ex illa unctione Christi per spiritum Dei, de quâ legitur Esa. 61. 1. quo loco reflis, & præco divinæ gratiæ; & quidem peculiari modo describitur, ut a reliquis doctoribus discernatur.

5 Constat Christum perfectione doctrinæ suæ finem imposuisse omnibus prophetis. Quocircà etiam singulari privilegio, & voce cœlesti, filius Dei dilectus salutatur, qui solus audiendus sit.

2 Rex, cujus regni natura.

Est & Nam

1 Spiritualis, cujus considerario nobis plurimùm conferat;

1 Ad vitam æternam nos attollit.
2 Invictos nos reddit adversus hostes spirituales.
3 Ad patientiam nos animat.
4 Gloriandi materiam, & fiduciam suggerit.

2 Æterna; Æternitatem autem intelligimus, non eam tantùm, quæ personæ Christi tribuitur. Dan. 2. 44. sed etiam, quæ ad salutem Ecclesiæ pertinet. Luc. 1. 33.

3 Sacerdos; cujus finis, & usus fuit, ut suâ sanctitate Deum nobis conciliet: id verò præstat suæ ipsius mortis sacrificio. Exhinc ad nos redeunt fructus admirabiles.

A B A

1 Quia

A

1 Quia scimus Christum esse æternum deprecatorem, cujus patrocinio favorem consequimur.

2 Quia certò persuasi sumus, deo placere, quicquid per Mediatorem consecratum est, oritur in animis nostris non modò precandi fiducia, sed conscientiarum tranquillitas.

3 Quòd Christus nos adscribit in societatem honoris sui sacerdotalis. *Apoc.* 1. 6.

3 *Quomodo* Redemptoris partes implevit? *Resp.* Per Mortem, quam pro peccatis nostris subiit. Ubi consideranda sunt.

1 Occasio ejus mortis, quæ quidem nulla alia fuit, quàm ut liberet nos a morte. *Quod* idem intelligit Apostolus *Heb.* 2. 9. Moriendo enim effecit, ne moriamur; vel (quod idem est) morte sua vitam nobis redemit. S. 7.

2 Mors ipsa quam subiit; Quæ non corporea tantum fuit, sed ea, quæ sceleratis ab irato deo infligitur; adeoq; diros in animâ quoq; cruciatus damnati, & perditi hominis, pertulit, cum diaboli potestate, cum æternæ mortis horrore, cum inferorum doloribus manum conseruit, donec omnibus peractis plenissimè deum Patrem nobis placasset.

3 Duæ Quæstiones Meritum ejus mortis respicientes; Quarum altera est

1 An Christus aliquid nobis meruerit? *Aff:* Illud enim pro confesso sumimus, si pœnam nobis debitam persolvit, si obedientiâ suâ deum placavit, si justus pro injustis passus est, tum sanè per Christum salus nobis parta est. Hoc autem tantundem valet, ac promereri; At prius verum est: Quod sic demonstramus.

A B

1 Ex *Rom.* 5. 10, 11, 19. Eramus inimici, jam reconciliati sumus deo per mortem Christi. Ergo hâc ratione placatus est deus, & nos in ejus favorem recepti sumus. Placatio verò

&

A B

& offensionem supponit, & satisfactionem in se complectitur.

2 Ex Gal: 3. 13. Esa: 53. 4. 1 Pet: 2. 24. Hic maledictio nobis debita, & castigatio nostræ pacis, & denique peccata, & scelera nostra, dicuntur Christo imposita. Onus ergo damnationis nostræ ipse pertulit: non aliâ certe de causa, nisi ut pro quibus persolvebat, illis justitiam acquireret.

3 Ex Gal: 4. 4. Quorsum enim legi se Christus subjecit, nisi ut ipse susciperet præstandum, cui nos solvendo non eramus?

2 An Christus sibi aliquid meruerit? Scholastici quidem curiosius, quàm par est, hoc asserunt, & definiunt. Nobis tamen secus videtur.

Nam

1 Filius Dei non descendit, ut sibi aliquid novi acquireret.

2 Causam missionis Filii Scriptura assignat, non ut meritis utilitati ejus consuleretur, sed quia Pater mundum amavit. Joh: 3. 16.

3 Christus pro inimicis mortuus est. Rom: 5. 10. ergo sui rationem non habuit.

4 Christus testatur se sanctificare seipsum pro suis: sanè nihil sibi acquirit, qui fructum sanctitatis suæ in alios transfert.

5 Ut se totum addiceret in salutem nostram, quodammodo sui est oblitus.

D C B A

TERTIUS Liber Tractat de modo percipiendæ Christi gratiæ, ejusq; effectis.

Ubi quærimus

A
1. Quinam sit modus, quo Christi gratiam recipimus? *Resp.* Modus
1. Principalis, sive operans, est arcana, & specialis Spiritus Sancti operatio.
2. Instrumentalis, sive operatus, est fides.

Ubi quærimus

B
1. Quales sint errores (præcipue Scholasticorum) circa fidei doctrinam? *Resp.*
1. Primus Scholasticorum error est, quòd Deum Fidei Objectum simpliciter statuant.

C

1. Evanida est hæc speculatio, quæ miseras animas non consolatur. Habitat enim Deus lucem inaccessam. 1 *Tim.* 6. 16. proinde latet absconditus, nisi Christus medius occurrat, qui nos fulgore suo irradiet. C. 2. S. 1. 2.

2. Quando Christus se vocat lumen mundi *Joh.* 8. 12. satis indicat, neminem etiam cognoscere Patrem, nisi cui Filius voluit patefacere.

3. Paulus asserens 1 *Cor.* 2. 2. nihil se cognitu dignū ducere præter Christum, non rejicit notitiam dei, sed veram ejus rationem prædicat.

4. Non sine causâ scriptura passim fidei in Chri-

D

stum

ſium meminit. 1 Cor. 2. 21. & 26. 10.

3 Hinc eſt, quòd in perſonâ, vel facie Chriſti, gloria Dei viſibilis eſſe dicitur, de aliis, quam in hac imagine ipſum quærimus. 2 Cor. 4. 6.

4 Non alio fine, quicquid habet Pater apud unigenitum depoſuit, niſi ut in eo gloriæ ſuæ imaginem exprimeret, ſeq; ipſum nobis patefaceret, & communicaret.

2. Alter eorum error eſt commentum fidei implicitæ; quo nomine craſſiſſimam ignorantiam tuentur, quâ quis ſenſum ſuum obedienter Eccleſiæ authoritati, & judicio, de rebus incognitis ſubmittit. At

1 Nihil intelligere, non eſt credere. Scriptura enim paſſim cum fide intelligentiam conjungit. Ergo non in ignoratione, ſed in cognitione Dei, & quidem divinæ voluntatis, quòd Deus nobis ſit propitius in Chriſto, Chriſtus verò datus ſit nobis in ſapientiam, & vitam, ſita eſt vera fides. C. 2. S. 2. 2. 5. 6.

2 Non ſalutem conſequimur ex noſtrâ qualicunq; ſubmiſſione, ita ut parati ſimus ſub Eccleſiæ titulo quævis pro vero amplecti, vel inviti credere cogamur; provinciam ad ipſum relegare, ſed ex ſalutari Dei, & Chriſti cognitione. C. 2. S. 2.

3 Paulus ait *Rom.* 10. 10. corde credi ad juſtitiam, & ore confeſſionem fieri ad ſalutem. Proinde explicitam requirit divinæ bonitatis agnitionem, in quâ conſiſtit noſtra juſtitia.

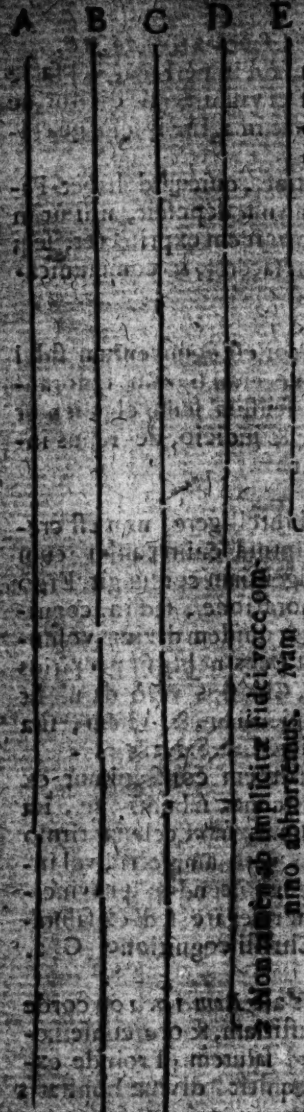

4 Inconsiderata est facilitas, meritusq; labyrinthus, & certissima in ruinam via, quidvis nullo delecto, dummodo Ecclesiæ nomine obtrudatur, instar oraculi accipere, interdum etiam prodigiosissimos hostes. C. 2. S. 3. 5.

5 Si Paulus damnat eos, qui semper discentes, nunquam ad scientiam veritatis perveniant, quanto majorem ignominiam merentur, qui data operâ affectant scire nihil. C. 2. S. 8.

6 Evangelium, est scopus, & basis fidei, adeoq; fides est perpetua ipsius doctrinæ cœlestis, & individua comes. Malè ergo fides in Ecclesiæ sensu terminatur.

Primo, Concedimus fidem posse dici implicitam. 1. Non solùm, quia multa nos latent; 2. Sed etiam quia multis errorum rebus circundati non omnia assequimur.

1 Sapientia nostra est, esse dociles, & quotidiè proficere.

2 Experientia docet, nos in multos obscuros locos legendo incurrere, qui nos ignorantiæ coarguunt. Quo intuitu ad modestiam cotimur quisq; doctor redigimur, ut semper ad discendum paratus sit. C. 2. S. 4.

3 Constat, omnibus inæqualitatem ingenitam esse

A B C D E

4 Eius porrò Fidei exempla notare licet in discipulis Christi, antequam plenam illuminationem adepti sint. Etsi enim Christus satis, superq; eos instruat, in minimis tamen haesitant, & ne mulierum quidem admonitu resurrectionem domini admittunt, fidei tamen testimonium passim accipiunt.

2 Licet etiam fidem vocare implicitam, quæ tamen proprie nihil aliud est, quàm fidei præparatio, & initium. Multos enim Evangelistæ referunt credidisse, qui tamen ulterius non sunt progressi, quàm ut Christum esse Messiam profiterentur.

Tertius Scholasticorum error est, quod fidem esse volunt assensum, quo quilibet, etiam dei contemptor, credit quod ad salutem cognitu necessarium est. At *Resp.*

1. Nemo proprio Marte sibi accersit fidem, sed spiritus S. per eam nobis testis est nostræ adoptionis. Initium ergo credendi jam in se reconciliationem continet, quæ ad deum pertinet. C. 2. S. 8.

2. Paulus dicit, corde credi ad justitiam *Rom.* 10. 10. Est ergo assensio cordis, magis quàm cerebri, & affectus, magis quàm intelligentiæ.

3. Ideo quoq; vocatur obedientia Fidei *Rom.* 1. 5. cui nullum aliud obsequium deum præstet, quia veritate sua nihil ipsi est præstantius, quam a credentibus cognosci, patere. *Joh.* 3. 33.

4. Ipse assensus pia affectione constat. C.

A B C

5 Fides Christum amplectitur, non in justitiam modò, sed & in sanctificationem spiritus S. sine qua Christus cognosci nequit.

Ex his sequitur, Fidem a pio affectu nullo modo distrahendam, & proindè eos falli, qui assensum piorate, & timore Dei vacuum, Fidei nomine dignantur.

Quid Fides fundamentum

Ubi amplius demonstrabimus

Quæ sit germana fides definitio. Cap. 5. Essentiæ ergo hæc propositio

Assensus veritatis fundata, per spiritum S. & revelatur

Generale est Dei verbum.

Nam

1 Dubitari non potest, quin ad adificandam fidem faciat, quicquid a Mose, & Prophetis traditum est, ut ad solum Evangelium Fidem minimè restringamus.

2 Certum est perpetuam esse Fidei relationem cum verbo, nec ab hoc illam divelli posse.

3 Eundem fidei fontem demonstrat Johannes. *Joh.* 6. 45.

2 Speciale, & proprium, est gratuita in Christo Promissio.

1 Vita, quam fides in Deo quærit, non in mandatis aut cœnarum edictis, sed in promissione misericordiæ reperitur, eaq; non nisi gratuita. Legalis enim promissio est conditionalis, quæ remittimur ad nostra opera. C. 2. S. 29.

2 Ideò Apostolus Evangelium vocat sermonem, sive verbum Fidei.

A B C D

Rom.

Rom. 10. 8. contra legis tum præceptis, tum promissionibus reconciliationis effectum adimit. ib.

3 Revera nihil est, quod fidem possit stabilire, nisi liberalis illa nostræ reconciliationis legatio, nec alibi firmus fidei status, quam in Dei misericordiâ, fixitur.

4 Crebra est Fidei & Evangelii correlatio. Rom. 1. 5. — 16. 17 quia non alibi divinæ erga nos benevolentiæ extat testimonium.

5 Quærimus fidem quæ fideles ab incredulis discernit. Nemo autem fidelis dici meretur, quia tantùm credit Dei præcepta justa esse, & comminationes ejus veras.

6 Quorsùm de fide disputamus, nisi ut per eam teneamus viam salutis? Id verò salvifica fides non præstat, nisi quatenus nos in Christi corpus inserit. C. 2. S. 29. 39.

21 Quòd Fides sit cognitio; Hâc autem voce non intelligimus demonstrativam aliquam scientiam, qualis esse solet earum rerum quæ sub humanum sensum cadunt.

1 Necesse est mentem hominis seipsam excedere, & superare, quò ad Fidei doctrinam pertingat.

2 Ideò Paulus meminit supereminentis cognitionis, quæ comprehendimus, quæ sit longitudo, latitudo, &c. Eph. 3. 18. Ut doceret omnibus modis infinitum esse, quod mens nostra fide complectitur, & genus hoc cognitionis esse omni intelligentiâ sublimius.

3 Eodem redeunt verba Pauli, nos per

A B C D

fidem ambulare, non per aspectum. 2 Cor. 5:6. quibus ostendit, ea, quæ per fidem intelligimus, a nobis, & aspectu nostro abesse. C:2. S:14.

1 Quod cum hac fidei certitudine pugnet fidelium experientia, quos in recognoscendâ erga se Dei gratiâ non modo inquietudine tentari, sed gravissimis etiam terroribus quatefieri sæpe contingit.

1 Nos non docemus certitudinem sine ullâ dubitatione, nec securitatem aliquam, quæ nulla sollicitudine impetatur. Fatemur enim perpetuum esse fidelibus certamen cum sua ipsorum diffidentia. Attamen decidere illos negamus a certa illa, quam de Dei misericordia conceperunt, fiducia. C:2. S:17.

1 Calamitatis sensu angantur, peccatorum conscientia trepident, & mortem exhorrescant; exinde trepidatio exsurgit. S:18.

2 Divinæ bonitatis sensu perfundantur, in Evangelii promissione recumbant, & vitæ apprehensione exultent; ex hinc fides certitudinem accipit. C:2. S:18.

2 Quod illa cognitio sit certa, & firma. Videtur tamen obiici

Resp. a Observanda hic est Spiritus, & carnis divisio, quam in se pii sentiunt, ut patet

A B C D E

&c.

3. Observanda hîc est penitior ratio istius trepidationis. Ex objectis enim suis, vel causis variatur, nec eodem modo se semper habet. Nam

1. Una Trepidationis species est, quæ ex apprehensione iræ Dei oritur, sive res adversæ illam præ se ferant, sive ejus materiam Conscientia in se reperiat: hinc ad profligendam fidem infidelitas tela arripit, ac supra omnes difficultates tandem emergit, nec sibi divinæ misericordiæ fiduciam excuti unquàm patitur. Hujus rei varia habemus argumenta, & exempla. viz.

1 Quod sancti, dum ultione maximè urgeri sibi videntur, apud ipsum tamen querimonias suas deponunt, eundemq; ardenter invocant, minimè hoc facturi, si nullum sperarent solatium, aut auxilium. C:2. S:22,23.

2 Memorabile est exemplum Jobi, & Davidis. *Job.* 13.15. *Ps.* 23.4. Sanè nihil horribilius est, quàm Dei manum in se armatam sentire: ambulare autem in caligine mortis vere est terrificum: sed ex his omnibus piæ mentes emergunt, & timorem vincunt spirituali securitate. C: 2. S:20.

3 Eventus aperit non tam,

tùm ab omni pugnâ salvos evadere fideles, ut recepto vigore rursùs in arenam descendere sint parati, sed in illis impleri, quod dicitur. *Joh.* 5.4. Hæc est victoria quæ vicit mundum, fides nostra.

4 Paulus fidem scuto comparat, quæ telis hostium oppositu, sic eorum vim excipit, ut prorsus depellat, vel saltem frangat, ne ad vitalia penetrent. *Eph.* 6.16.

5 His congruenter Augustinus: *Quantalibet adversus nos, ait, machinas erigat Diabolus, quando non reperit locum cordis, ubi fides habitat, ejectus est foras. Ib.*

Concludimus in hoc genere trepidationis incredulitatem foris quidem oppugnare, sed intus in cordibus piorum non regnare, nec lethaliter suis telis vulnerare, sed infestare tantùm, aut certè sic lædere, ut vulnus sit sanabile. — *Ib.*

2 Altera timoris, & trepidationis species est, quando fideles, vel exempla divinæ ultionis adversus impios, vel suam miseriam secum reputant, istinc discunt sollicitè cavere, ne iisdem flagitiis iram Dei in se provocent: hinc a domino pendere, sine quo se fluxos, & evanidos esse vident. Cæterum ex hoc timore adeò nihil decedit fidei securitati ut solidius indè stabiliatur.

2 Quod fiducia nostra incredulitate sit mixta; eo quod quoties in Christum respicimus, nos plenam inveniamus bene sperandi materiam, indignitatis tamen nostræ intuitu

semper nobis fit fluctuandum, & hæsitandum.

1 Miseram hanc esse fiduciam, quæ subinde desperationi cedat.

2 Fontem erroris esse, quòd Christum procul stantem, & non potius in nobis habitantem considerant. Fides certè nos Christo inserit, nec modo bonorum ejus, sed ipsius Christi facit participes. Atq; hinc est quòd ab ipso salutem certò expectamus.

3 Quando aiunt, si Christum respicis, certa est salus; si ad teipsum reverteris, certa est damnatio: retorquemus argumentum. Sanè si teipsum consideras, certa damnatio: sed quoniam Christus tibi seipsum cum omnibus bonis suis communicavit, ita ut omnia ejus tua sint, &c. justitia ejus, & dignitas, tuam damnationem, & indignitatem abolevit. C. 2. S. 25.

4 Non inficiamur, quandam interdum fidei interruptionem contingere; sed addimus, quicquid accidat, fidem à quærendi Dei studio non desistere. C. 2. S. 24, 25.

A B C

1. Si Humanæ voluntatis nemo testis est, nisi spiritus hominis. 1 *Cor*: 2. 12. divinæ voluntatis qui certus esset homo? *Gen.* 3:35.

2. In illis etiam rebus, quas oculo præsenti intuemur, vacillat, & deficit mens hominis. Quanto magis in divinis, quæ oculus non videt? Imo primus hic proficiendi gradus est, ab humanâ perspicaciâ deficere, ne in assequendis Dei mysteriis impediamur.

3. Hæc ipsa non nisi parvulis revelantur. *Mat*: 11. 25. Neque enim caro, & sanguis revelat, nec animalis homo percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: quin potius illi stultitia sunt, quia spiritualiter dijudicanda sunt. 1 *Cor*: 2. 14.

4. Nemo hominum sensum Dei novit, sed spiritus etiam profunda Dei scrutatur, per quem fit, ut mentem Christi teneamus. *Rom*: 11. 34.

5. Nemo potest venire ad Christum, nisi Pater traxerit eum. Omnis autem venit, qui audivit a Patre, & didicit *Joh*: 6. 44.

6. Christus cùm doceret suos, nihil tamen proficit, donec illis sensum aperit, ut scripturas intelligant, sic etiam edoctis Christi divino ore discipulis, spiritus veritatis adhuc mittendus est. *Joh*. 16. 13.

7. Sicut sol omnibus affulget

A B C D A

1. Mentis illuminationē per spiritum Dei. Nihil enim hic valere humanum intellectum sic ostendimus.

Quod illa certa cognitio per spiritum S. revelatur, & obsignatur. Nam, ut in Christum credamus, opus est

A B C D

ger, sed nullo fructu inter cæcos, ita verbum in mentem non penetrat, nisi magister interior aditum faciat. C: 2. S: 33.

8. Hinc Paulus per spiritum fidei ipsam fidem intelligit, quia non naturaliter ipsam habemus, sed dono spiritûs. 2 Cor: 4 13.

9. Ipsum credere doni esse, non meriti, vel ex eo liquet, quod fides non omnibus contingit, sed singulari privilegio datur, quibus Deus vult, *Joh:* 6.4.

Colligimus ergo, non nisi spiritu Dei nos ad Christum trahi, & illuminato intellectu supra nostram intelligentiam evehi, ac tum demùm gustare, & percipere ea, quæ ad regnum Christi pertinent. C: 2. S: 34, 35.

2 Firmâ cordis constantiâ; ut verbum, quod mens hausit, in cor ipsum transfundatur, ibi radices agat, & invictum sit propugnaculum ad sustinendas, & repellendas omnes tentationes. Atqui hoc ipsum spiritûs S. est effectum. Nam

1 Si vera mentis intelligentia soliùs spiritûs illuminatione fit, multò magis ab eius virtute cordis confirmatio; Quia cordis diffidentia major est quàm cordis cæcitas.

2 Ideò passim dicitur, spiritum sigilli, & arrhæ munere fungi, ad obsignandas nempe, & confirmandas promissiones divinas. *Eph.* 1.13. 1 *Cor.* 1.22.

2 Quinta

A B D C B A

A B

1. Quid sit? *Resp.* Non male definiri potest. *Quod sit vera vitæ nostræ ad Deum conversio, a sincero, serioq; Dei timore profecta, quæ carnis nostræ, veteriſq; hominis mortificatione, & spiritus vivificatione constat.*

1 Ex locis Novi Testamenti, quibus passim jubemur; 1. Exuere veterem hominem; 2. Induere Novum. C:3. S:8,9.

2 Ex Morte, & Resurrectione Christi. Utriusq; enim nos participes esse necesse est; atqui virtute mortis ejus crucifigitur vetus homo; per resurrectionem ejus suscitamur in vitæ novitatem.

3 Ex voce regenerationis, cujus non alius est scopus, nisi ut Dei imago in nobis Christi beneficio reformetur in Dei justitiam. *2 Cor.* 3. 18. *Eph.* 4. 23.

1. Quinam sunt effectus Fidei? *Resp.*

1. Pœnitentia, quæ est vel

1. Vera; de qua quæritur

2 Quibus constet partibus? *Resp.*

1 Mortificatione carnis. 2. vivificatione spiritus.

Id constat

3 Unde

A B C D A

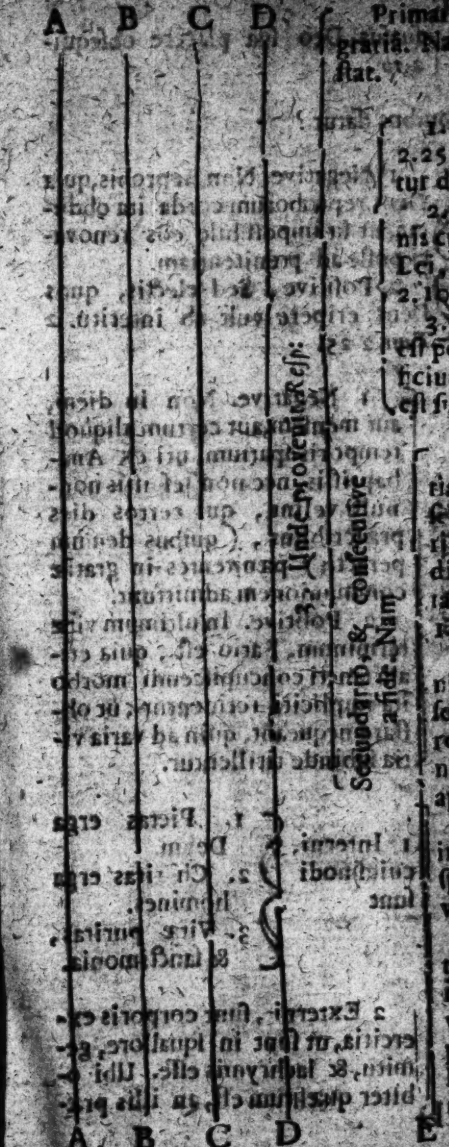
A
B
C
D
Primariò, & operativè, a Dei gratia. Nam Dei donum esse constat.
1. Ex Act. 11. 18. — 2 Tim. 2. 25. quibus locis Deus dicitur dare pœnitentiam.
2. Quia toto Regenerationis cursu vocamur figmentum Dei, creati ad bona opera. Ep. 2. 10. — C. 3. S. 21.
3. Quia spiritus vivificatio est peculiare electorum beneficium, sicut obduratio cordis est signum reprobationis.
Secundariò, & consecutivè. Nam
1. Nemo Evangelii gratiam amplecti potest, quia se ab erroribus vitæ prioris convertat, totumq; studium ad pœnitentiæ meditationem applicet. C. 3. S. 17. 18.
2. Non potest homo pœnitentiæ serio studere, nisi se Dei esse noverit. Hâc de re nemo vere perhabitus est, nisi qui Dei gratiam prius apprehenderit.
3. Nulla rectitudo potest inveniri, ubi non regnat spiritus Christi. Ergo nec vera pœnitentia.
4. Ex Ps. 130. 4. Apud te est propitiatio, ut timearis. Ergo Deum nemo reverebitur, nisi cum in Christo propitium confidat; nec ad legis observationem libenter se accinget, nisi ut per
A
B
C
D
E
F
G
H
A
fusio-

A B C D E

suasus Deo sua placere obsequia. *Ib.*

4 Quibus datur?

Resp. 1 Negative. Non Reprobis, quia Deus reproborum corda ita obdurat, ut sit impossibile eos renovari posse ad pœnitentiam.

2 Positive. Sed electis, quos Deus eripere vult ab interitu. 2 Tim. 2 25.

Quousq; continuari debet Resp. 1 Negative. Non in diem, aut mensem, aut certum aliquod temporis spatium, uti ex Anabaptistis, nec non Jesuitis nonnulli velint, qui certos dies præscribunt, (quibus demum peractis) pœnitentes in gratiæ communionem admittunt.

2 Positive. In ultimum vitæ terminum. Ratio est, quia etiam sancti concupiscendi morbo ita implicitis retinentur, ut obstare nequeant, quin ad varia vitia subinde titillentur.

1 Interni, cujusmodi sunt
- 1. Pietas erga Deum.
- 2. Charitas erga homines.
- 3. Vitæ puritas, & sanctimonia.

2 Externi, sunt corporis exercitia, ut sunt in squallore, gemitu, & lachrymis esse. Ubi omnium quæritur est, an illis præ-

A B C D

cipua

cipua pars ratispiscentiæ meticenda sit?

1. Conversio & scissio cordis Resipiscentiæ proprium est, fletus autem, & jejunium, specialem habent circumstantiam.

2 Extra dubium est, non semper pœnitentiæ cohærere jejunium, sed calamitosis peculiariter temporibus destinari.

3 Intelligimus hic jejunium solenne. Nam piorum vita, frugalitate, & sobrietate temperata esse debet, ut perpetua quædam jejunii species appareat. C. 9. 3. 16.

4 Dicimus tandem, improprie ad externam illam professionem nomen pœnitentiæ transferri.

C. Male definitur. In dandâ enim definitione, vim ejus non exprimunt, dicunt enim ex illis alii.

1 Quòd pœnitere sit mœrere peccata, vel mala, deflere, & plangere; detesta, & plangenda non iterum committere.

2 Quòd sit dolor cordis pro malis, quæ quisq; commisit, vel quibus consensit.

3 Quòd sit quædam doloris vindicta, puniendo se quod dolet commisisse. C. 4. 5. 1.

2 Folio A Scholastici

2 Inquit

A B C D E F A

Contritionem, quam primam faciunt obtinendæ veniæ partem, eamq; debitam exigunt, (*i.e.*) justam, ac plenam, quæ culpæ magnitudini respondeat, & cum fiducia veniæ, velut in scrutinio appendatur.

Simul statuere debuerant, quando quis secuturus esse poterit de hac contritione ad justum modum defunctum esse.

Et quidem sedulò urgenda tristitia, quæ displicentiam, & odium peccatorum magis acuat. Sed ubi debitæ doloris acerbitas imponitur, necesse est conscientias multis modis torqueri & exagitari.

1. Quia non assequuntur debiti mensuram.

2. Quia non secum decernere possunt, an persolverint, quod debebant. C. 4. §. 3.

3. Hâc viâ ad simulationem itur. Nam ut se aliquâ saltem parte leniant, dolorem ... exprimunt, quibus scilicet suam contritionem persuadeant.

4 Fate

A B C D C B A

A B C D

4. Fatemur etiam nos, peccatorum remissionem sine pœnitentiâ non obvenire, sed simul addimus pœnitentiâ non esse ejus causam.

§ 1. Primò docet Scriptura, quando vocat laborantes, contritos corde, &c. quibus gratiam promittit Christus. Et quidem non nisi peccatorū conscientiâ vulnerati Dei misericordiam rite implorare possunt.

2 Posterius adjecimus, ut doceremus peccatorem non in suam compunctionem intueri, sed utrumq; oculum in solam Domini misericordiam defigere.

Conclusionem: de quâ quærendum est.

Argumenta, quibus Divino Scholastici hoc probant. Resp.

1. Inquiunt, misit leprosos Dominus ad sacerdotes *Mat:* 8.4. *Quid?* Missisne ad confessionem? Quis unquam sancto audivit, audiendis confessionibus præfectos Leviticos Sacerdotes? Confugiunt ergò ad allegorias: sanctum erat lege Mosaicâ, ut Sacerdotes discernerent inter lepram, & lepram, *Deut:* 17. 8. peccatum est spiritualis lepra: de hâc pronuntiare Sacerdotum est. *Resp.*

1. Si hoc ita est, quo jure utriusq; tam carnalis, quam spiritualis le-

A B C D E F G H A

F pra

præ cognitionem ad se trahunt?

2 Cùm omnia sacerdotia ad Christum translata, in eo impleta, & finita sint, ad eum certe ius omne sacerdotii translatum esse oportet. Christum ergò unicum sacerdotem nobissum agnoscant.

3. Importuna est allegoria, quæ legem mere politicam inter Cæremonias reponit.

4 Certa, & peculiaris fuit causa, cur leprosos ad Sacerdotes misericordiam Christus; Nempe partim.

1 Ne calumniarentur ipsum legem violare, cùm velit Christus mundatos leprosos ea facere, quæ legis erant.

2 Ut hoc miraculum eis sit in testimonium, ita ut velint, nolint, cogantur fieri testes miraculorum Christi.

Præsertim Antiquitatem, sed frustra. Nam

1 Et si fateamur usum Confessionis esse vetustissimum, tamen dicimus fuisse liberum, nec ullam de eâ stetam fuisse legem ante Innocentii tertii, & Concilii Lateranensis decretum. Ergo

rectione,

rectione supplille & ducenti, antequam tyrannis hæc fuerit invecta, aut lex ulla fuerit lata de enumerandis omnibus, & singulis peccatis suis.

2 Constat ex antiquitate, politicam fuisse disciplinam, ab Episcopis, non autem a Christo, & Apostolis positam. Cujus rei Sozomenus testis est luculentissimus, suæ Historiæ Lib: 7. C: 17.

3 Non fuit universale omnium Ecclesiarum institutum.

4 Si auricularis confessio lege Dei sancita erat, quomodo eam convellere ausus fuit Nectarius, Episcopus Constantinopolitanus, vir sanctitate, & eruditione clarus; aut qua ratione, non Constantinopolitana tantùm, sed omnes Ecclesiæ Orientales, legem divinam omnibus mandatam sine defectionis culpa negligere poterunt? C: 4. S: 7.

5 Chrysostomus multis in locis monet non homini, vel conservo, qui in publicum proferat, sed Deo confitendum esse, qui non exprobret. C: 4. S: 8.

1 Deo; Cùm Domino Deo peccata nostra confitemur, veniæ obtinendæ causa. Nam ipse læsus est, & offensus: & cordium cognitor est; ejus ergo est peccata remittere.

2 Hominibus; Quoties id vel divinæ gloriæ, vel humiliationis nostræ interest. Qua ratione instituit Domi-

A B C D E

nus olim in populo Israelitico, ut præeunte verba sacerdote, populus suas iniquitates in templo confiteretur. *Lev:* 16. 21. Hujus confessionis duæ sunt species.

1. Publica, quæ est vel

1 Ordinaria; Quod confitendi genus convenit esse in Ecclesia.

1 Quia Dei ore commendatur.

2 Quia magna est ejus utilitas. Nam hac clave { 1. Singulis privatim / 2. Omnibus publice } aperitur ad precandum janua.

3 Idem constat exemplo Ecclesiæ, tum { 1. Israeliticæ. C:4. S: 9. 10. / 2. Cujusvis bene jam moratæ. C:4. S:11.

2. Extraordinaria; Quod confitendi genus singulari modo recte usurpatur, quando populum communi aliquo delicto obstringi contigerit. Cujus singulare exemplum habemus in solenni illa confessione, qua populus ductu Esdræ, & Nehemiæ defungitur. *Neh:* 9.1. — C: 4. S: 11.

3 Quales

A B C D E

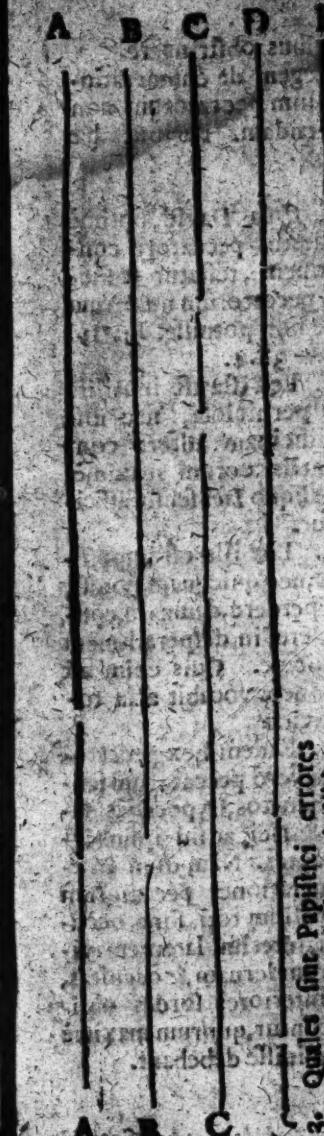

1. Ad priorem pertinet illud Jacobi, ut alter alteri peccata confiteamur, eo fine, ut consilio, & consolatione mutua nos juvemus. Jacobus neminem nominatim assignat, cui facienda sit confessio, præ aliis tamen Pastores sunt deligendi, qui & rerum scientia, & authoritate ad hanc rem sint appositi:

2. Ad posteriorem loquitur Christus. Matt. 5. 23. ubi a sacris arcet eos omnes, qui in fratres aliquid peccarunt, donec justa satisfactione redierint in gratiam.

1. Primum est, ut omnes utriusq; sexus, statim atq; ad annos discretionis venerint, semel ad minimum quotannis confiteantur omnia sua peccata proprio sacerdoti. Ac *Resp.*

1. In genere, ipsos nullo jure fidelium animas

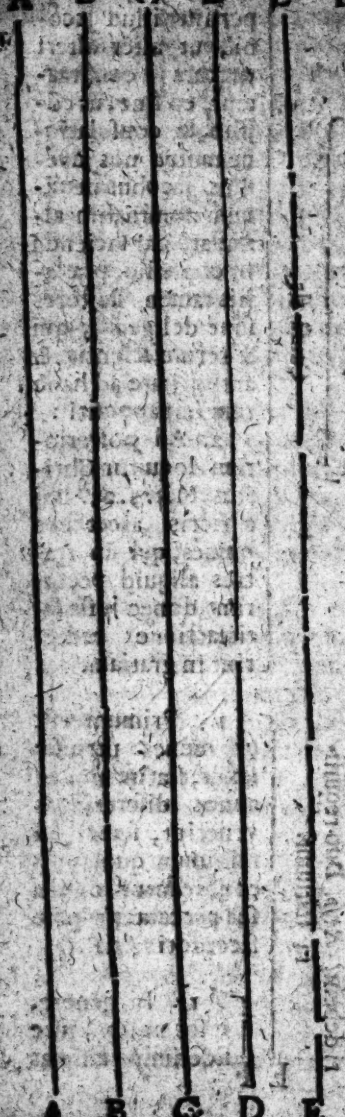

suis legibus obstringere.

2. Legem de enumeratione omnium peccatorum non esse ferendam. Rationes hæ sunt.

1. Quis David, optimè meditatus peccatorū confessionem, testatur se suorum peccatorum numerum inire non potuisse. *Ps.* 19. 12. — 38. 4.

2. Lex ista est inutilis, imò pernitiosa, nec nisi carnificinam adfert conscientiis, eorum maximè, qui aliquo Dei sensu afficiuntur.

3. Lex illa est impossibilis, nec quicquam potest, nisi perdere, damnare, confundere, in desperationem conjicere. Quis enim ad rationem vocabit acta totius vitæ?

4. Eadem Lex peccatores, a vero peccatorum sensu abductos, Hypocritas facit, & Dei, ac sui ipsius ignorantes. Nàm dum in enumeratione peccatorum actualium toti sunt occupati, interim latentem vitiorum lernam, & occultas, & interiores sordes obliviscuntur, quorum maximè meminisse debebant.

A B C D E

2. Secundum est, ut votum firmiter conceptum fuerit, & oblata facultate persolutum: Sin minus, nullam affirmant paradisi ingressum. At Absit, ut istud eis concedamus. Nam

1. Non alia est nunc peccatorum remissio, quàm semper fuit: jam vero quotquot peccatorum remissionem in Christo obtinuisse legantur, non leguntur in aurem sacrificuli confessi.

2. Verbum Dei apertum est, quotiescunq; peccator ingemuerit, Deum nolle recordari iniquitatum. *Ezech.* 18. 21. huic verbo qui aliquid adjicit, Dei misericordiam ligat.

2. *Quibus* committunt istam clavium potestatem, quibus peccator solvitur & ligatur, secundum Christi dictum, Matth. 18. 29? *Resp.* Asserunt isti eam esse penes Sacerdotem, cui in aurem confitendum sit; Neq; enim posse ferri judicium nisi causa cognitâ, sibi verò solvendi, & ligandi munus esse mandatum censent: At

1. Temerè eos jus hoc sibi arrogare, qui seipsos judices creârunt.

2. Stultè jurisdictionem fingi quæstioni adjunctam. C. 4. S. 15, 18.

3. Jus hoc Apostolis fuisse incognitum.

Resp.

A B C D

4. Certo scire, an solvatur peccator, non pertinere ad sacerdotem, sed ad Deum, a quo petenda est absolutio: Sacerdos enim qui audit, nunquam scire potest, sitne justa, & integra enumeratio. Ita nulla unquam esset absolutio.

5. Tota solvendi ratio ex fide, & pœnitentiâ constat: quæ duæ res cognitionem hominis fugiunt.

Ex his sequitur, ligandi, & solvendi certitudinem non subjici terreni judicii arbitrio, quia minister non potest nisi conditionaliter absolvere.

1. Quid sit? *Resp.* Illud satisfactionem esse statuunt, quo quis Deo satisfaciat, etiam cùm pœnitens a præteritis malis abstinuerit, & mores in melius mutaverit.

2. An cum verbo Dei conveniat? *Neg.* Nam

1. Scriptura gratuitam facit remissionem peccatorum. Jam verò is remittere debitum dicitur, non cui numerata est pecunia, sed qui nullâ solutione acceptâ, ab eo cui remittit, ultro ex mera beneficentia nomen expungit.

2. Cùm Deus ait; Ego deleo iniquitates tuas propter me: apertè denuntiat, se causam remittendi peccata a se, non aliunde petere.

3. Scriptura dicit remissionem peccatorum per Christi nomen accipi. *Act.* 10. 43. Ergo alia nomina excluduntur. C. 4. S. 25.

3. Satisfactionem de qua quærimus

Quas

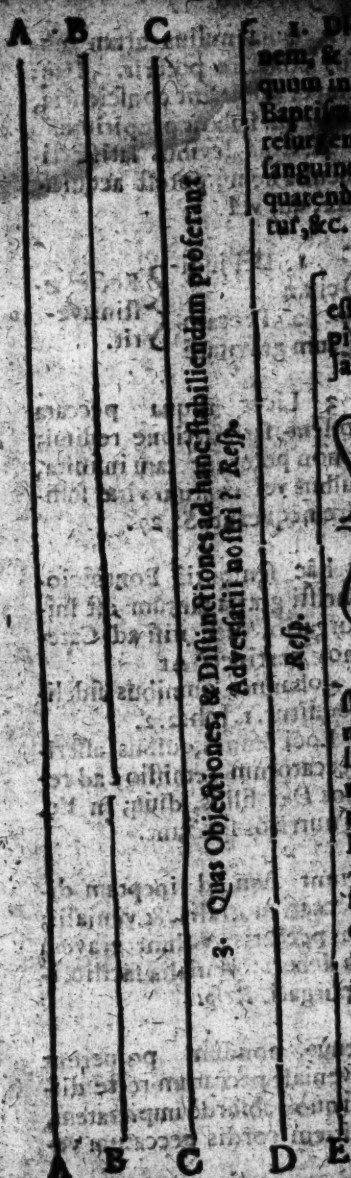

1. Dicunt, peccatorum remissionem, & reconciliationem semel fieri, quum in gratiam Dei per Christum in Baptismo recipimur; post Baptismum resurgendum esse per satisfactiones; sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per claves Ecclesiæ dispensatur, &c. C. 4. S. 26.

1. Ex 1 *Joh.* 2. 1, 2. Christum esse advocatum nostrum, & propitiationem pro peccatis patet. Jam certe

1. Non semel tantum, sed perpetuus est advocatus.

2. Non ex parte tantum nos reconciliat, sed solus Deum offensum placat. Ergo aliæ rationes, aut satisfactiones non sunt quærendæ. C. 4. S. 26, 27.

2. Ex dicto Johannis Baptistæ, *Joh.* 1. 36. Christus est agnus, qui tollit peccata mundi: solus sanè, & non alius, qui pœnam nobis debitam in se transferens, reatum nostrum delevit coram Dei judicio. S. 26.

3. Qui Deum placare tentant suis compensationibus, honorem expiationibus sibi rapiunt, qui non nisi apud Christum residet, & ipsi illibatus servari debet.

4. Necesse est, ut conscientiæ de peccati veniâ securæ, pacem apud Deum habeant. At nullæ esse possit, si peccata satisfactionibus redimenda sint.

A B C D E

1. Quia nullus earum modus constare poterit. Itaq; semper dubitabit conscientia, an Deum habeat propitium.

2. Quia levibus satisfactiunculis nemo potest acquiescere, qui vel

{ 1. Dei judicium } { 2. Peccatorum gravitatē } Rectè æstimaverit.

3. Licet aliqua peccata possent satisfactione redimi; at non poterunt tam infinita, quibus vel centum vitæ sufficere nequeant. S. 27.

5. Ex hâc sententiâ Pontificiorum, Christi gratia tantùm est initialis purgatio, nec nisi ad Catechumenos pertinet. At

{ 1. Johannes omnibus fidelibus loquitur. 1. Joh. 2. 2.

2. Loci omnes, quibus asseritur peccatorum remissio, ad regenitos Dei filios, diúq; in Ecclesia nutritos spectant.

2. Confugiunt jam ad ineptam distinctionem peccati mortalis, & venialis; pro mortalibus peccatis volunt gravem satisfactionem debeti: venialia facilioribus remediis purgari. *Resp.*

1. Pacificandi nondùm potuerunt mortale, & veniale peccatum recte discernere, nisi quòd absurdè impietatem, & immunditiem cordis peccatum ve-

A B C D E

niale

A B C D E

niale faciunt. C: 4. S: 28.

2. Scriptura declarat omne peccatum esse sua natura mortale. *Rom:* 6. 23. *Eze:* 18. 20. Fatemur tamen fidelium peccata esse venialia.

Resp. 1. Non certe, quod non mereantur mortem.

2. Sed quia per Dei misericordiam non imputantur.

3. In tanto peccatorum cumulo non datur satisfaciendi exitus.

3. Rursus conantur elabi distinctione culpæ, & pœnæ: culpam volunt remitti Dei misericordia: sed restare pœnam, quam persolvi Dei justitia postulat. Ad pœnæ remissionem proprie spectant satisfactiones. C: 4. S: 29.

Nam 1. Contradicunt sibi, dum culpæ remissionem gratuitam statuunt, eandem tamen precibus, & lachrymis, aliisq; præparationibus emerendam esse statuunt.

2. Cum ista distinctione pugnat, quicquid de peccatorum remissione Scriptura tradit.

3. Absurdum est dicere, culpa remissa manere pœnam.

1. Remittere, est non recordari iniquitatem. *Jer:* 31. 34. At non recordari peccatorum, est ea non postulare ad pœnam.

2. Deus restatur. *Jer:* 10. 24.

A B C D E

requi-

A B C D E

requiretur peccatum, & non inveniatur, non erit, quia propitiabor reliquiis, quas servavero: hic remissa culpa, pœna etiam tollitur, C. 4. S. 29. 30.

3. Idem patet ex contrariis loquutionibus, quando dicitur, Dominum in fasciculum iniquitates colligere, & recondere, & stylo ferreo exarare in lapide adamantino, &c. sicut enim his vocibus vindictæ repensio, ita contrariis sententiis ejusdem remissio significatur.

4. Cùm Christus pœnas peccatorum sustinuerit, ut nos ab illis eximeret, nulla pro peccatis pœna nobis persolvenda relinquitur. Antecedens constat ex 1 Pet. 2. 24. Ideóq; satisfactio per Christum præstita λύτρωσις vocari solet. Rom. 3. 24.

5. Si satisfactionem quærimus, eam in gratiarum actione reperiemus, redemptionem ingratuita peccatorum remissione. Of. 14, 2.

4. Nec juvat eos distinctio æternæ pœnæ, & temporalis, quarum illa una cum pœna remittatur, hæc nobis pensanda sit.

1. Quum per temporalem intelligant quodvis supplicium, tam corporis, quàm animæ, parùm eos sublevat hæc restrictio. Quantulum enim est, quod ab eis distant? Certè tam pœnæ corporales sunt Dei maledictiones, quàm ipsum mortis æternæ judicium, quia in eum finem inferuntur,

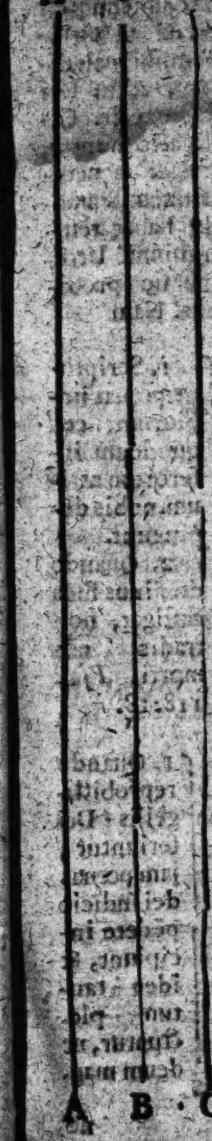

runtur, ut fiat adversus reprobos, iræ, & vindictæ Dei instrumenta. C. 4. S. 30, 34.

2. Loca jam citata evincunt, quicquid eramus pœnæ meriti, Deum nobis condonare ignoscendo culpam, atq; hac conditione nos recipere in gratiam.

3. Etiam Prophetæ, quoties peccatorum veniam petunt, simul pœnam deprecantur. S. 30, 34.

4. Quum a Domino Prophetæ misericordiam promittunt, semper ex professo de pœnis, earumq; remissione concionantur.

5. Ipse Deus pronuntians se finem impositurum exilio Babylonico, ait, se hoc facturum propter se Ezek. 36. 22, 32. Utrumq; ergo gratuitum esse demonstrat. C. 4. S. 30.

4. Quibus Scripturæ Testimoniis sese armant? Resp.

1. David, inquiunt, Adulterii, & Homicidii veniam accepit, tamen mortem filii, quem ex Adulterio susceperat, postea plectitur. Tales ergo pœnas, etiam post culpæ remissionem infligendas, satisfactionibus redimi debere censent.

Resp.

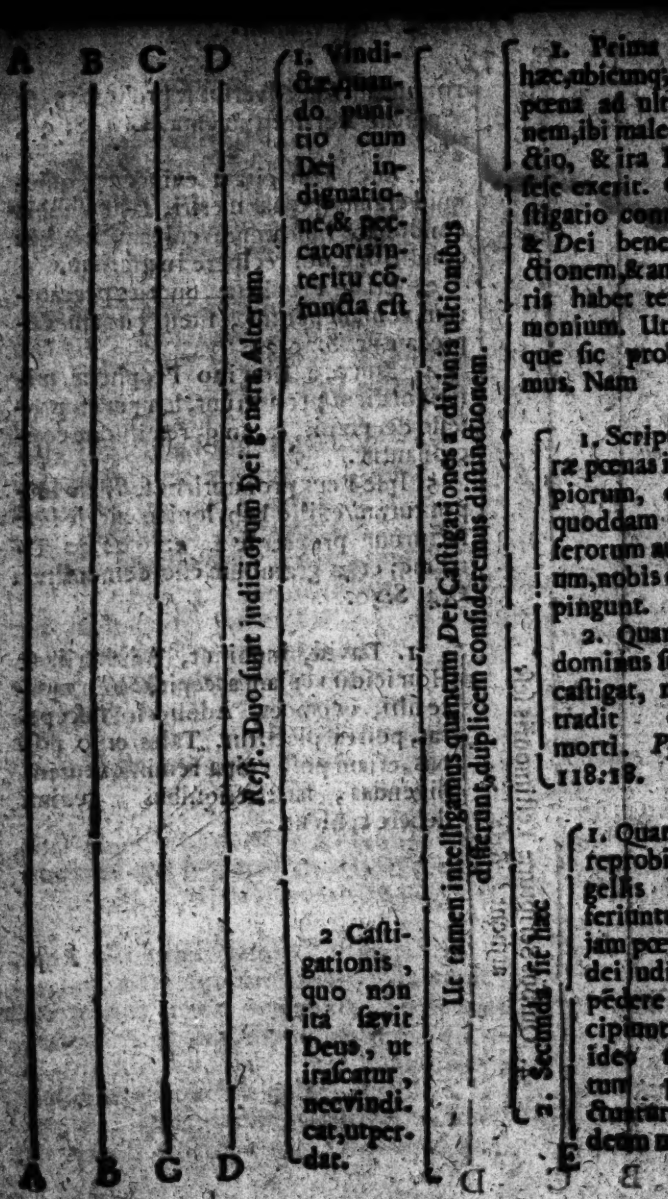
A B C D
Resp. Duo sunt judiciorum Dei genera. Alterum
1. Vindicæ, quando punitio cum Dei indignatione, & peccatoris interitu cõiuncta est
2 Castigationis, quo non ita sævit Deus, ut irascatur, nec vindicat, ut perdat.
Ut tamen intelligamus quantum Dei Castigationes à divinis ultionibus differunt, duplicem consideremus distinctionem.
1. Prima sic hæc, ubicunq; est pœna ad ultionem, ibi maledictio, & ira Dei sese exerit. Castigatio contrà, & Dei benedictionem, & amoris habet testimonium. Utrũque sic probamus. Nam
1. Scripturæ pœnas impiorum, ceu quoddam inferorum atrium, nobis depingunt.
2. Quando dominus suos castigat, non tradit eos morti. Psal: 118:18.
2. Secunda sic hæc
1. Quando reprobi flagellis Dei feriuntur, jam pœnas dei judicio pẽdere incipiunt, & ideo tantum plectuntur, ut deum mag-
A B C D E
A B C D

A B C D E

no suo malo judicem, & ulcerem experiantur.

2. Filii ferulis verberantur, non ut malefacta delictorum deo persolvant, sed ut inde ad resipiscentiam proficiant. Atq; ita deus animadvertit in Davidem.

2. Objiciunt, Nebuchadnezzari mandatum fuisse, ut peccata sua redimeret justitiâ, & iniquitates suas misericordiâ pauperum. Dan: 4, 27.

Resp:

1. Non voluit significare justitiam, & misericordiam ipsius esse propitiationem dei, vel pretium redemptionem: sic enim alia esset ἀπολύτρωσις, quàm sanguis Christi, quod falsum est. C: 4. S: 36.

2. Redimendi vocabulum hic non ad deum, sed ad homines referri debet. Sensus est, quòm injusta dominatione spoliaverit pauperes, pro violentiâ, & oppressione, possit hæc referat misericordiam, & justitiam.

3. An ea, quæ ex veterum scriptis de satisfactione regeri solent, ita magni sint momenti, ut nos magnoperè movere debeant. *Neg.*

Nam

1. Quosdam facemur durjusculè loquis nonnullos etiam fortè lapsos esse non negamus. Neutiquàm tamen concedimus eo sensu loquutos esse, quo ab Adversariis accipiuntur.

2. Quum pœnam dei condonationem, & misericordiam, judicio, quæstioni, pœnæ opponant: quum satisfactionem ad

A B C D E

cautionem

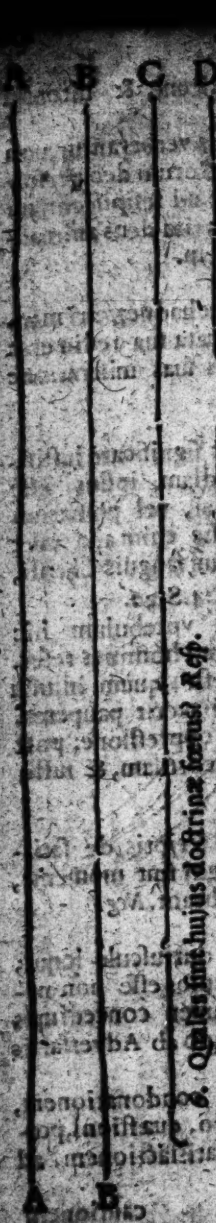

cautionem referant abstinendi a peccatis in posterum: quum pro omnibus expiandis peccatis unicum Christi sacrificium agnoscant, nullus certè satisfactionibus humanis relinquitur locus. C. 4. S. 38.

2. Quæ hic potissimùm loca congerere solent, non ex veterum Patrum scriptis, sed ex insulsis Monachorum delyriis sumpta esse constat, quæ nos jure merito ut spuria recusamus.

1. Quid sint, Indulgentias verò isti definiunt, esse dispensationem meritorum Christi, & Martyrum, quam Papa suis bullis partitur. Fingunt enim Martyres plus suâ morte Deo præstitisse, ac meritos esse, quàm sibi opus esset, tantamq; illis meritorum largitatem superfuisse, quæ etiam in alios redundaret. C. 5. S. 1, 2.

1. Dicimus manifestam esse sanguinis Christi profanationem, & Satanæ ludibrium, quo Christianus populus a vitâ, quæ in Christo est, abducitur, & a verâ salutis viâ avertitur. Quicquid enim Christo, ejusq; sanguini, & morti, scriptura proprium facit, hoc Apostolorum, & Martyrum sanguini communiter tribuunt.

2. Negamus, ullius Martyris sanguinem fuisse propitiationem pro peccatis. Hinc

1. Recte

1. Ecclè dixit Leo Papa, accepere justi, non dedêrunt coronas: nullius debitum suâ morte persolvêrunt.

2. Nec minùs appositè loquutus est Augustinus. Etsi fratres pro fratribus animarum, nullius tamen sanguis martyris in remissionem peccatorum fundi-tur. C. 5. S. 3, 5.

3. Absurdum est, demensum aliquod gratiæ, ex armario Papæ reclusum, plumbo, membranæ, aut loco etiam affigere, & a verbo Dei avellere. Sanè Christus gratiam suam verbo Evangelii dispensari voluit. Aut mendax hoc esse oportet, aut mendaces indulgentias.

3. Unde Originem suam traduxerint? Nempe ab opinione satisfactionis propriæ. Quùm enim adjungerentur olim severiores satisfactiones pœnitentibus, quàm ut ab omnibus ferri possent, qui pœnitentiâ sibi impositâ gravari se ullo modum sentiebant, petebant ab Ecclesiâ relaxationem. Hanc quidem Indulgentiam vocabant. C. 5. S. 5.

1. Quid hic? *Respon.* Purgatorium vocant Pontificii satisfactionem pro peccatis, quæ post mortem a defunctorum animis pendatur. C. 5. S. 6.

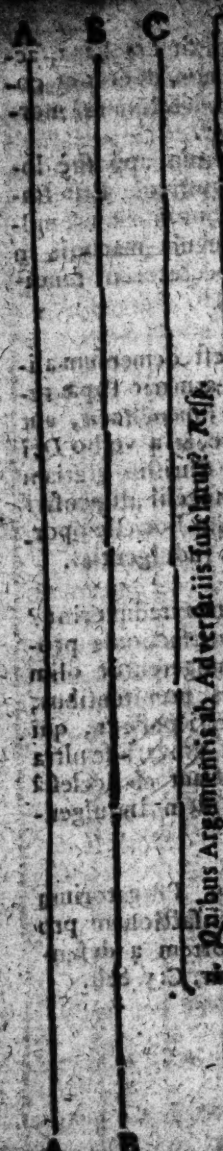
A
B
C
1. Invictum putant se habere argumentum ex 1 Cor: 3. 15. si cujus opus asserit, detrimentum patietur, ipse tamen salvus erit, sed quasi per ignem. At hic ignis non potest esse nisi purgatorium.
1. Si plerisq; veterum credimus, hic ignis non est alius, quàm tribulationis, & crucis ignis, per quem Deus suos purgat.
2. Quærimus, an putent etiam Apostolis, & Sanctis omnibus per hunc ignem esse transeundum. Negabunt certe, & absonum foret, eos velle purgari, quorum merita somniant ad universa Ecclesiæ membra redundare. Atqui Paulus non quorundam, sed omnium opus probatum iri confirmat.
3. Non dicit Paulus Quosvis, & propter quælibet opera esse transituros, sed qui Ecclesiam fideliter ædificarint, mercedem receptoros esse, postquam opus eorum igne fuerit examinatum. C. 5. S. 7.
2. Quibus Argumentis ab Adversariis sukitur? Resp.
Resp.
1. Quis iste ignis sit? patet aurem eum esse spiritum, vel examen spiritus S. a quo doctrinæ humanæ, seu hominum inventa, (quæ significantur per voces ligni, fœni) probantur.
2. Quomodò per ignem salvi fiunt, qui operis jacturam patiuntur? Resp. Apostolum loqui de Ecclesiæ architectis, qui recto fundamento, (i.) non deflectentes a præcipuis, & necessariis fidei capitibus, in minoribus, non ita periculosis,
4. Videndum est
D
halluci-

A B C D

hallucinantur, & commenta sua Dei verbo admiscent. His commentis suis abolitis, operis sit jactura, ipsi tamen salvi fiunt, sed quasi per ignem, *i. e.* Spiritus S. gratia, & virtute repurgati. C. 5. S. 9.

1 Quando Paulus denuntiat omnes jacturam facere operis sui, qui aliquid minus consentaneum fundamento superstruxerint, & suam quoq; ætatem in hac sententia comprehendit, facile solvitur argumentum, quod sine Dei verbo, & exemplo probo prætenditur, etiamsi usu longo receptum sit. C. 5. S. 10.

2 Quæ asseruntur sanctorum exempla, de luctu, & officio sepulturæ, multas, & longas habent narrationes: de precibus pro defunctis ne minimum quidem apicem.

3. Facile colligitur, quicquid hâc de re legitur apud veteres, publico more, & vulgi imperitiæ datum fuisse, ipsos quoq; inconsiderata credulitate abreptos in errorem.

4. Ipsi veteres, qui preces fundebant pro mortuis, mandato Dei, & legitimo exemplo destitui se videbant, cæterùm ut hoc audirent facere, duplici ratione impulsi videntur.

1. Quod solatium quærerent, quo sublevarent suum mœrorem: partim enim inhumanum putarent, non edere coram Deo aliquod suæ erga mortuos dilectionis testimonium.

2. Scimus apud Gentiles justa fuisse solum moralia, & lustrum

Affirmat vetustissimum hanc fuisse Ecclesiæ consuetudinem. de Resp.

A B C D

fuisse ipsorum animas. Jam de profanis hominibus deteriores viderentur Christiani, quod illos nullum mortuis officium præstare, ac penitus extinctos esse. Ex perversa ergo æmulatione hæc consuetudo fluxit. C. 5. S. 10.

5. Ne glorientur adversarii, dicimus magnum esse discrimen inter veteres illos, & recentiores Purgatorii architectos.

Nam

1. Illi veteres parce, & in communione S. Cœnæ mortuos domino commendabant, idq; ne viderentur omnem ipsorum curam abjecisse: simul tamen fatebantur se dubitare de ipsorum statu; & de purgatorio nihil certi asserebant.

2. Papistæ verò negotium hoc novis incrementis auxerunt. De Purgatorio quicquid somniarunt, pro fidei dogmate haberi voluit, mortuorum curam passim, & assidue urgent, adeò ut omnibus charitatis officiis præferatur. Præcipua denique Papatus sanctitas sit mortuis laborantibus opem afferre.

Quæ sequuntur facilia sunt.

1. Primum Argumentum sumitur à nostra sanctificatione.

Nam

1. Nos sanctificari oportet, quia Deus noster sanctus est. *Levit.* 19. 2. — 1 *Pet.* 1. 16.

2. Huc spectat vocationis nostræ finis, cui nos respondere oportet.

2. Quum

3. Quum sanctam sibi civitatem Jerusalem consecrarit Deus, nefas est illam impuritate incolarum profanari. *Psal.* 15.24. C.6.S.2.

2. Secundum Argumentum a nostrâ cum Deo reconciliatione petitum est. Hac enim conditione adoptati sumus in filios, ut Christum vita nostra repræsentet.

3. Scriptura ab omnibus Dei beneficiis, ac singulis salutis nostræ partibus sumit exhortandi materiam.

1. Deus se nobis patrem exhibuit. *Mal.* 1.6. Ergo ingrati erimus, nisi vicissim nos illi filios exhibeamus.

2. Christus nos sanguinis sui lavacro purificavit, isq; per Baptismum nobis communicavit. *Eph.* 5.2. Ergo non decet novis sordibus inquinemur.

3. Christus nos corpori suo tanquàm membra, insevit. 1 *Cor.* 6.15. Ergo cavendum, ne nobis maculam ullam aspergamus.

4. Christus caput nostrum, ascendit in cœlum. *Col.* 3. 1. Ergo depositis terræ affectu, illuc toto pectore est aspirandum.

5. Spiritus S. nos, velut templa Dei, dedicavit. 1 *Cor.* 3. 16. Ergo sancta opera est, ut Dei gloria per nos illustretur.

6. Anima nostra, & corpus, cœlesti incorruptioni, & immar-

cessibili

cessibili coronæ sunt destinata. 1 *Thess.* 1. 23. Ergo strenuè enitendum est, ut pura in diem Domini conserventur. C. 6. S. 3.

2. An non isti meritò sint redarguendi, qui cùm sint iniqui, & nihil habent Christi præter titulum, Christiani tamen nominari volunt? *Aff.* summa enim hæc est impudentia.

1. Quia nihil habent commercii cum Christo, nec Christum rectè didicérunt, nisi abjecto veteri homine Christum induant. C. 6. S. 4.

2. Quamvis disserté, & volubiliter de Evangelio garriant, falso tamen Christi cognitionem obtendunt.

1. Quia non linguæ est doctrina, sed vitæ.

2. Quia non intellectu tantùm, aut memoriâ apprehenditur, sed tum recipitur, ubi animam totam possidet.

3. Doctrinæ quidem damus priores partes, ut quæ salutem nostram inchoat: sed ut fructuosa sit, in pectus transfundatur, & in mores transeat, oportet adeoq; ut nos in se transformet.

4. Philosophos videmus à grege suo abigere eos, qui quùm profitentur artem, eam in sophisticam loquacitatem convertunt. Quanto meliori jure negaces istos

A B C D E

1 homines detestabimur, qui Evangelium in summis labris tantùm volutant.

3. An illi verò, qui ad Evangelicam perfectionem nondum pertigerint, pro Christianis sint agnoscendi? *Aff.* Quandoquidem nemo reperitur, qui non longo intervallo istinc distet, multi parùm adhuc progressi sint. Quid ergo? Hæ nempe regulæ serventur.

1. Ad illum perfectionis scopum omne studium dirigamus.

2. Cordis integritatem, tanquàm præcipuam divini cultûs partem, sectemur.

3. Eamus quisq; pro facultatulæ suæ modo, & cœptum iter prosequamur.

4. In nostro progressu ne successûs tenuitatem desperemus.

5. In hoc incumbamus, ut perpetuo conatu meliores nobis ipsis evadamus, donec in plenum divinæ bonitatis consortium recipimur.

1. Ne ratio nostra, vel voluntas in consiliis nostris factisq; dominetur.

2. Ne hunc finem statuamus, ut quæramus, quod nobis secundum carnem expedit.

3. Quoad licet, obliviscamur

A B C D E

Ut nobis norma præscripta
Ut homo à seipso discedat,
I. Non sumus nostri. Ergo

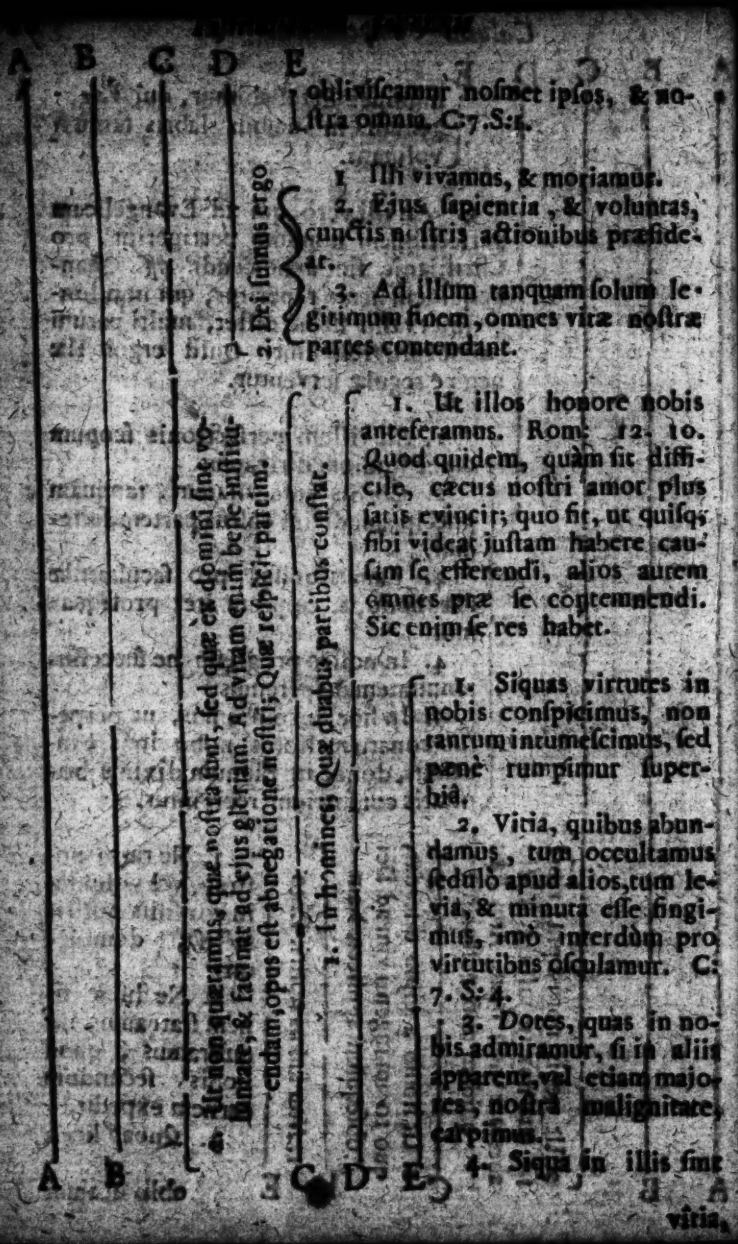
A
B
C
D
E
obliviſcamur noſmet ipſos, & noſtra omnia. C: 7. S: 1.
1. Illi vivamus, & moriamur.
2. Ejus ſapientia, & voluntas, cunctis noſtris actionibus præſideat.
3. Ad illum tanquam ſolum legitimum finem, omnes vitæ noſtræ partes contendant.
2. Dei ſumus ergo
1. Ut illos honore nobis anteferamus. Rom: 12. 10. Quod quidem, quàm ſit difficile, cæcus noſtri amor plus ſatis evincit; quo fit, ut quiſq; ſibi videat juſtam habere cauſam ſe efferendi, alios autem omnes præ ſe contemnendi. Sic enim ſe res habet.
1. In hominem; Quæ duabus partibus conſtat.
1. Siquas virtutes in nobis conſpicimus, non tantum intumeſcimus, ſed pænè rumpimur ſuperbiâ.
2. Vitia, quibus abundamus, tum occultamus ſedulò apud alios, tum levia, & minuta eſſe fingimus, imò interdùm pro virtutibus oſculamur. C: 7. S: 4.
3. Dotes, quas in nobis admiramur, ſi in aliis apparent, vel etiam majores, noſtra malignitate carpimus.
4. Siqua in illis ſint
vitia,

vitia, fovere à animadversione odi-
osa simplificamus. Si ad contentionem ventum fuerit, nullus modestiæ error servatur. Hæc ergo pernitiosa πάθη φιλονεικίας, & φιλαυτίας pestis eximis visceribus est evellenda. Remedium scriptura proponit.

1. Ut quas Deus nobis largitus est dotes, meminerimus gratuita esse Dei dona.

2. Ut assiduâ vitiorum nostrorum recognitione ad humilitatem nos revocemus.

3. Ut quæcunq; in aliis respicimus Dei dona, sic reverearmur, ut etiam eos honoremus, quos Deus suo honore dignatus est.

4. Ut ad vitia aliorum connivcamus, non ut adulemur, sed ne eorum causâ insultemus iis, quos benevolentiâ fovere convenit.

5. Ut cum quocunq; nobis negotium sit, non tantum moderatè, & modestè, sed comitèr etiam, & amicè nos geramus. C. 7. S. 4.

Ut

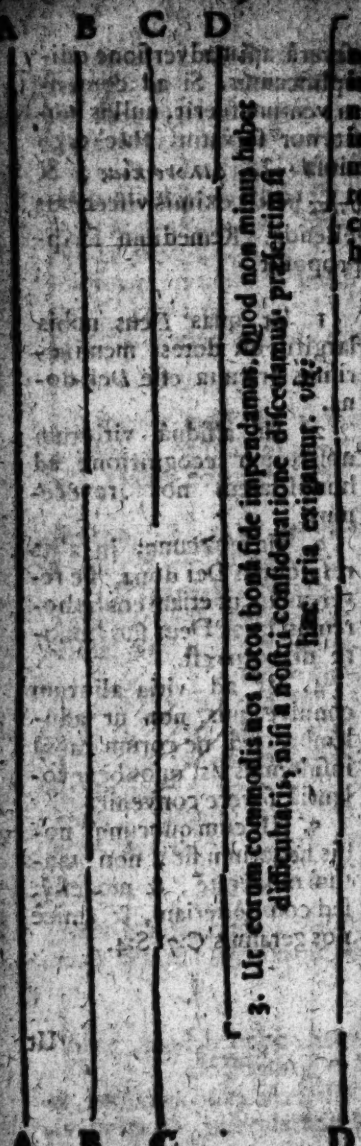

1. Ut nos quærimus quæ nostra sunt. An non enim vis infrenanda est harum? Hæc enim nos ad nostri dilectionem inclinat, ut non facilè velimus nostro jure cedere, ut alteri renunciemus. At hic occurrit Scriptura; Atq; nos adhunc modum dirigit.

1. Docet, quicquid gratiarum a Domino obtinemus, hâc lege nobis esse concreditum, ut in commune proximorum, & Ecclesiæ bonum conferatur: ideoq; legitimum earum usum esse liberalem, ac benignum cum aliis communicationem. C: 7. S: 5.

2. Gratias quascunq; a Domino accepimus, facultatibus comparat, quibus prædita sunt humani corporis membra: Horum nullum sibi quidquam habet, nec in privatum usum applicat, sed ad socia membra transfundit; sic vir pius ad communem Ecclesiæ ædificationem omnia refert.

3. Monet nos esse œconomos bonorum Dei, & ad reddendam dispensationis rationem astringi: eam verò demum esse rectam dispensationem, quæ ad dilectionis exigitur regulam. C: 7. S: 5.

3. Ut eorum commodis nos toto bonâ fide impendamus. Quod nos minus habet difficultatis, nisi à nostri consideratione discedamus: præsertim si hæc ria exigantur. viz:

A B C D

2. Ut omnibus in universum beneficiamus, & benefaciendo non satisfaciamus. Nam magna pars nobis indignissimi videntur, si proprio merito æstimentur. Hic ergo optimâ methodo subvenit Scriptura, & docet non respiciendum esse, quid ex seipsis mereantur homines, sed imaginem Dei in cunctis esse considerandam; in domesticis autem maxime, in quibus imago Dei est renovata. Ergo omnibus officia nostra debemus. Noli dicere

1. Extraneus est. Nam noram illi familiarem Deus impressit: & caro tua est: quam despicere non debes. Esa. 58 7.

2. Contemptibilis, & indignus est, cujus causâ laborem. Nam Deus cum imaginis suæ decore dignatus est.

3. Nullis ejus officiis sum obæratus. Nam Deus ipsum in vicem suam substituit, cui omnia debes.

4. Nihil boni de me promeritus est, etiam injuriis, & maleficiis provocavit. Nam quid tu meritus es apud Deum? Quid apud te meritus est ipse Deus? sibi certè imputat, quòd non remittis, quòd proximum non amplecteris.

3. Ut ex sincero amoris affectu charitatis defungamur officiis. Potest enim fieri, ut alii.

1. Exolvant, quod debent, omnibus, quòd externa officia.

2. Non nisi cum exprobratione, & D contumelia liberales sint. Quæ pravis

A B C

tas vix inter Ethnicos esset toleranda, nedum Christianos C:7. S:7.

1. Ad Æquanimitatem; Quæ quidem in quærenda vitæ præsentis, vel commoditate, vel tranquillitate, hunc in modum nobis consulis.

1. Ut Domini arbitrio nos, nostraq; omnia resignantes, domandos, ac subjugandos cordis nostri affectus illi tradamus.

2. Ut a sola Dei benedictione prospera omnia expectemus.

3. Ut in Dominum semper respiciamus, & in sola ejus benedictione omnem prosperi successus rationem credamus esse positam, ad quamcunq; ille providerit sortem, deduci nos patiamur. Ita fiet.

1. Ut non per nefas, & dolis, ac malis artibus, vel rapacitate, cum proximorum injuria ruamus ad captandas opes, ad honores invadendos; sed eas tantùm fortunas sequamur, quæ nos ab innocentia non abducant.

2. Ut injectum sit nobis frænum, ne immodica ditescendi cupiditate ardeamus, neve honoribus ambitiose inhiemus.

3. Ut ab impatientia nos cohibeamus, ubi pro voto, ac spe omnia non succedunt. C:7. S:8,9.

1. Exoleant, quæso, deleantur, omnes

2. Ut aliorum prosperitati non quam invideamus, sed Dei consilio

2. Ad

A B C

1. Quando Christus pu-
unigenitus, & dilectus Dei
filius, quandiu in terris vixit,
perpetuâ veluti cruce exerce-
batus fuit, mirum videri non
debet, si erga filios suos om-
nes eundem ordinem prose-
quatur. C. 8. S. 2.

2. Cogitandum est, quàm
Crux sit necessaria: naturâ e-
nim nimium propensi sumus
ad solidam, & manentem con-
dentiam, quam non melius
rrondere Deus potest, quàm
dum nos calamitatibus affi-
git.

3. Non est omittendum,
quòd præterita delicta sæpiùs
sunt corrigenda, ut nos cle-
mentissimus Pater in legi-
mâ erga se obedientiâ con-
tinet. Proinde quoties alli-
gimur, subeat in mentem
reatûs vitæ recordatio. Sic
llarius reperiemus, nos ali-
quid admisisse, quod digna
sit ejusmodi castigatione. Ne
ationem a peccati agnitione ad
patientiam præcipuè nos ad-
memus; meliorem considera-
tionem monstrat scriptura,
quando decet

Nos a Domino corri-
gimur, cum mundo dam-
nemur. 1 Cor: 11. 32. Af-
flictio enim, non perdet,
sed castigat vet.

Hinc ratione Patris
ferulam esse agnoscendam

A B D E C B A

quam dolles illi ferre debeant, dum salutem nostrum procurat, nisi extra disciplinam, & spurii esse velimus. Prov. 3. 11.

3. Hoc interesse discrimen inter fideles, & incredulos; Quòd

1. Illi, velut nequissimæ mancipia, deteriores, & obstinatiores fiunt. C. 8. S. 6.

2. Illi magis ingenui ad pœnitentiam proficiant, quibus accenseri satius est, quàm improbis.

4. Deum nos afflictionibus premere, ut animos nostros assuescamus ad præsentis vitæ contemptum, indeq; ad futuræ vitæ meditationem. C. 9. S. 1. 2.

5. Quali animo afflictiones piis ferendæ? Resp. Libenti, necnon hilari. Ea verò hilaritas non requiritur, quæ omnem doloris sensum tollat. Nam

1. Nulla esset in cruce sanctorum patientia, nulla fortitudo, si nulla esset in calamitatibus asperitas, cruciatus, horror.

2. Quem conflictum adversus doloris naturalem sensum sustineant fideles, eleganter describitur. 2 Cor. 4. 8. Ergo patienter ferre crucem, non est omni doloris sensu privari. Stoica hæc est, & ferrea Philosophia, quæ exuta omni humanitate homines in lapides convertit. C. 9. S. 9.

3. Christus,

A B C D

3. Christus hanc inanem Philosophiam non verbo tantum, sed suo exemplo damnavit. Luc. 9. 41.

1. Adversus Deum ingratitudinem.

Primum, cogitandum est, hanc vitam, (quibuscunque miseriis est referta,) censendam tamen inter non aspernandas Dei benedictiones; præsertim verò fidelibus, testimonium divinæ benevolentiæ esse debere, ad quorum salutem promovendam, hæc vita nostra est destinata. Nam

1. His minoribus documentis Patrem se nobis declarat, & iisdem beneficiis divinæ suæ benignitatis fundamentum deliberare jubet.

2. Sic etiam non ad gloriam regni cœlestis quodammodo præparat, ut fides, ac dilectionem nostras augeamur, adplenam ejus revelationem perficiendam.

3. Etiam in rebus caducis non sobrie volvit, quid non sumus demandi in cœlo, nisi speratis differentiis. Ergò

non

non possimus odisse vitam hanc, per quam potius ad gratias Deo agendas incitamur. &c. &c.

Secundam dicendum est vitam hanc odio non esse habendam, nisi quatenus nos peccato tenet obnoxios. Itaque rum quidem hoc in ipsam vitam convertendum est. Quin potius paruti semper esse debemus, ut ad Domini arbitrium in eâ maneamus.

Primò Quæritur, an quos Deus justificat, relinquat quales erant naturâ, nihil ex vitiis mutando. Ait autem impossibile esse, ut Deus pro justis habeat, qui non sunt. Ergò non justificari hominem solâ imputatione.

Resp. Osiandrum absurdè confundere duplicem gratiam, Justificationis, & Sanctificationis, quasi unum, idemq; sint. Nam

1. Etsi duo hæc beneficia sint inseparabilia, quæq; conjunctim in Christo percipimus, tamen cùm in Scripturâ distinctè enumerentur. 1 Cor. 1. 30. donum regenerationis cùm gratuitâ acceptatione minimè confert.

2. Quoties à salute nobis partâ, à Dei amore, à Christi justitiâ,

Scriptura

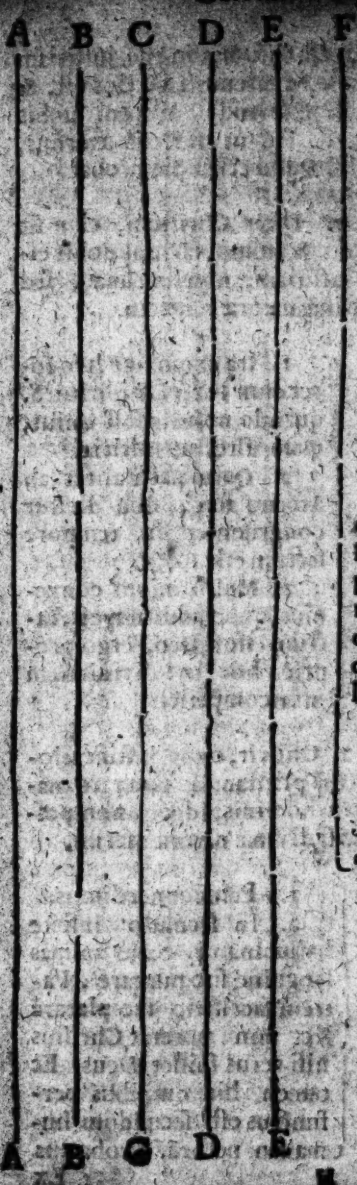

Scriptura concludit, nos ad sanctitatem vocatos esse, aperte indicat, aliud esse justificari, quàm fieri novas creaturas.

3. Sicut solis claritas non potest a calore separari, nec tamen propter mutuam connexionem dicimus luce calefieri terram, & calore illustrari; sic nec hic licebit, quod unius doni peculiare est, ad alterum transferre. C. 11. S. 12.

2. Objicit, vim justificandi non inesse fidei ex seipsâ, sed quatenus Christum recipit. Undè videtur colligere, nos vim justificandi Christo detrahere, dùm priùs eum fide recipi docemus, quàm illius justitiam.

Resp.

1. Antecedens admittimus, quia fides per se, & intrinsecâ virtute non justificat. Est enim semper debilis, & imperfecta. Proindè manca esset justitia, quam conferret.

2. Negamus consequens. Nàm propriè loquendo Deus solus justificat. Idem tamen Christo tribuimus; quia datus nobis est in justitiam. S. 7, 10.

2. Christum

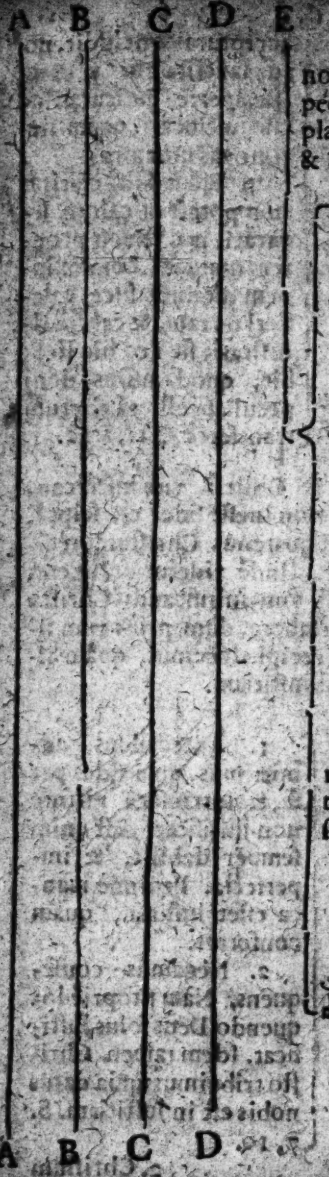

2. Christum non esse justitiam nostram, quatenus sacerdos est, & peccata expiando, Patrem nobis placavit, sed ut est Deus æternus, & vita. Quod etiam sic probat.

1. Dicit Christum, cùm sit Deus, & homo, factum nobis esse justitiam, non humanæ, sed divinæ naturæ respectu.

Resp.

1. Ita commune hoc foret cum Patre, & spiritu S. quando non alia est unius, quàm alterius justitia.

2. Quod naturaliter ab æterno sunt, non dicitur congruenter in tempore factum esse.

3. Multò minus convenier, quod additum est, factum esse a Deo, ergo propriè hoc in divinitatem non competit.

2. Objicit, opus justificationis suâ præstantiâ superare naturam hominis, ideóq; non posse nisi divinæ naturæ ascribi.

Resp.

1. Prius concedimus.

2. In secundo inscite hallucinatur. Sane animas sanguine suo purgare, Patrem sacrificio suo placare &c. non poterat Christus nisi verus fuisset Deus. Et tamen his omnibus perfunctus est secundum humanam naturã. Probamus

1. Ex Rom: 5.19. ubi dicimur justificari justitiâ Christi. At non aliter obedivit, quàm assumptâ servi figurâ. C:11. S:8.

2. Ex 2 Cor:5.21. Eum, qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut justitia Dei essemus in illo: justitia nempè, quæ in Dei judicio probatur, & mortis Christi piaculo nititur.

3. Ex Sacramentis, quæ, etsi fidem nostram ad totum Christum dirigunt, simul tamen justitiæ, & salutis materiam in ejus carne residere docent, non quòd merus homo a seipso justificet, sed quia scaturigo justitiæ in Mediatoris personâ ad nos emergit. C:11.S:9.

4. Justitiam operum; hic verò quo res dilucidior fiat, quæremus.

Qualis possit esse, toto decursu vitæ hominis, operum justitia; idq; secundum quadruplicem ejus statum; homines enim aut sunt

1. Idololatræ, nullâ Dei cognitione præditi; Illis, quasdo naturalibus dotibus sunt censendi, ne scintilla quidem boni reperitur. Nam C:14. S:1.

1 Sunt omni justitiâ exuti: ut patet Jer:17.9. Gen:8.21.

2. Sunt omni impietate, & injustitiâ obruti. Ut patet ex locus Gen:6.3. conferatur cum Gal:5.19.

Nullam igitur habent dignitatem, cujus fiduciâ superbire debeant. At

Resp.

Excipi quidem ſo'et, egregias tamen dotes, & morum honeſtatem in incredulis apparere.

1. Concedimus, multum intereſſe inter Titi, Trajani, Veſpatiani virtutes, ac Caligulæ, vel Neronis, vel Domitiani ſœdiſſima vitia, adeoq; magnum eſſe diſcrimen juſti, atq; injuſti. Alioquin nihil reſtaret ordinatum in mundo.

2. Addimus, illas ipſas, qualeſcumq; virtutes, eſſe dona Dei, quia nihil eſt laudabile, quod non proficiſcitur a Deo. C:14. S:1,2,3,4.

3. Etſi dotes illæ ſpeciem habeant ſanctitatis apud homines, ad juſtitiam tamen non valere apud Deum, qui non moratur externum ſplēdorem. Inſpiciendum ergo eſt, ex quo affectu cordis iſta prodeant. Jam verò certum eſt, ab ipſa cordis impuritate, velut a ſua origine, corrupta eſſe: deinde, non reſpicere finem, quem ſapientia Dei præſcribit, ut ipſi recte ſerviatur. *ib.*

4. Si non ſit vita extra filium dei. 1 Joh: 5. 12. Quicunq; in Chriſto partem non habent, quales ſint, & quicquid agant, in exitium toto curſu pergunt, & quo magis currunt extra viam, eo longiùs aberrant, & fiunt miſeriores.

5 Certum

A B C D E F

5. Certum est, hominem omni justitiâ spoliatum esse, donec solâ misericordiâ in spem vitæ regeneratus fuerit. Alioquin, falsò dicemur gratiâ justificati, nec gratia jam erit gratia, si quid opera nostra valeant. C. 14. S. 5, 6.

6. Quærimus, an ulla sit justitia, nisi quæ Deo sit accepta? quid verò Deo gratum ab ejus inimicis prodeat, quos totos cum suis factis aversatur, donec justificati in amicitiam recipiantur.

7 Si non nos Deum dileximus, sed ipse prior nos dilexit, & quidem spontaneâ dilectione. 1 Joh. 4. 10. sequitur operibus nostris Deum non instigari ad nos diligendos, vel justificandos. C. 14. S. 3, 4.

2. Impii, qui Sacramentis initiati, Deum vita, & factis abnegant.

3. Hypocritæ, qui cordis nequitiâ innatibus fucis tegunt

A quibus utrisq; nihil nisi prorsus damnabile prodit. Nam

1. Conscientiæ impuritas utrosque nondum esse Dei spiritu regeneratos arguit. Carent ergo fide. Unde liquet, nondum esse Deo reconciliatos, aut in ejus conspectu justificatos.

3. Cùm sint

A B C D E F

A B C D E F

peccatores a Deo alienati, nihil producere possunt, nisi judicio illius execrabile.

3. Etsi justitiam sibi arrogant nonnullam, ubi uno, aut altero legis officio functi fuerint, pernicioso tamen errore seipsos decipiunt, quia sceleratæ mentis convicti, injustitiæ seipsos coarguunt.

4. Tantum abest, ut homines nondum regeniti suis operibus Deum demereantur, ut magis illum, magisq; irritent. Prov. 15. 18.

5. Verissimè dicitur, non conciliari personam, Deo propter opera, sed tum demum opera placere Deo ubi persona gratiam invenerit. C. 14. S. 7, 8.

4. Regenerati, de quibus quærimus qualem justitiam ex operibus suis habeant. *Resp.* Aliter.

3. Scholastici. 1. Calvinistæ,

Sentiunt, Asserunt enim

Illi

1. Optimũ quodvis Sanctorum opus aliqua semper fæce & impuritate respersũ esse; atq; ex consequenti, si in se censeatur, justã opprobrii mer-

A B C D E F

cedem

cedem mereatur.

2. Ut detur aliqua esse omninò pura, & absoluta opera, unum tamen peccatum satis esse ad delendam omnem memoriam prioris justitiæ. Ezech: 18. 24.

3. Ubi de operum justitiâ agitur, observandum esse, nobis ad totam legem respiciendum esse, quæ perpetuam, & perfectam obedientiam postulat. C. 14. S: 9, 10.

2. Isti, quòd homo per Christi fidem Deo semel reconciliatus, bonis operibus justus censeatur apud Deum, eorumq; merito acceptus sit. At docet scriptura, fideles non aliam habere justitiam, ad finem usq; vitæ, quàm Christi justitiam. Nam

1. Abrahæ fides fuit imputata ad justitiam, non ex operibus, etiam postquam multis annis vitæ sanctitate excelluisset. C. 14. S. 12.

2. Apostolus, legationem de gratuitâ reconciliatione cum Deo, non in unum, aut alterum diem promulgari, sed perpetuam in Ecclesia esse testatur. 2 Cor 5. 18. 19.

3. Christus non semel tantum, sed perpetuò manet Mediator: & perpetua est mortis ejus ad remissionem peccatorum efficacia.

1. De Meriti nomine, dicimus male illud operibus humanis, ad dei judicium compararis, aptari.

1. Quia est vocabulum extraneum a scripturis, quod multum parit offendiculi, fructus minimum. C:15.S:2.

2. Quia est vox fastuosa, nec nisi obscurare dei gratiam, & homines prava superbia imbuere potest.

3. Quia pretium bonorum operum significanter alio nomine citra offendiculum explicari potest. Fatemur quidem vetustos Authores hac voce usos esse, sed addimus

1. Alio sensu, quam posteri fecêrunt, qui hujus vocis abusu, erroris materiam sumpserunt.

2. Sic usi sunt, ut tamen veritati præjudicare noluerint, uti constat ex variis Augustini, & Chrysostomi locis.

2. An apud Deum opera mereantur gratiam? Neg: Nam

2. Rem ipsam quod attinet, merita operum bonorum proprie dicta nulla agnoscimus

1. Quia scriptura docet illa, perpetuò aspersa esse multis sordibus, quibus merito deus offenditur, tantum abest, ut conciliare nobis eum queant.

2. Quia licet pura essent, nihil tamen promererentur, eò quòd debita

sunt

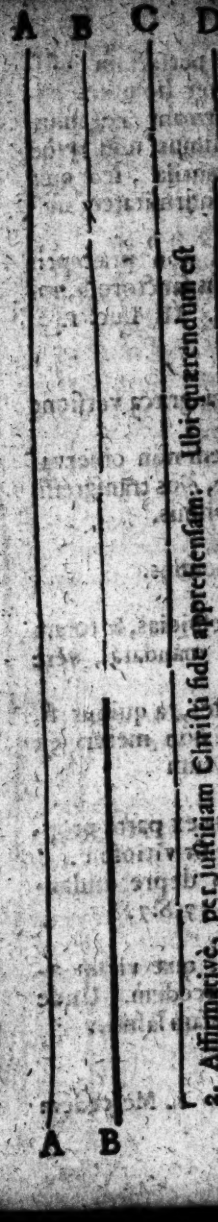

sunt. Luc. 17. 10.

3. Quia quicquid in operibus est, quod laudem meretur, mera dei gratia est. C. 15. S. 2, 4.

1. Quid sit Justificatio? *Resp.* Est acceptio, quâ deus nos in gratiam receptos pro justis habet: eamq; in peccatorum remissione, ac justitiæ imputatione positam esse dicimus.

2. An Fidei, operumq; justitia inter se simul stare possint? *Neg:* Hoc Paulus, dùm contendit Abrahamum fide justificatum esse, non ex operibus, demonstrat.

1. *Quia* si ex operibus, tum gloriam haberet apud deum, jam verò nullam habet.

2. Quia operibus rependitur merces ex debito, non ex gratia; at fidei tribuitur justitia secundùm gratiam: hâc ergo stante, illam everti necesse est.

3. An sit gratuita? *Aff:* Ad hanc verò doctrinam evertendam fortiter contendunt Papistæ, Arq; eâ de causa.

1. Urgent ea loca, quæ bona opera, justitiæ, vel justificationis titulo insignium, Deut: 6. 25. — 24. 13. Unde concludunt, si ex operibus est justicia, falsum esse nos sola fide justificari.

Resp.

1. Promissiones has esse legales, quæ annexæ cum sint conditioni impossibili, nihil probant.

2. Vocem Hebraicam צדקה, quæ edicta potius significat, incuriosè translatam esse pro justificationibus. C. 17. S. 7.

3. Damn

A B C D

3. Damus legem dei perfectam justitiam continere. Sed inter homines extare talem justitiæ formam negamus. Ideò legis justitiam tollimus, non quòd per se manca sit, aut mutila, sed quia propter carnis nostræ infirmitatem nusquam comparear.

4. Nec refert, quòd non præceptis tantum, sed ipsis operibus sanctorum, nomen justitiæ tribuitur. Ut Luc: 1. 6. *Nam*

1. Lucas ex recepta græca versione loquitur.
2. *Quia* totam legem non observamus, justitiam ex lege, ejus transgressione qualibet, corrumpimus.

5. Distinctionis ergo dicimus.

1. Si legem in se respicias, & totam legem, & singula ejus mandata, verè esse justitiam.
2. Si homines spectes, a quibus fiunt, justitiæ laudem non mereri ex uno vel altero opere, tum

1. Quia hoc aliqua ex parte propter imperfectionem sit vitiosum.
2. Quia in multis deprehendantur transgressores. C: 17, S: 7.

2. Adducunt illas sententias, quæ vitam æternam appellant operum mercedem. Unde colligunt opera nostra esse causam salutis.

1. Mercedem

A B C

1. Mercedem vocari regnum cælorum, non quæ servorum sit stipendium, sed filiorum hæreditas. Ep. 1. 18. Gal. 4. 30. At hæc hæreditas non contingit, nisi quia dominus suos in filios adoptavit. Ergo non operibus accepta ferenda est beatitudo.

2. Quod operum fiat mentio, ex eo est, quod Deus velit munerari fidelium opera iis bonis, quæ illis, jam ante cogitata opera, dederat ex mera misericordia. C. 18. S. 2.

3. Quod Deus dicat, se operibus rependere illud ipsum, quod ante opera gratis donaverat, non illa causa est, quod talem meteantur mercedem: sed ut imbecillitati nostræ occurrat, quæ statim concideret, nisi hac expectatione se sustineret. Abest ergo sophistica ista correlatio Meriti, ac Mercedis.

Nam

1. Nihil Scriptura nobis relinquit, quo in conspectu Dei superbiamus; quin potius in hoc tota est, ut arrogantiam nostram retundat.

2. Ne mercedem ad meriti modum redigamus, Dominus satis luculenter cavit parabola patrisfamilias, qui novissimis tribuit, ac primis, ut intelligant se gratiæ, non operum accepisse mercedem.

3. Petrus vocat vitam æternam fidei mercedem. 1. Pet. 1. 9. Quid ergo juvat pertinaciter urgere operum mercedem.

4. Augustinus, non male, dixit justum judicem non reddere coronam, nisi quia prius, ut misericors pater, dedisset gratiam: non esse justitiam, nisi præcessisset gratia justificans impium: nec reddi debita, nisi prius data fuissent indebita. C. 18. S. 3. 4. 5.

4. Præcatio-

A B

1. Quid sit? Resp. Est quædam hominum cum Deo communicatio, quâ cœli sanctuarium ingressi, de suis promissis illum coram appellant: ut quod verbo duntaxat annuenti crediderunt, non esse vanum, ubi necessitas ita postulat, experiantur.

2. An sit necessaria? *Aff.* Neq; enim obest, quòd Deus pro nobis ad miserias nostras torpentibus, ipse vigilet, ac interdum succurrat, etiam non rogatus. Fides enim novit sui hoc esse officii, adeoq; suâ plurimum interesse, Deum assiduè nobis implorari. Idq; patet ob has rationes.

1. Ut serio, & ardenti semper quærendi, amandi, colendi ejus desiderio cor inflammetur. C:20. S:3.

2. Ut nulla cupiditas, nullumq; votum animum nostrum subeat, cujus ipsum testem facere pudeat, coram quo cor nostrum effundere audemus.

3. Ut ad veram gratitudinem, gratiarumq; actionem incitemur, quandò hæc beneficia ab ejus manu nobis provenire ex ipsa precatione admonemur.

4. Ut voti compotes, tanto ardentius Dei benignitatem meditemur, & majori cum voluptate amplectamur, quæ precibus impetrata esse agnoscimus.

5. Ut Dei providentiam usus ipse, & experimentum animis nostris confirmet, quandò videmus Deum non verbo nos lactare, sed præsenti ope tueri.

6. Ideo etiam Deus dormientis speciem nonnunquam præbet, ut nos desides, & ignavos, ad petendum, & flagitandum nostro bono exerceat. C:20. S:3.

4 Precatio; de qua quærimus

A B

3 Quæ

A B

3 Quæ sint legentiè instruendæ Orationis? Resp:

Prima est, ut mente, & animo rectè compositi simus. Requisitum enim est

Primo, Ut mens omni carnali cura, & cogitatione expedita, non modo totam se intendat in orationem, sed etiam supra seipsam elevetur, & feratur in Deum; quæ res (quoniam est difficilis) enixè laborandum est, ut nos seriò afficiat Dei majestas.

Nam

1 Nihil magis contrarium est Dei reverentiæ, quàm distrahi erraticis cogitationibus. C:20.S:5.

2 Signum est animi lascivientis, & ab omni metu soluti.

3 In precatione Deus nos ad familiare colloquium invitat. Est itaq; indignum, tantâ ejus humanitate abuti, ut sacra profanis miscendo huc, illuc transvolemus.

4 Ipsa ceremonia elevationis manuum docet, omnes sensus in sublime tollendos nobis esse, quippe nimis procul à deo remotis. C:20.S:5.

5 Magnum dei beneficium est, quòd curas nostras in ejus sinum jubeat exonerare. *Ps*:62.8. Ergo inexcusabiles simus, si studia, & sensus nostros non seriò ad orandum applicemus: quod fieri non potest, nisi mens, cum impedimentis fortiter luctando, sursùm emergat.

2. Ut cor, & affectus nostros ad Dei voluntatem componamus, ne peccamus, nisi quæ, & quantum nobis Deus permittit. Quâ in parte gravissimè peccari solet. Siquidem alii

1 Sine fronte, & reverentiâ deum de suis ineptiis interpellare audent. S:5.

2 Stolidè spurcissimas quasq; cupiditates deo audent obtrudere, quarum etiam homines conscios facere puderet.

B C

Secunda

Secunda est, ut semper inopiam nostram verè sentiamus, tum serium, imò ardentem impetrandi affectum cum ipsa precatione jungamus.

Tertia est, ut quisquis precandi causa coram deo sistit, omnem propriæ gloriæ, & dignitatis opinionem, & sui fiduciam exuat, deo autem in sui abjectione gloriam in solidum tribuat.

Quæra est, ut licet subacti verâ humilitate, nihilominus certâ fiduciâ, & ipse exorandi animemur. Ubi observandum est

1. Quòd certa fiducia in oratione requiritur. Sicuti patet

1. Ex eo, quod gravissime nostrâ diffidentiâ irritetur deus, si poscamus ab ipso, quam non expectamus, beneficentiam.

2. Ex locis Scripturæ, quibus diserte fides in oratione exigitur. Mar: 11, 24. Jac. 1.6.

3. Constat Deum dare cuiq; secundum suam fidem. Ergo citra fidem nihil consequimur.

4. Fides impetrat, quicquid in orando conceditur.

2. Quod graviter errant, qui rem dicunt esse absurdissimam, si quis certa animi fiducia statuat, deum sibi esse propitium, & benevolum.

Nam

1. Jam probatum est, sine firmo illo Divinæ benevolentiæ sensu, non posse Deum rite invocari, & necesse est fidei naturam, & vim ignorare, qui hoc negat.

2. Absurda potius illa est oratio, quâ dubii sumus, an Deus velit exaudire, tamen necessitate

A B C D

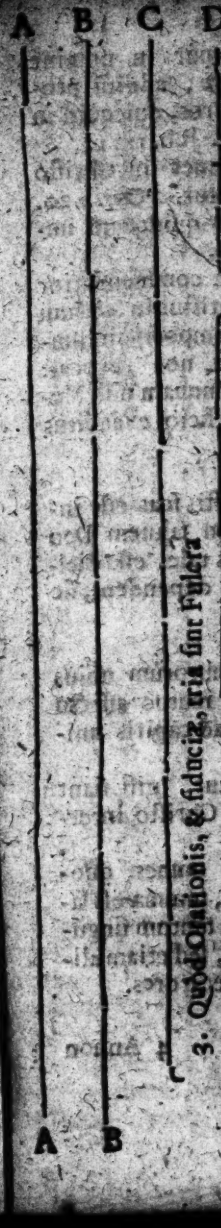

pressi ad deum confugimus, ut si digni simus, nos exaudiat.

3. Longè aliter precati sunt omnes sancti.

4. Scriptura jubet nos accedere ad Deum cum fiducia. Heb: 4. 16. Eph: 3. 12.

5. Hanc fidei, & spei conditionem sæpius videmus poni in Psalmis. *Ps:* 33. 22. 56. 11. C: 20. S: 12.

1. Mandata Dei. Nam inter officia pietatis nullum frequentius commendat, ac præcipit scriptura, quàm ut oremus. Loca sunt illustria. *Ps:* 50. 15. Mat: 7. 7. Huic præcepto non obsequi, impiæ esset contumaciæ. C: 20. S: 13. 14.

2. Promissiones, quibus cùm freti simus, num adhuc dubitanter, & trepidè orabimus? terret quidem Dei Majestas, sed suavissimum Patris nomen, quod suggerere nobis dignatur, tanto magis invitat, ut cum fiducia ad deum accedamus, non innixi nostris meritis, sed fundati in promissionibus divinis.

3. Quod Orationis, & fiduciæ, tria sint Fulcra

3. Intercessio Christi, de qua dicimus

1. Quandò nemo hominum dignus est, qui in dei conspectum prodeat, ut omni nos pudore, & metu eximat, placuit Patri filium suum donare in Advocatum, & Mediatorem, per quem ad ipsum secure accedamus, & cujus intercessione nihil nobis denegetur.

Nam

1. Christus est, qui horribilis majestatis divinæ formidabilem gloriam in solium gratiæ commutavit, ut cum omni fiducia comparere audeamus. Heb: 4. 16.

A B C D

2 Spectatim

A B C D

2. Speciatim jubemur in nomine Christi Deum invocare, additâ promissione, nos impetraturos, quicquid in nomine ejus petierimus. Joh: 14. 13.

3. Omnes promissiones in Christo confirmantur, & implentur. 2 Cor: 1. 20. Ergo nulla est promissio quidquam impetrandi extra Christum.

4. Tanto gratia hæc commendatior esse debet, quòd jam Christus in cœlum ascenderit, ad quam temporis circumstantiam etiam Christus nos revocat. Joh: 16. 26. Non quòd unquam nisi Mediatoris quisquam beneficio exauditus fuerit. C. 20. S. 17, 18, 19.

2. Non negamus tamen sanctis suas esse intercessiones, quibus alii aliorum salutem Deo commendent mutuò, sed has tales esse dicimus, quæ ab unicâ illâ Christi dependent, sic ut ex eâ nihil delibent.

Nam

1. Preces hæ sunt membrorum unius corporis, & a dilectionis mutuo affectu scaturiunt, ita tamen, ut ad capitis unitatem referri debeant.

2. Eædem non adjuvant, nisi fiant in Christi nomine (*i.e.*) Christo intercedente.

3. Cum indigni simus omnes, quorum preces Deus accipiat, summæ est sanè benignitatis, quòd non tantum singulis pro se orare permittat, sed etiam alios pro aliis admittat deprecatores.

4 Annon

A B

A B

1. Hac ratione ad illos omnes Christi traducitur, sine quo nec ipsis aditus ad Deum ullus patet.

2. Scriptura nullibi hujus intercessionis meminit.

3. Commentum hoc non nisi a diffidentia orrum habet, perinde ac si Christus deficeret, aut nimium severus esset. Quo ipso

1. Christum solius Mediatoris titulo, & laude passionis suæ spoliant.

2. Simul Dei benignitatem abjiciunt, qui se illis in Patrem, & Christum in fratrem exhibet, de cujus fraterno affectu dubitare nefas est.

4. Error errorem cumulavit, postquàm cæptum fuit superstitiose in sanctorum intercessionem respicere.

Nam

1. Sua cuiq; sancto pro negotii diversitate attributa est procuratio.

2. Singuli peculiares sibi Divos, tanquàm Deos tutelares asciverunt. C. 20. S. 21, 22.

3. Non secundum urbium numerum, ut olim. Jer. 2. 28. sed secundum capitum multitudinem erecti sunt Dii.

4. Tandem illos horribili sacrilegio, non jam ut suffragatores, sed ut salutis suæ præsides invocare non verentur. *ib.*

4. Annon errent Papistæ, sive id genus alii, qui sanctos extra hanc vitam constitutos invocant? *Aff.* Nam

5. Nec pro eis facit illud Jacobi postulatum, dum rogat, ut hum parrumq; nomen super Abram pofferitatem invocetur Gen. 48. 16. Nam

1. Israelitæ hac invocationis formâ non implorant patres, ut sibi ferrent suppetias, sed Deum obtestantur, et servorum suorum meminisse velit. C. 20. S. 25.

2. Præcipua hujus

A B

I phrasco

A B C

phraſeos cauſa hæc eſt, quòd ad fœdus cum Patribus initum reſpiciunt.

3. Quàm nullam cogitarint interceſſionem, liquet ex Eſa. 63. 16.

4. Cùm habeamus Chriſtum, in cujus manu confirmatum eſt æternum fœdus, non eſt cur alterius nomen in precibus noſtris prætendamus.

5. Si Patriarchas voluntesſe interceſſores, cur in tantâ Advocatorum turbâ ne minimum quidem locum apud eos obtinet Abraham, Eccleſiæ pater, quem Deus præ reliquis in ſummum honoris gradum evexit. *ib.*

6. Ex his illud quoq; jam conſtat, talem uſum veteri Eccleſiæ fuiſſe incognitum.

5. Quâ linguâ inter publicas orationes ſit utendum? Reſp.

1. Negative, Non exotica illa lingua, quâ Papiſtæ inter orandum utuntur, in quâ vix ſyllabam unam ipſi canentes aſſequuntur, nec alios intelligere volunt.

2. Poſitivè, lingua populari, quæ inter precandum ab omnibus intelligatur.

1. Quia in totius Eccleſiæ ædificationem preces fieri convenit. At hoc fieri non poteſt, quandò ad eam ex ſono non intellecto nullus fructus redit. 1 Cor. 14. 16.

2 Quia Paulus diſertè jubet orare, & pſallere, non ſpiritu tantum, ſed potiſſimum mente, ſive intellgentiâ. 1 Cor. 14. 15.

3. Sive publica, ſive privata ſit oratio, non poteſt Deo grata eſſe, quandò ſine animo lingua tantùm orat. C. 20. S. 33.

6. Quæ

A B C

1. Prima est; Sanctificetur nomen tuum. Si quis quærat

1. Quid sit? *Resp.* Nomen Dei est, quo Deus innotescit.

2. Quomodo sanctificetur? *Resp.* Tum sanctificatur, cum omnes ejus nomen agnoscant, & venerentur, cum in doctrina & operibus Deo tribuant, quod suum est, denique cum omnia meram Dei gloriam spirent.

2. Secunda est; Adveniat Regnum tuum. Si quis quærat

1. Quando regnet Deus? *Resp.* Tunc verè regnat, cum homines tam sui abnegatione, quàm mundi, terrenæq; vitæ contemptu, divinæ justitiæ se addicunt, ut ad cælestem vitam aspirent. C. 20. S. 42.

2. Quæ sint partes hujus Regni? *Resp.* Altera est

1. Ut Deus pravas carnis cupiditates spiritus sui virtute cortigat.

2. Ut sensus omnes nostros formet ad sui imperii obsequium. Hoc Deus efficit in nobis per verbum suum, & arcanum spiritus sui instinctum.

3. Quis sit usus quoad nos? *Resp.* Ut nos a corruptelis mundi retrahat, ad crucis tolerantiam instituat, studium carnis mortificandæ in nobis accendat.

6. Quæ sit illa precandi formula, quam Christus tradidit, & quot petitiones contineat? *Resp.* Sex, quæ ita rectè distinguuntur, ut rect.

1. Priores ad Dei gloriam peculiariter sint destinatæ, nullo commodi nostri respectu, quarum

A B C

Tertia est. Fiat voluntas tua. &c. Hujus petitionis usus hic est: Quandoquidem nihil ex nobis prodit, nisi vitiosum, ut discamus carnis nostræ desideriis renuntiare, & voluntates omnes nostras Deo resignare. S:43.

Prima est; Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Siquis quærat

1. Quid panis nomen complectatur? *Resp.* Omnia, quæ ad tuendam vitam præsentem faciunt, non modò, quo alamur, aut vestiamur; sed etiam quicquid omninò nobis conducere ipse prospicit.

2. Cur patrem nostrum jubeamur petere? *Resp.*

1. Quia Noster sit donationis titulo.
2. Quia justo labore partus sit, non impostoris, aut rapinis quæsitus.

Posteriores pertinent ad ea quæ ex nostro usu sunt. Arg: harum

2 Secunda est; Remitte nobis debita nostra, &c:

3 Tertia est; Ne nos inducas in tentationem; hujus partes sunt duæ

1 Ne ullis tentationibus vincamur, & obruamur, sed domini virtute contra omnes adversas virtutes fortes stemus.

2 Ut in Dei custodiam, ac fidem susceptí, & protectione ejus securi, supra peccatum, mortem, inferorum portas, & totum regnum Diaboli invicti duremus.

2 Quinam

A

A

2. Quinam sint, qui Christi gratiam recipiunt? *Resp:* Non omnes promiscuè, sed illi tantùm, quos spiritus sui efficacis & speciali gratiâ dignatus est Deus; Ne cui absurdum hoc videatur, necessario est agendum

A

1. De Electione: Ubi quærimus

B

1 *Quæ* sit Electionis nostræ causa? *Resp:*

2 Possit vè, sed merum Dei Beneplacitum (nullo habito aut dignitatis aut operum respectu) Quod demonstramus

C

1. Argumenta nostra proponendo.

1 Negativè, *Non* fundata. Etenim, qui existimant, Deum, prout cujusq; merita fore prævidet, inter homines, sive dignos, sive indignos discernere.

1. Patet hoc ex prærogativâ, quam præ brutis animalibus homines obtinent. An hic permittent canem, aut asinum de suâ sorte cum Deo expostulare? An suis se meritis hanc præcellentiam adeptos esse fingent? Concedant igitur Deo, ut sua beneficia pro judicii sui mensurâ variè distribuat.

2. Si ad personas descendimus, non alibi illustrius exemplum gratuitæ Electionis occurrit, quàm in persona Christi, qui nascitur ex semine Davidis homo mortalis, & jam in ipso utero caput fit Angelorum, unigenitus Dei filius, imago, & gloria Patris, &c. Dicant nobis, quibus hunc honorem virtutibus promeritus fit, ut ille solus sit, non alii: & cur ab illo nos omnes tanto intervallo distemus.

3. Paulus ait nos in Christo esse electos, Eph: 1.4. cujus loci partes si-

D

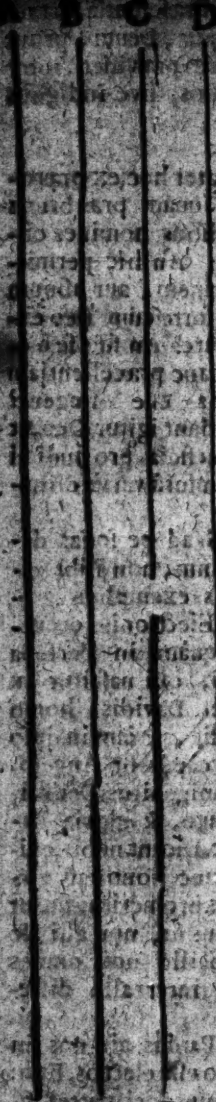

mul connexæ nihil dubii relinquunt.

1. Per Electos intelligit Fideles, ut ex textu patet, ut nimis putidum sit, hoc nomen ad illam ætatem detorquere, quâ evangelium fuit publicatum.

2. Cùm dicit, ante creatum Mundum, omnem dignitatis respectum tollit. Nulla enim discriminis ratio inter eos, qui nondum erant, & in Adamo omnes futuri erant patres.

3. Addit, in Christo. Ergo non in nobis electi.

4. Subjungit, ut essemus sancti. Proinde non ex præscientiâ sanctitatis, quam dicit Electionis esse effectum. Etenim si nos elegerit, ut essemus sancti, non elegit, quia nos futuros tales prævidebat. Sin minus, Pauli ordo invertitur, & pugnantia statuuntur.

5. Supremam causam assignat v. 5. voluntatis *Dei* Beneplacitum. Ita omnia Electionis media, quæ hominес in seipsis imaginantur, absolutè evertit, quia ex hoc uno fonte manant, quæcunq; ad vitam spiritualem beneficia Deus confert.

4. Idem Christus docet. Joh: 15. 16. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Quod ita discipulis dictum est, ut in omnibus fidelibus locum habeat. Nec præterita tantum merita excludit, sed nihil habuisse significat cur eligerentur, nisi sua misericordia antevertisset.

5. Ex Rom: 9. 15. liquidò de causâ

 cognoscemus

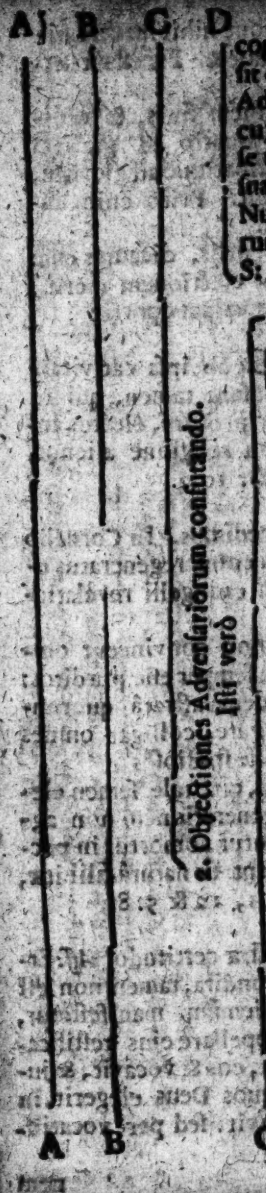

cognoscemus, cur Esau repudiato Jacob sit electus, cùm meritis nihil differrent. Addit enim Paulus ex Mose, Misereborcujus misereborr, &c. Ecce Dominus in se uno salutem nostram statuit, & solam suam misericordiam pro causa assignat. Nullam ergo hominibus aut sui, aut operum suorum rationem relinquit. C: 22. S: 6.

1. Objiciunt Patres, qui dispensari gratiam censuerunt, prout eâ quemq; bene usurum Deus prævideret.

Resp: 1. Nos illis opponimus Augustinum, qui, cum aliàs in eadem fuisset sententia, eam tamen melius edoctus retractavit, & fortiter confutavit.

2. Res ipsa loquitur. Mora erat quæstio, num juste faceret deus, qui certos homines gratia sua dignaretur. Poterat Apostolus se verbulo expedire, & operum respectum obtendere: At sine ambagibus ad misericordiam, & voluntatem dei confugit.

3. Concludimus cum Augustino, gratiam dei non inveniße eligendos, sed facere. S: 8.

2. Objectionis Adversariorum confutando. Isti verò

2. Ex Thomæ sententia distinguunt, Præscientiam meritorum non esse causam Prædestinationis ex parte dei prædestinantis, sed ex parte nostra sic vocari posse, quia gratiam homini prædestinat deus, qua gloriam meretur.

A B C

Resp.

1. Deum in electione nihil intueri nisi meram suam bonitatem. Faceſſant ergò merita.

2. Confundi ordinem finis, & mediorum. Nam prædeſtinatio ad gratiam eſt poſterior prædeſtinatione ad gloriam, adeoq; ex hâc illa fluit. Priùs enim eligit, & pòſt juſtificat.

3. Relictis his argutiis, dicamus cum Ambroſio, eos, qui electionem meritis aſſignant, plus ſapere, quàm oportet.

2. An ſemen Electionis noſtræ ab ipſa nativitate nobis ſit inſitum? *Neg:* Non deſunt tamen, qui ita ſomniant, & exemplis conantur probare, electos ante illuminationem non fuiſſe a religione alienos. Ut Pauli, Phil: 3. 5. Cornelii, Act: 10. 2.

Resp.

1. De Paulo illis concedimus. In Cornelio dicimus hallucinari. Jam enim regeneratus erat, ut præter perſpicuam evangelii revelationem nihil illi deeſſet.

2. Pauculis exemplis non convincent omneselectos pietatis ſpiritu ſemper eſſe præditos: non magis quàm ſiquis demonſtrarâ quorundam Ethnicorum integritate, colligat omnes idololatras probitatis fuiſſe ſtudioſos.

3. Reclamat Scriptura, quæ tale ſemen electionis in ſtatu ante regenerationem non agnoſcit. Ephesii deſcribuntur ut mortui in peccatis, in quibus ambulabant: ut naturâ filii iræ, ſicut & cæteri, &c. Eph: 2. 1, 12. & 5. 8.

3. An detur Electionis noſtræ certitudo? *Aff:* Etſi enim in Dei conſilio ſit abſcondita, tamen non eſt dubium, quin ea, vocatione demùm, manifeſtetur, quam ideo licebit propriè appellare ejus reſtificationem. Quos enim præſtinivit, eos & vocavit, & juſtificavit. Rom: 8. 29. Ergo, quos Deus elegerit, in filiorum ſuorum locum adoptavit: ſed per vocatio-

A B

nem

A B

nem in tanti boni communicationem veniunt.

1. An detur Reprobatio? *Aff.* Inficiè ergo, & puerilitèr nimis agunt, qui invidiæ vitandæ causâ, Electionem quidem fatentur, sed ita, ut negent Reprobationem.

Nam

1. Si nulla datur reprobatio, ne quidem ipsa electio staret.

2. Paulus docet, non tantùm Deum misereri, sed indurare quos vult. Nec anxiè laborat, ut Deum excuset, tantùm admonet, nefas esse, si figmentum cum Creatore suo velit rixari. Rom. 9.20.

3. Omnis arbor, quam Pater non plantavit, eradicator. *Sic* Christus Mat: 15.13. Qui non plantati sunt, exitio sunt devoti, Et hoc reprobationis signum est.

4. Ex Rom: 9.22. Vasa commemorat iræ apparata ad interitum, quæ Deus ferat in multâ lenitate, volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam. Dantur ergo non electi tantùm, sed & reprobi. C. 23 S. 1.

De Reprobatione. Ubi etiam quæritur

2. Quæ sint Objectiones quibus impugnetur Reprobatio?

Resp. Scrutari homines

1. Tyrannidis Deum accusant. Etenim si nudo suo arbitrio homines, a quibus non est offensus, citra proprium meritum in æternam mortem prædestinat Deus, ex libidine magis, quàm legitimâ judicis sententiâ ipsis agere videtur.

Resp.

1. Quisquis pius est, & de arcanis Dei cum reverentiâ philosophari didicit, hos cogitationum impulsus nullo negotio frænabit, ubi secum reputaverit, divinæ voluntatis causam aliquam vel percontari esse improbum. Nihil eum antecedit, qui Deus

A B C

alligetur. Ipsa suprema est justitiæ regula, & quicquid vult, eo ipso quod vult, justum est.

2. Dicimus homines justissimè damnari, quum peccato vitiati sint omnes, & damnationis justam causam in se agnoscere cogantur. Omnes ergò quos Deus ad mortem prædestinat, non citra suum meritum, sed propria culpa, & naturali conditione morti obnoxii sunt. C. 23. S. 4.

3. Semper vera manet responsio Pauli; ô homo, tu quis es, qui respondes Deo? Num figmentum dixerit, cur me sic fecisti? Annon habeat potestatem figulus &c. ib.

2 Objiciunt. Cujus necessitatem Deus hominibus sua prædestinatione imposuit, nec jure hominibus vitio vertitur, nec jure punitur. Ratio consequentiæ: quia aliter facere non possunt. At peccandi necessitatem Deus hominibus prædestinatione imposuit. Ergo. Id vero est absurdum.

Respondemus ad argumentum negando consequentiam. Frustrà enim necessitatem hanc vel Pelagiani, vel Manichæi, vel Anabaptistæ, vel Epicurei ad impiorum excusationem præcipuunt.

1. Quia prædestinatio est divinæ justitiæ, occultæ quidem, sed inculpatæ, dispensatio. Hinc utrumq; certum est, istos impios dignos fuisse tali sorte, & justissimum esse interitum, quem ex prædestinatione subeunt.

2. Dicimus, sic ex Dei prædestinatione pendere eorum perditionem, ut causa, & materia in ipsis reperiatur.

3. Patet hoc ex Adæ lapsu. Lapsus est, quia Deus sic expedire censuit: cur autem censuerit, nos latet.

4. Idem homo suo vitio cadit. A deo enim Adam accepit puram naturam. Hanc propria malitia corrupit, & sua ruina totam posteritatem perdidit.

5 In

A B C

5. In hanc tam evidentem damnationis causam, non illam abscondítam dei prædestinationem inquirere oportuit: quod multo rarius est & utilius.

6. Hinc apparet, ex necessitate quam reprobi evitare nequeunt, nullum excusationis, relinqui prætextum

1. Quia Dei ordinationi sunt semper constas æquitas, licet ejus ratio sit nobis incognita.

2. Quia, ut quærendo reprobi intelligant suæ damnationis originem, satis est, ut ad naturæ corruptionem, unde illa scaturit, oculos intendant.

3. Objiciunt. Si talis sit prædestinatio, concidit omnis sollicitudo & benefaciendi studium: Quid enim interest, quomodo se quisque gerat, quando suo operæ nihil impediri, aut promoveri queat immutabilis prædestinatio? Ruant sane quocunque libido rulerit. Etenim si salutem decreverit Deus, non obstatura sunt vitia: Sin mortem, frustrà contra tendetur.

Resp:

1. Perversum diabolica hæc est blasphemia. Scriptura vero præcipit ad judicia Dei temere, & misericordiam ejus admirando stupere.

2. Facile hæc impietas convincitur, si finem electionis, nostrum in vitæ sanctimonia, recte expendamus.

3. Totum electionis ordinem funditùs invertunt. Electi sumus, ut sanctam vitam traducamus. Eph: 1.4. non ut securè in vitiis pergamus.

4. Itaq; invertimus argumentum. Si electi sumus ad salutem, necesse est, ut in bonorum operum studium incumbamus. C:22. S:12.

5. In eo etiam principium petunt, quòd aiunt, reprobatos perditutos operam, si vitæ

A B

sanctimo-

sanctitati studeant. Hoc enim studium non nisi ex electione oritur.

3. Quæ sint judicia, quibus Deus consilium suum de reprobis exequitur? *Resp.* Sunt duplicis generis. Deus enim reprobos aliquando.

1. Audiendi verbi sui facultate privat. Cujus judicii multa sunt exempla, in quibus unum hoc præ reliquis est illustre. Quatuor annorum millia fluxêrunt ante Christi adventum, quibus salutaris doctrinæ lucem cunctis gentibus occultavit.

2. Verbi sui prædicatione magis excæcat, & indurat. Cujus judicii quotidiana extant documenta, & multa in Scripturis continentur.

Nam

1. Constat, ubi eadem ferè concio apud centum habetur, vigiuti verbum illud fide suscipere, reliquos aut nullius pensi habere, aut tidere, aut rejicere. Siquis dixerit diversitatem hanc ex istorum provenire malitiâ, nondum satisfecit, quia & illorum ingenium eadem malitia occuparetur, nisi Dei gratia corrigeretur. Ideo illud Pauli nobis debet semper in mentem venire: Quis te discernit? 1 Cor. 4. 7. item illud Lucæ, Act. 13. 48.

2. Ex Scripturæ luce clarius apparet, deum ad multos verbum suum mittere, quorum cæcitatem magis velit aggravari. Pharaoni jubet mandata sua deferri, cujus tamen indurationem jam antè prædixerat Ex. 4. 21. Insignis est locus Esaiæ 6. 9. Audite, & ne intelligatis, &c.

LIB.

A

Quartus Liber ostendit Homines in societate Christi retineri per duplicem administrationem.

A — 1. Ecclesiasticam; ubi considerandum est
B — 1. Quæ, & quotuplex sit Ecclesia? *Resp:* Est duplex
C — 1. Invisibilis, & universalis; quæ est omnium sanctorum communio.
C — 2. Visibilis, & particularis; de qua quærendum est.
Nam — 1. Quæ Sint ejus Notæ?
Resp: 1. Verbi prædicatio. 2. Sacramentorum administratio. — Ubicunq; enim dei verbum sincere prædicatur & auditur, ubi sacramenta recte administrantur, ibi aliquam esse Dei Ecclesiam non est ambigendum.

2. An cuipiam impune liceat ab ipsâ his notis insignitâ deficere? *Neg:*

1. Tanti Ecclesiæ suæ communionem facit Dominus, ut pro desertore religionis habeat, qui se a societate Ecclesiæ contumaciter alienarit.

2. Ecclesiæ Authoritas non potest violari, quin suam ipsius imminutam Deus censeat.

3. Ecclesiam voluit Deus esse fidam veritatis suæ custodem, & nutricem nostram, quæ nos spiritualibus alimentis pascat. C:1. §: 10.

A B C

3. An si vitii quidpiam in Doctrinæ, & Sacramentorum administratione in eam incidérit, ab eâ statim sit discedendum? *Neg.*

Nam

1. Non sunt unius formæ omnia veræ doctrinæ capita. Nam quædam

1. Ita necessaria cognitu sunt, ut sint omnibus esse oporteat.
2. Controversa esse possunt, ut fidei unitatem non dirimant, modò absit contentionis libido. C. 1. S. 12.

2. Nemo est, qui non aliquâ ignorantiæ nubeculâ obvolutus sit. Ergo aut

1. Nullam relinquamus Ecclesiam, oportet.
2. Hallucinationes condonemus in iis rebus, quæ tutò ignorari possunt. ib.

3. Nec tamen idcircò patrocinari velimus ullis erroribus, vel minutissimis.

4 Imò quisq; faciet ex officio, si decenter, & ordine, pro mensurâ gratiæ quam accepit, nitatur emendare, quod displicet. 1 Cor. 14. 30. — &c. 12.

4. An perpetua Episcoporum successio veram demonstret Ecclesiam? ut volunt Papistæ? *Neg:* Nam.

1. Evanidus est prætextus successionis, nisi Christi veritatem, a Patribus acceptam, posteri incorruptam retineant.
2. Quod Romanenses hodiè nobis, id olim Judæi objiciebant Prophetis; Nam

A B C

1 Illi

A B C

1. Illi gloriosè jactabunt templum, cæremonias, sacerdotia.
2. Hi quoq; in externis larvis hærent, quæ sæpius longè absunt ab Ecclesiâ.

3. Quam minimè Deus sit personis, aut locis, aut observationibus alligatus, passim in sacris scripturis constat.

4. Nemo ausit asserere, quia Caiphas ab Aarone continuâ serie multis piis sacerdotibus successit, ideò sceleratum suæ ætatis cœtum Ecclesiæ titulo dignum fuisse. C: 2. S: 2,3.

5. Ne in terrenis quidem imperiis hoc verum est, quia Nero, Caligula, Heliogabalus successerunt Brutis, Camillis, Scipionibus, ideo tyrannidem ipsorum verum esse reip. statum. S: 1,2,3.

6. Quascunq; larvas, aut inanem fulgorem intendunt adversarii, nobis tat est, Ecclesiam non esse, ubi verbum Dei non apparet.

A B 2. Quomodo regetur? Ubi etiam considerandum est

C 1. Quis sit ordo gubernandæ Ecclesiæ? Ubi quærendum est

D 1. Primum præsunt Ecclesiæ

1. Apostoli
2. Prophetæ
3. Evangelistæ
4. Doctores
5. Pastores.

Ex his

1. Tres priores Extraordinarium
2. Duo ultimi Ordinarium

Nemo in Ecclesia habeat

A 2. Quæ-

A B C D

1. Interna, a Dei spirim. Est autem hoc boni cordis nostri testimonium, quòd neq; ambitione, neque; avaritiâ, aut ullâ cupiditate, sed sincero Dei timore, & ædificandæ Ecclesiæ studio munus oblatum recipiamus.

2. Quænam sit eorum Vocatio? Resp. Est vel

2. Externa, in qua occurrunt quatuor expendenda

1. Quales sint eligendi? Resp. Non sunt eligendi, nisi qui sint sanæ, & sanctæ vitæ, nec aliquo vitio notabiles, qui ad sustinendum onus quod imponitur, non sint impares, aut inepti. C: 3. S: 12.

2. Qualiter sint eligendi? Resp. cum { 1. Jejunio & 2. Oratione. } Act 14. 23.

3. A quibus sint eligendi? Resp. vel

1. Immediatè a Deo, ut { 1. Prophetæ 2. Apostoli. } Act. 1. 23.

2. Mediatè, verbo duce, ab Episcopis, a senioribus, a plebe. Atq; hoc Cyprianus ex authoritate divina descendere contendit.

D

A B C

4. Quo

A B C D

4. Quo ritu? *Resp.* Manuum impositione.

2. Quæ forma apud veteres in usu fuerit? *Resp.* Vetus Ecclesia suos ministros in tres ordines distinxit. *viz.*

1. Pastorum, ac Doctorum, quos ex ordine Presbyterorum eligebant.
2. Presbyterorum, qui censuræ morum præ erant.
3. Diaconorum, quibus eleemosynarum dispensatio commissa erat.

3. Qualis forma sub Papatu hodiè vigeat? ubi quærimus.

1. Quales sint inter eos sacerdotes? *Resp.* Non tales atq; olim. Ecce enim! ex iis alii sunt

1. Monachi; Quod quidem genus veteri Ecclesiæ penitus incognitum fuit, adeò ut Monachum, & Sacerdotem simul esse non liceret. Gregorius enim ipse alterum alteri impedimento esse asserit.

2. Seculares, qui partim sunt

1. Beneficiarii, atq; horum alii

1. Episcopi. 2. Parochi.

Ex his per pauci se hoc nomine dignos demonstrant.

1. Curam habent Animarum, ut

A B C D E

K

2 Stipendi-

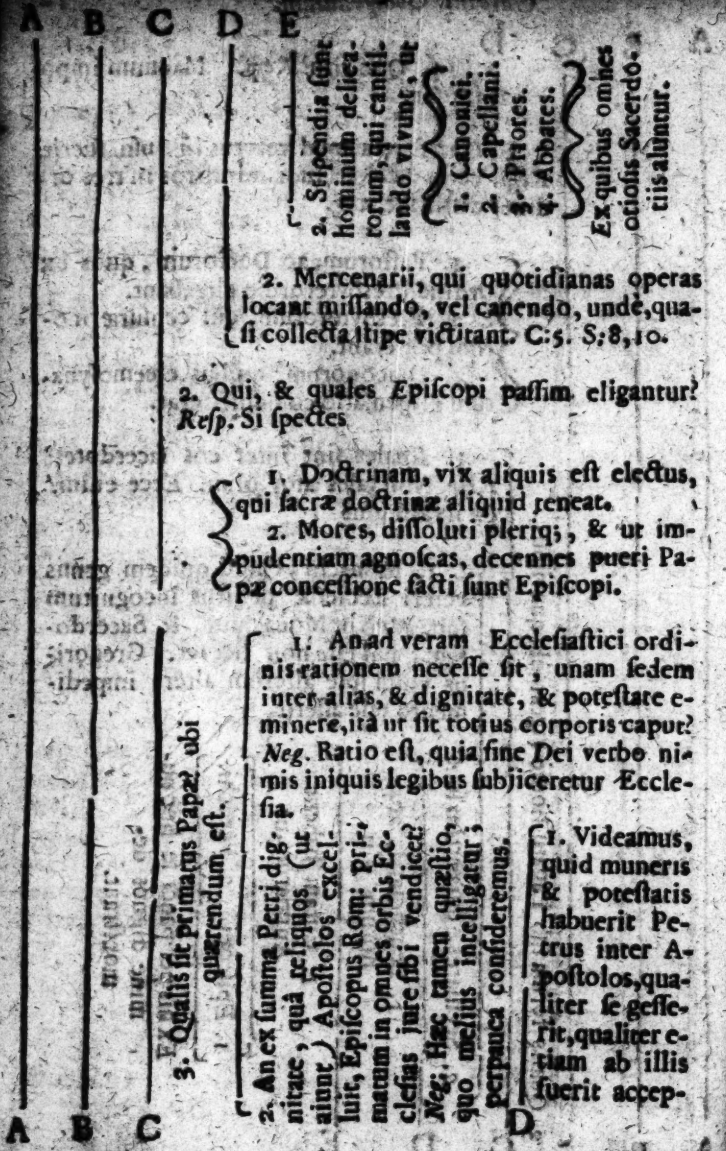
A
B
C
D
E
2. Stipendia sunt hominum delicatorum, qui cantillando vivunt, ut
1. Canonici.
2. Capellani.
3. Priores.
4. Abbates.
Ex quibus omnes otiosis Sacerdotiis alluntur.
2. Mercenarii, qui quotidianas operas locant missando, vel canendo, undè, quasi collecta stipe victitant. C. 5. S. 8, 10.
2. Qui, & quales Episcopi passim eligantur? Resp. Si spectes
1. Doctrinam, vix aliquis est electus, qui sacræ doctrinæ aliquid teneat.
2. Mores, dissoluti pleriq;, & ut impudentiam agnoscas, decennes pueri Papæ concessione facti sunt Episcopi.
3. Qualis sit primatus Papæ? ubi quærendum est.
1. An ad veram Ecclesiastici ordinis rationem necesse sit, unam sedem inter alias, & dignitate, & potestate eminere, ità ut sit totius corporis caput? Neg. Ratio est, quia sine Dei verbo nimis iniquis legibus subjiceretur Ecclesia.
2. An ex summa Petri dignitate, quà reliquos (ut aiunt) Apostolos excelluit, Episcopus Rom: primarium in omnes orbis Ecclesias jure sibi vendicet? Neg. Hæc tamen quæstio, quo melius intelligatur; perpauca consideremus.
1. Videamus, quid muneris & potestatis habuerit Petrus inter Apostolos, qualiter se gesserit, qualiter etiam ab illis fuerit accep-
A
B
C
D
tus:

tus; percurramus, quicquid extet, nihil aliud reperietur, quàm fuisse unum ex numero duodecim, parem reliquis, & socium, non Dominum.

2. Concedamus Petrum fuisse Apostolorum principem, non est tamen consequens, ut quod semel factum fuit, in perpetuitatem trahatur ad universam regulam. C. 6. S. 7.

3. Illud etiam largiamur; sic constitutum in Petro Ecclesiæ primatum, ut perpetua successione maneret, unde tandem illud evincent, sedem Romæ ita collocatam, ut quicunq; sit illius urbis Episcopus, orbi universo præsideat? Nam 1. Sine loci mentione data est. Nihil enim hâc de re constat ex Scripturâ; nam, quod aiunt Romæ vixisse Petrum, & mortuum esse, nihil concludit, quia Christus summus Episcopus Hierosolymis mortuus est, nec tamen huic loco honorem istum potuit acquirere.

2. An Petrus Romæ sederit, est incertum. Quia tamen plerique scriptores in eo consentiunt, ne pugnemus, quin ibi mortuus sit. Sed Episcopum fuisse, præsertim longo tempore, aliis argumentis demonstrandum fuerit. C. 6. S. 11, 14, 16.

3. Tamen ne sic quidem primatum obtinent: nam cum Petrus Judæis, Paulus Gentibus fuerit destinatus, sanè in Pauli Apostolatum magis quàm in Petri, nobis respiciendum fuerit.

A B C

1. Ex quo tempore se primum est extulit? Resp. Ex tempore

1. Synodi

1. Nicæno, illic enim primus inter Patriarchas locus Rom: Episcopo fuit attributus, sic tamen, ut ipse suburbanas Ecclesias, reliqui suos fines curarent. C: 7 S: 1, 2.

2. Chalcedonensis; illic etiam Rom: Ecclesiæ legati primam sedem occuparunt, sed petitam a Leone, & ab Imperatore concessam, non quod ille locus Episcopo Rom: deberetur, sed quia Orientales Episcopi in Ephesino Concilio pessime sua potestate abusi omnia turbarant.

2 Gregorii, cum enim sedis Romanæ non modo dignitas, sed potentia multum aucta erat. Nam in magni imperii convulsione, ut fidei integritas maneret, aut certè non prorsus interiret, omnes undiq; Episcopi se ad Romanum Pontificem adjunxerunt. C: 7 S: 12, 13.

4. Quibus gradibus ad hanc Tyrannidem & extulerit

Ubi quærimus

2. Quo pacto se extulit? Resp. Arrianorum factionibus. Athanasius enim aliiq; pii, exulet sedibus suis expulsi, cum in Romana Ecclesia cernerent optimum sibi esse præsidium, ad eam confugerunt, & libenter ei, quantum poterant authoritatis detulerunt.

3. Qualis sit potestatis nunc temporis? Resp. Est summum (ut aiunt) in terris Ecclesiæ caput, Universalis totius terræ Episcopus, penes eum est

A B C

impetrandi

impetrandi potestas, illos manet obediendi necessitas. Cis. S. 19.

4. An potuit errare? *Aff.*

Nam

1. Constat Pontifices Romanos jam pridem omni carere religione, aut maximos ejus esse hostes. Nam inter eos Theologiæ caput

Non omnes ita sentiunt, & pauci ità loquuntur. Sed quilibet novarunt, ordinariam hanc esse Pontificii religionem fiunt

1. Primum est, nullum esse Deum.
2. Secundum est, quæ de Christo scripta sunt, mendacia esse & impostura.
3. Tertium est doctrinâ de vitâ futurâ, & ultima resurrectione eras esse fabulas.

2. Notissimum est Innocentium 22. palam asseruisse animas esse mortales, unaq; cum corporibus interire usq; ad diem resurrectionis.

Quæ sit ejus potestas? Hæc autem consideranda ratione

1. Doctrinæ quæ duas habet partes: viz.

Authoritatem dogmatum traditorum ubiquitarium.

1. Quanta sit Ecclesiæ potestas? *Resp.* Non infinita, sed verbo Domini subjecta.

2. An universa Ecclesia censuræ verbi Dei subjicitur? *Aff.* Nam

1. Fides a solo Dei verbo pendet. Rom. 10. 17. nec aliter esse potest, quia nisi hic verbi firmitate subnixa sit fides, non posset invicta, & intrepida confitudine

contra mundum, & inferorum portas. C:8. S: 8,9.

2. Quare est, quòd Deus adimit hominibus proferendi novi dogmatis facultatem? nempè, quia uti solus Deus verax est, ita solus in spirituali doctrinâ nobis magister esse potest, & debet: hæc ratio etiam Ecclesiam obligat. ibi.

3. An isti errent, qui, quodcunq; Ecclesia, aut præter, aut extra verbum Dei statuerit, id non alio loco habendum esse, quàm Oraculum Dei censent? *Affi.* Nam

1. Si Ecclesia sit sponsa, & Discipula Christi, ne ex se sapiat, aut cogitet quidquam, sed ab ore sponsi, & magistri solius pendeat, necesse est.

2. Christus suos docuit, quem usum ex spiritu Dei percipere debeant, nempè, quatenus suggerit ea omnia, quæ dixit illis Joh: 16.7. Sic Chrysostomus ait, multos spiritum jactare, sed falsò, quia propria loquuntur. Ne credamus ideò, siquid per evangelium sub titulo spiritus obtruditur.

3. Vetuit Deus quidquam addere verbo suo, aut ex eo detrahere.

4. Peccant itaq; ii, qui peregrinas, & extraneas a

verbo

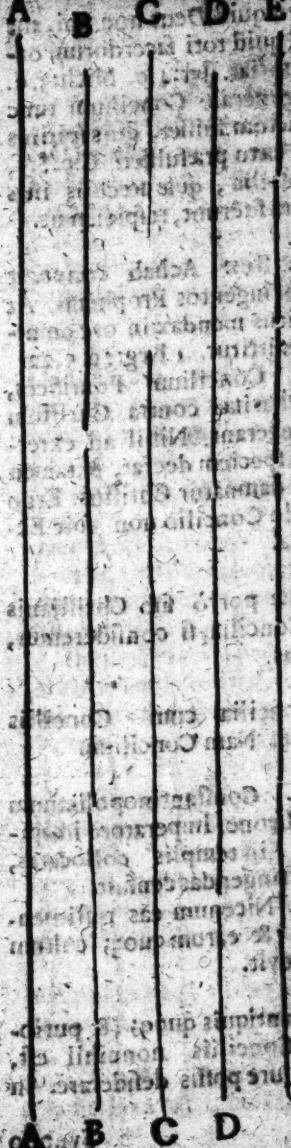

verbo Dei doctrinas præcepta Ecclesiæ, & promissi spiritus Sancti commendant: quod tantundem est, acsi Ecclesiam sine verbo regi a spiritu contendas. C:8. S:13.

4. An Veritas in Ecclesiâ non maneat, nisi inter pastores? *Resp:* Id non semper verum esse constat.

Nam

1. Christus, & Apostoli pericula Ecclesiæ non tam a plebeis quàm a pastoribus impendentia prædicant. Mat: 24.11. Paulus nominatim asserit Antichristum sessurum in templo Dei. 2 Thess. 2:4.

2. Omnium ferè sæculorum exemplis monemur, nec veritatem semper in sinu pastorum ali, nec Ecclesiæ incolumitatem ab eorum statu pendere.

3. Eandem olim canebant cantilenam, legem a sacerdote, & verbum a Prophetâ non posse perire. Jer: 18,18. sic & nostri hodiè cum verbo Dei belligerantur. C:9. S:4,5.

5. An Ecclesia non consistat, nisi in Coetibus Generalibus? (Ita asserit Papista.)

Resp: Nec hoc semper verum esse patet.

1. Reponimus ipsis statum Ecclesiæ Judaicæ, quæ, quin vera sub Prophetis fuerit, negari non potest. Audi-

mus tamen quid Deus non uni, aut alteri, sed quid toti sacerdotum ordini denuntiat. Jer:4.9. Mich:3.6. Quod si generale Concilium tunc ex iis coactum fuisset, quis spiritus in eorum cœtu præfuisset? C:9.S:7.

2. Concilia, quæ sæculis istis congregata fuêrunt, respiciamus.

1. Rex Achab convocat quadringentos Propheras. At spiritus mendax in ore omnium mittitur. 1 Reg:22.5,22.

2. Concilium Pontifices, & Pharitæi contra Christum collegerant. Nihil ad externam speciem deerat, & tamen illic damnatur Christus. Ergo in illo Concilio non fuit Ecclesia.

3. Quæ porrò sub Christianis fuêrunt Concilia, si consideremus, reperiemus.

1. Concilia cum Conciliis pugnare. Nam Concilium

1. Constantinopolitanum sub Leone Imperatore imagines, in templis collocatas, confringendas censuit.

2. Nicenum eas restituendas, & earum quoq; cultum decrevit.

2. In antiquis quoq; ,& purioribus Conciliis nonnihil est, quod jure possis desiderare. In

Synodo

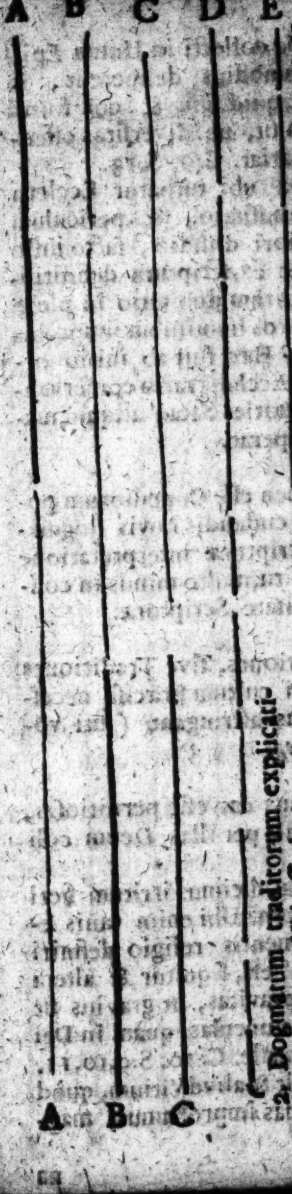

Synodo Nicenâ primâ, omnium dignissimâ, tanta fuit discordia, & contentio Episcoporum, ut nullus earum finis extitisset, nisi Constantinus Imperator prudenter occurrisset. C:9. S:10.

3. Ipse Leo Pontifex non dubitavit Synodo Chalcedonensi ambitionem, & temeritatem objicere, & cum legitimam esse negare non posset, errare tamen potuisse palam asseruit. C:9. S:10;11.

4. Nostri Adversarii hic sibi contradicunt.

Nam
1. Dicunt errare posse Concilia in iis quæ ad salutem non sunt necessaria.
2. Omnium tamen Conciliorum determinationem in re quâlibet, nullo discrimine, pro spiritus S: oraculo nobis obtrudunt. C:9. S:11.

1. Nullum esse nec melius, nec certius remedium, (quandocunque de dogmate aliquo incidat disceptatio) quam si verorum Episcoporum Synodus conveniat, ubi controversum dogma excutiatur.

1. Quia multo plus ponderis habebit ejusmodi definitio, in quam communiter Ecclesiarum pastores, invocato spiritu Christi, consenserint, quàm si tantùm sit privata.

A B C D E

3. *Quia* collecti in Unum *Episcopi* commodius deliberent, in commune, quid sibi, & quâ formâ docendum sit, ne diversitas offendiculum pariat. C:9. S.13.

3. *Quia* ubi turbatur Ecclesia dogmate inusitato, & periculum est a graviori dissidio, facto justo examine, & ex scriptura definitione profatâ, tùm dubitatio in plebe tollitur, & os hominibus improbis obstruitur. Hæc fuit ab initio ordinaria in Ecclesiâ ratio conservandæ pacis, quoties Satan aliquid machinari cœperat.

2. *Nullam* tamen esse Conciliorum potestatem, nec in cudendis novis dogmatibus, nec in Scripturæ interpretatione faciendâ pro lubitu, multo minus in constituenda authoritate Scripturæ.

1. An Constitutiones, sive Traditiones humanæ circa Dei cultum præcisâ necessitate Conscientias astringant? (uti volunt Papistæ) *Neg.*

1. Dicimus eas esse pernitiosas, & impias, quia per illas *Deum* coli volunt.

2. Per illas dicimus irritum fieri dei præceptum. Ubi enim vanis ejusmodi figmentis religio definiri semel cœpta est, sequitur & altera execrabilis pravitas, ut gravius sit in illas traditiunculas, quàm in Dei mandata peccasse. C:10. S:9,10,11.

3. Accedit & aliud Vitium, quòd leges illæ, quas improbamus, mag-

Legum ferendarum. Ubi quæritur. Jam

A B C D E

na

A B C D E

ni ex parte inutiles, interdùm etiam, ineptas observationes præscribunt.

4. Addamus etiam, quòd desumptæ sunt partim ex Gentium deliriis, partim ex Judaismo.

5. In tantum numerum excreverunt, ut Christianæ Ecclesiæ nullo modo sint tolerabiles. Augustinus etiam suo tempore conquerebatur, neglectis Dei præceptis, omnia præsumptionibus esse plena, ita ut Ecclesiæ, quam liberam Deus esse voluit, intolerabilior conditio sit, quam Judæorum. Quid diceret sanctus ille vir, si in hoc sæculum nostrum incidisset: quando numerus cæremoniarum decuplo major est, & singuli apices centuplo rigidius exiguntur.

6. Est & illud vitium maximè pernitiosum, quòd his observatiunculis peccata expiari doceant, & miseram plebeculam in externis nugis justitiam quærere patiantur, quam Deo opponunt.

7. Hoc quoq; dignum infectatione vitium est, quòd non intellectas, & significatione carentes cæremonias ostentent, & in illis miserum populum detineant. S. 9, 10, 11, 12.

8. Illud etiam meritò reprehendimus, quòd omnes fere ad turpem quæstum, & sacrilegam nundinationem prostitutæ sint.

9. Addimus deniq; nos eas constitutiones demùm probare, quæ sic humanæ sunt, ut tamen ex

A B C D E

scriptura

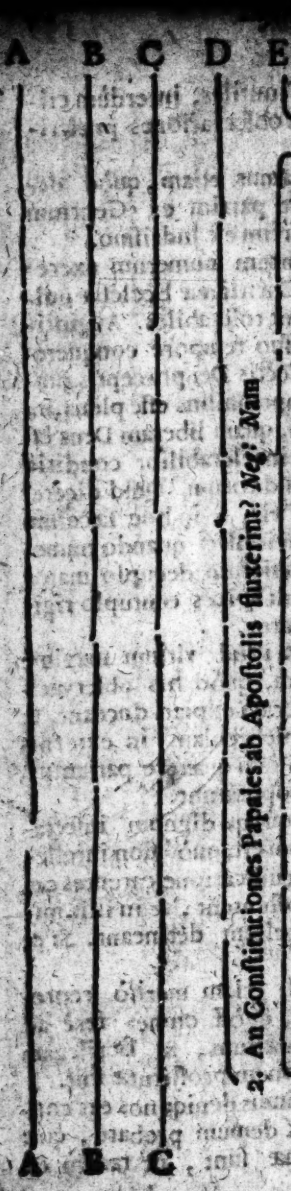

scripturâ desumptæ, adeòq; prorsus divinæ sint. C:10. S: 30.

1. Hùc tendit tota Apostolorum doctrina, ne novis observationibus operentur conscientiæ, aut Dei cultus nostris inventionibus contaminetur.

2. Non Apostolis modò incognita fuerunt, sed & inaudita, quæ illis tribuunt. C:10. S:18,19.

3. Ingentia illa mysteria constat esse observationes partim Judaicas, partim Gentiles; ineptas porrò gesticulationes, & inanes ceremoniolas. Quorum omnium testes citamus Historias, & vetusta monumenta S:18,19.

4. Etsi hæc non extarent, ex ipsâ re tamen possemus colligere, non subitò erupisse in Ecclesiam tantam rituum, & observationum congeriem, sed sensim obrepsisse.

Nec eòdem fuit animo cum illis Augustinus.

1. Dicit ille quidem, quæ toto terrarum orbe servantur, vel ab ipsis Apostolis, vel Conciliis Generalibus statuta esse licet intelligere, ut quòd passio, resurrectio, ascensio Domini anniversariâ solennitate celebrantur, aut siquid tale occurrit, quod ab universâ Ecclesia servatur.

Quòd alibi Augustinus nonnulla Apostolis tribuit meris nititur conjecturis.

A B C D

3. Etsi ab ætate fluxerint Apostolorum, multum interest, an instituas pietatis aliquod exercitium, quo liberâ conscientiâ utantur fideles, & rursus abstineas, si ejus usus non sit utilis, an verò leges feras, quæ conscientias servitute illaqueent. S: 18,19.

1. Clero propria. Hæc variis Canonibus continetur, quos sibi veteres Episcopi, & suo ordini imposuêrunt. Ubi quærimus

1 An Matrimonium Sacerdotibus, & Clericis, (quoniam ita loquuntur Canones) interdici debuerit? *Neg:*

1. Dicimus, hâc prohibitione

1. Orbatam fuisse Ecclesiam probis, & idoneis Pastoribus.

2. Horrendam esse invectam scelerem colluviem, & fœtidum cœlibatum, uti ex fœdandi impunitate, quæ inter ipsos grassatur, sole clarius liquet.

3. Multas animas in desperationis gurgites conjectas fuisse.

2. Dicimus id esse factum ex impiâ tyrannide contra verbum Dei, & omnem æquitatem.

Nam

Nam

3. Jurisdictionis

Altera

A B C D E

Nam

A B C D E

Nam

1. Non licuit hominibus prohibere, quod Dominus liberum reliquisset.

2. Cavit suo verbo Deus, nè hæc libertas infringeretur. 1. Tim. 3. 2.

2. An antiquitas Matrimonium Clericis interdixerit? *Neg.*

1. Constat hanc libertatem sub Apostolis, & aliquot posteà sæculis extitisse, ut conjuges essent Episcopi. Et eâdem usi sunt sine difficultate, tum ipsi Apostoli, tum alii primariæ authoritatis Pastores, qui in illorum locum successerunt.

2. Agitatum scimus fuisse in Nicenâ Synodo de indicendo cælibatu: sed in Paphnutii sententiam tandem discessum est, qui pronuntiavit castitatem esse cum propriâ uxore concubitum.

3. Fatemur ex tempore Nicenæ Synodi virginitatem sine modo laudatam: sic tamen, ut non damnaretur impuritatis conjugium, ejus tantum dignitas, & sanctitas non nihil obscurabatur.

4. Ne Patres, excepto Hieronymo, in conjugii honestatem tanta malignitate injurii fuerunt. C. 12. S. 37.

2 Com-

A B C

A B C

1. Communis Cleri, & plebi, quæ respicit

1. Clavium potestatem: hic quærimus

1. Quid sit hæc potestas? *Resp.* Est disciplina Excommunicationis. Matt. 18. 17, 18.

2. Penes quem sit hæc potestas?

Resp. 1. Negativè, non penes unum, quocirca nimiam exercet tyrannidem Episcopus Romanus dum totam hanc potestatem uni sibi vendicat.

2. Positivè, penes consessum seniorum cujusq; Ecclesiæ.

3. An tali disciplinâ sit opus? *Affirm.*

Nam 1. Nulla societas, nulla domus, aut familia, quamvis exigua, sine disciplinâ in recto statu contineri potest. At verò Ecclesiæ statum decet esse maximè ordinatum.

2. Sicut salvifica Christi doctrina est Ecclesiæ anima; ita pro nervis est disciplina, quæ facit ut membra suo quæq; loco cohæreant.

3. Tolle disciplinam, Ecclesiæ dissipationem quæris. Neque enim diu potest consistere, si unicuiq; liceat facere, quod libet.

4. Meritò ergo comparamus disciplinam.

1. Cum fræno, quo retinentur, & domantur ferocientes.

2. Cum stimulo, quo excitantur parùm voluntarii.

A B C D E F

3. Cum

A B C D E F

3. Cum paternâ ferulâ, quâ clementer castigantur lapsi.

5. Quo minus in officio populus contineri potest, (in hâc præsertim rerum omnium confusione) tanto magis opus esse remedio ipsa clamat necessitas. C:12 S. 1.

6. Hoc remedium Christus ipse præcepit, & semper usitatum inter pios fuit.

5. *Quinam* sint ab hâc disciplinâ eximendi? *Resp*: Nulli; ne Principes quidem.

Nam

1. Est Christi disciplina, cui omnia Regum diademata submitti æquum est. C:12. S:7.

2. Non esse id sibi dedecori judicare debent, si coram Christo Rege supplicitèr se humilient.

3. Non debet displicere quòd per Ecclesiam judicentur. Nam in Aulâ nihil ferè audiunt præter meras assentationes; ideò necessarium est, ut per os sacerdotum a domino corripiantur.

6. An sit temporaria, virtutemq; suam deponat, siquandò Magistratus sint Christiani? (uti nonnulli opinantur.) *Neg*:

Nam

1. Falluntur quidem, dum non animadvertunt, quantum sit discrimen Ecclesiasticæ potestatis, & civilis. Ecclesia non corporales pœnas infligit, quod facit magistratus.

2. Non potest Magistratus hoc a-

A B C D E

gere,

A B C D E

gere, quod ab Ecclesia peragitur. Nam

1. In republica siquis adversus leges deliquerit, supplicio satisfacit legibus, etsi nullam det pœnitentiæ satisfactionem.

2. Ecclesia pœnitentiam exigit, quam nisi præstet peccator, a Cœna S. eum arcet. C. 11. S. 3, 4.

3. Potest accidere, ut negligentior sit Magistratus: imò fortè & ipse castigandus, quod Theodosio Imperatori contigit. An hic cessaverit Ecclesia? *ib.*

4. Tollunt eadem ratione totum ministerium. Proindè ne sint ulli pastores, qui doceant, arguant, reprehendant, quia Christiani sunt Magistratus, qui legibus, & gladio possunt corrigere. C. 11. S. 3, 4.

5. Si Magistratus in vicem Ecclesiæ successerit, statim ergo ubi quis monitionibus nostris obtemperare noluerit, ad magistratum deferendus erit.

6. Ordinem hunc non esse temporarium, patet ex Christi asseveratione. Mat. 18. 18.

7. Hoc ipsum omnium temporum consensu est confirmatum.

8. Hoc pacto omnes Episcopos, sanctosq; viros damnant, quasi honorem, officiumq; Magistratus, falso prætextu sibi usurpaverint. *ib.*

7. Quousq; hujus judicii severitas extendere debeat? *Resp.* Justam fore, si cum spiritu mansuetudinis sit conjuncta, nec in annos extendatur.

A B C D

A B C D

1. Ex remedio non debet fieri exitium.

2. Hoc patet ex fine Excommunicationis, nempè ut ad pœnitentiam reducatur peccator. C:12.S.8.

3. Si peccator pœnitentiæ suæ testimonium det Ecclesiæ, non est ultrà urgendus, ne modum excedat rigor.

4. Non potest excusari immodica veterum austeritas, qui peccatori pœnitentiam solennem, & privationem a Cœna in multos sæpè annos, nonnunquam in totam vitam indicebant.

Nam

2. Temporum Necessitatem. Huc pertinent varia pœnitentiæ, & fidei genera. In quorum numero sunt

1. Preces, de quibus, quia satis constat, non agemus.

2. Jejunium; ubi considerandum est

1. Quid sit? *Resp.* Est Continentia indicta nobis in victu, ordinariâ nostrâ abstinentiâ arctior, & severior.

2. Quæ sint observanda inter jejunia?

Resp.

1. Ut semper, & accuratè urgeatur, quod docet Joel.C.2.13. scindenda esse corda, non vestimenta.

2. Ne pro meritoriis operibus, aut specie divini cultûs habeantur.

3. Ne hoc genus exercitii aut rigidius exigamus, tanquam unum ex præcipuis officiis, aut immodicis encomiis, plus quàm par est, extollamus.

A B C D

3. An

A B G D

3. An superstitiosa quadragesimæ observatio ad exemplum Christi, (quæ vulgus putat se eximium aliquod obsequium Deo præstare) sit licita? *Negat*: Mera enim est μαχοζηλία.

Nam

1. Christus non jejunavit quadraginta diebus, ut exemplum aliis præscriberet, sed ut probaret doctrinam suam e cœlo esse profectam.

2. Non sæpius, sed semel tantum jejunavit Christus. Quid hoc ad anniversarii jejunii legem? C. 12. S. 20.

3. Non jejunat humano more ut ad sui imitationem omnes provocet, sed ut in sui admirationem omnes rapiat.

4. Sic olim Moses in promulgandâ lege jejunavit. *Ex.* 24. 18. At nemini Patrum, & sanctorum in mentem venit, ut idem imitarentur. C. 12. S. 20.

Legitima de his nobis tria sunt considerata necessaria

2. Vota quæ sunt vel

1. Cui vota nuncupare debeamus. Hoc quidem eò spectat, ut cogitemus in votis cum Deo esse negotium. At is omnes voluntarios cultus rejicit, quos sine ejus mandato excogitamus. Nihil ergò vovendum est, quod non habeat testimonium a Deo.

2. Qui simus nos qui vovemus, hic de duobus monemur.

1. Ut metiamur vires nostras, & vocationem nostram intueamur. Nam qui vovet,

A B C D E

quod non est suæ facultatis, vel cum suâ vocatione pugnat temerarius est. Quocirca condemnanda sunt vota cœlibatûs, quæ homines concipiunt suæ infirmitatis obliti.

Nam

1. Quandò vovent castitatem in finem vitæ suæ, undè certi sint eam sibi per omnem vitam constaturam? C: 13. S: 3.

2. Annon sit hoc tentare Dominum, contra inditam naturam niti, ac præsentia ejus dona spernere, acsi nihil ad nos pertinerent? atqui, ne hoc fiat, expresse vetuit Deus. Deut: 6. 16.

3. Videmus quibus pœnis hujusmodi arrogantiam, & præsidentem donorum suorum contemptum Dominus ulciscatur, passim grassantibus adulteriis, & scortationibus.

4. Id extra controversiam est, nihil esse vovendum, quod vocationem nostram impediat. C: 13. S: 3.

2. Ne beneficium libertatis, quod nobis Deus contulit, negligamus. Constituit nos Deus omnium rerum dominos, ut omnibus pro nostra commoditate uteremur. Ingrati ergò erimus, si tantum beneficium contemnimus; & stulti, si rebus externis, quæ nobis adminiculo esse debent, nos in servitutem addicamus. C: 13. S: 3.

A B C D

3. Quo animo voveamus, ut Deo gratissimus. Nam Dominus cor ipsum respicit, non externam speciem.

1. Quantum præsens Monachismus ab antiquitate dissideat, secundùm

1. Vivendi institutum? Resp.

1. { 1. Augustinus omnem rigidam exactionem vult abesse earum rerum, quæ nobis verbo Domini libera relinquuntur.
2. Atqui nihil est, quod in specie vestis, vel in genere cibi, aut frivolis hujusmodi cæremoniis hodie severiùs exigatur.

2. { 1. Augustinus fortiter contendit, non licere Monachis de alieno otiosis vivere.
2. Nostri præcipuam sanctimoniæ partem in otio collocant.

3. { 1. Augustinus talem depingit Monachismum, qui nihil aliud sit, quàm exercitium, & adjumentum ad pietatis officia.
2. Nostri Monachi pro pietate quam Christus commendat, novam perfectiorem imaginantur.

2. Mores. Ecce verò! Nullus hominum ordo magis omni turpitudine vitiorum inquinatur. Nullibi magis impudicè vivitur: cœnobia dixeris lupi-

Illegitima. Omissis verò aliis, de votis potissimùm Monasticis agemus; ubi consideremus

A B C

A B C D

naria, potiùs quàm castitatis sacraria. Augustinus etiam suo tempore de sucis quibusdam Monachis conqueritur. Quid faceret, si monasteria nostra hodie conspiceret? C:13. S:15.

2. An prisca Monachismi constitutio sit in omnibus approbanda? *Neg.*

Nam

1. Etsi non fuerint superstitiosi in rigidioris disciplinæ exercitiis, immodica tamen quædam fuit affectatio. C:13. S:16.

2. Pulchrum erat omni terrenâ sollicitudine carere; at pluris fit a Deo, familiam benè curare, in certâ vocatione Deo servire.

3. Pulchrum fuit in secessu Philosophari: sed in solitudinem, velut odio humani generis confugere, non videtur esse Christianæ societatis,

4. Vel hoc ipsum non mediocre fuit malum, quòd exemplum inutile, & periculosum in Ecclesiam invexit. S:16.

3. An Monachis perpetuam virginitatem Deo promittere sit licitum? *Neg.*

Nam

1. Nullibi *Deus* speciale hoc donum omnibus promisit.

2. Male definiunt continentiam. Neq; enim tantum externam lasciviam, sed animi quoq; ustionem Paulus prohibet. 1 Cor:7.9. hoc qui non potest, continendi facultatem agnoscat sibi denegatam.

3. Alioquin cœlibatum non improbamus, modò ne pro cultu perperam æstimetur, aut temerè ab iis nuncupetur, quibus continendi potestas facta non est.

A B C D

4. Quo

A

1. Quid sit Sacramentum? Resp: Est divinæ in nos gratiæ, & promissionis testimonium, externo signo confirmatum ad sustinendam fidei nostræ infirmitatem cum mutuâ nostræ erga eum pietatis testificatione.

4. Quot, & Quibus Sacramentis utatur Ecclesia? ubi quærimus.

1. Negativè; Non (prout Scholastici docent,) ut justificet, & conferat gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Hanc enim sententiam perniciosam esse asserimus.

2. In quem finem sit instituta? Resp.

Nam

1. Justitiam citra fidem pollicentur. Atqui sacramentum citra fidem sumptum, certissimum est Ecclesiæ, & animarum exitium. Etenim nihil extra promissionem est expectandum.

2. Justitiæ causam a Sacramentis ducunt, acsi in eorum participatione justificatio sita foret, quæ in uno Christo est reposita, & sine externi signi communicatione constare potest. C: 14. S: 14, 15.

3. Non est dubium, quin Christus sit unica Sacramentorum substantia, nec extra ipsum sacramenta quicquam promittere.

4. Sacramentorum tamen ministerio ad Christi notitiam in nobis fovendam, ac augendam adjuvamur.

5. Non aliæ sunt sacramentorum, quàm verbi Dei partes, quæ offerunt, ac proponunt Christum, & cœlestes in eo thesauros. C: 14. S: 16, 17.

6. Ex veterum scriptis nihil adfertur, quod Sacramentorum dignitatem nimis amplificet.

A B C D

Nam

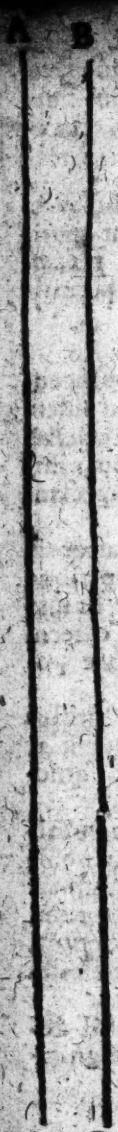

1. Nihil minus illis propositum fuit, quàm ut latentem aliquam virtutem sacramentis inditam nobis commendarent, quasi ipsa per se spiritus S. gratias conferant.

Nam

Illud arctè semper, & firmiter tenendum est

1. Spiritum S: esse eum, qui Dei gratias secum adfert, qui dat sacramentis locum in nobis, & efficit, ut fructificent.

2. Sacramentis non aliud injunctum esse munus, quàm ut testificentur nobis, & sanciant Dei erga nos benevolentiam; nec ulterius proficere, nisi spiritus S: mentes nostras, & corda aperiat, nosq; hujus testimonii capaces reddat.

3. Hanc dignitatem habere sacramenta, non ex propriâ vel intrinsecâ virtute, sed ex Dei instituto, & ordinatione.

4. Deum suæ institutioni præsentissimâ virtute spiritûs S. adesse, ne infructuosa sit, & inanis, sic tamen, ut Symbolis vices suas non resignet. C: 14. S: 17.

5. Hinc sequitur, interiorem spiritûs gratiam ab externo ministerio esse distinctam. Nam quòd externâ actione figurat minister, Deus intus peragit.

2. Positivè, ut promissionem confirmet, obsignet, ratamq; nobis faciat, idq; ut nos in ipsius fide stabiliat.

A B C D

3. Quot sint Sacramenta? *Resp:*

1. *Negativè*; Non septem, (ut asserunt Papistæ) Nam eorum quinq; sunt falsa. De quibus singulatim tractabimus. Occurrit verò

1. Confirmatio, Quam quidem

1. Ut olim in usu erat, non rejicimus.

2. Pro Sacramento tamen non agnoscimus; ubi quærimus

1. Quæ sit virtus, seu res significata hujus Confirmationis? *Resp.* Fingunt rem significatam Confirmationis esse, quòd spiritum sanctum conferat ad Gratiæ augmentum, qui collatus sit in Baptismo ad innocentiam; At *Resp:* Nequissimam hanc esse doctrinam. C: 19. S: 5.

Nam

1. Baptismo derogat, quod illi scriptura tribuit. Nam per Baptismum societatem habemus cum morte & vitâ Christi, ita ut vetus noster homo crucifigatur, quo in vitæ novitate ambulemus.

2. Pugnat cum decreto Concilii Milevitani, Anathema esse, siquis dixerit baptismum in remissionem peccatorum tantum dari, non in adjutorium futuræ gratiæ.

3. Satanæ hæc est doctrina, ut incautos a baptismo abducat, quando promissiones Baptismo alio derivat.

2. An sit dignior Baptismo? *Neg:* Hoc tamen asserunt Papistæ, his de causis.

1. Quia datur a dignioribus

A B C D

oribus. At *Resp:*

1. Si vim sacramenti ex dignitate ministri æstiment, nonne in castra Donatistarum abeunt?

2. Ut dignior sit Confirmatio facta per manum Episcopalem, undè hanc prærogativam probabunt? Nam quòd aiunt, solos Apostolos spiritum S. distribuisse, nimis jejunum est. *Nam* dicant nobis an soli Episcopi sint Apostoli? Imò an sint omnino Apostoli?

3. *Non* erat Apostolus Ananias, & tamen ad eum Paulus missus est, ut recepto visu baptizaretur. Act:9.17.

4. Si jure divino hoc est proprium munus Episcoporum, cur ausi sunt ad plebeios Presbyteros transferre? C. 19. S:10.

2. *Quia* in digniori parte corporis fit (*i.e.*) fronte. At

Resp.

1. Baptismum non oleo, sed aquâ peragi. Est ergo fermentum humanum, tanto pernitiosius, quòd præterità aquâ solum oleum in Baptismo magnificiunt.

2. Dicimus in Baptismo quoq; frontem aquâ tingi. *Nihil* ergò confirmatio privilegii præ baptismo habet.

2, Pœnitentia, quam jure Sacramentum esse non agnoscimus.

A B C

Nam

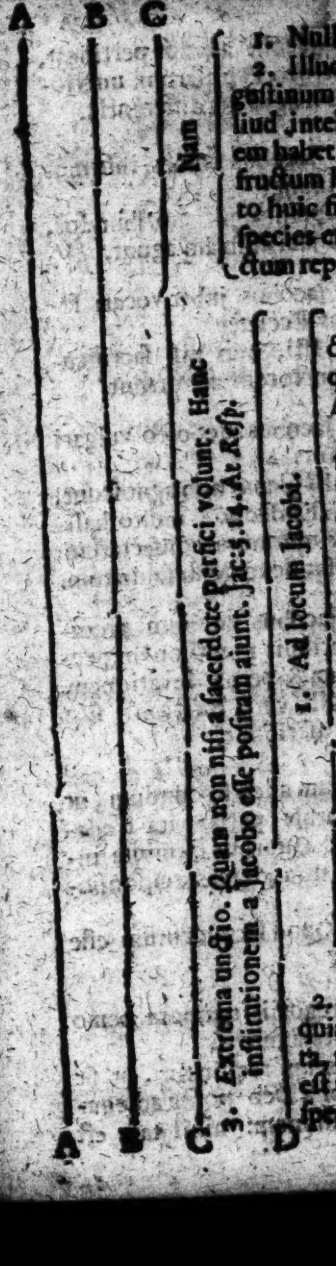
A
B
C
Nam
1. Nullam habet Dei promissionem.
2. Illud Sacramentum secundùm Augustinum dicitur, in quo aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem; Quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Hæc sacramento huic ficto non conveniunt, ubi nulla species est corporalis, quæ spiritualem fructum repræsentet.
3. Extrema unctio. Quam non nisi a sacerdote perfici volunt. Hanc institutionem a Jacobo esse positam aiunt. Jac: 5. 14. At Aesp:
1. Ad locum Jacobi.
1. Ejusdem rationis est ista unctio, cujus est manuum impositio, quâ citra rationem, & sine fructu Apostolos imitari volunt.
2. Quantâ libertate & Christus, & ejus Apostoli versati sint in adhibendis istis rebus externis, ex eo constat, quòd Christus alios tactu, alios verbo sanavit, eodem modo & Apostoli: hinc apparet talibus ceremoniis non subesse illud mysterium quod adversarii somniant.
3. Ut demus unctionem nunc temporis fuisse sacramentum earum virtutum, quæ tum per Apostolorum manus fiebant, nihil nunc ad nos pertinet, quibus virtutum administratio non est commissa.
4. Injuria hæc est in spiritum S: putidum, & nullius efficaciæ oleum facere virtutem ejus. C: 19. S: 18, 19.
2. Illa unctio non est Sacramentum quia nec Ceremonia est a Deo instituta, nec ullam promissionem habet, nec est tradita cum promissione quæ ad nos spectat.
A
B
C
D

A B C D

3. Ut locus Jacobi ad nos pertineat, non tamen facit pro Papistarum unctione, quia nimis magna est differentia.

Nam

1. 1. Jacobus omnes infirmos vult inungi.
2. Ipsi non nisi moribundos, & qui jam animam agunt.

2. 1. Jacobus jubet vocari seniores Ecclesiæ.
2. Isti, non nisi sacrificulum unctorem admittunt.

3. 1. Jacobus de oleo vulgari loquitur.
2. Illi oleum non agnoscunt, nisi ab Episcopo, multo halitu, & murmure consecratum, noviesq; flexo genu salutatum.

4. 1. Jacobus fidelium precationi tribuit remissionem peccatorum & pœnæ levationem.
2. Illi verò unctioni suæ impiè ascribunt.

4. Ordo. Sacramentum adeò fœcundum, ut septem ex se Sacramentula pariat; ita tredecim erunt Sacramenta. Quorum omnium insulsas absurditates, atq; non dignas responsione, missas facimus.

5. Matrimonium; Quod sacramentum esse nusquàm agnoscimus.

Nam

1. Usq; ad Gregorii tempora nemo hoc pro Sacramento agnovit.
2. Ad Sacramentum requiritur, ut sit cæremonia exterior a Deo posita ad confirmandam promissionem: nihil tale est

A B C A

in

A B C

in matrimonio.

3. Interim fatemur a Deo esse institutum, esse ordinationem bonam, sanctam; negamus tamen esse Sacramentum.

1. Quid sit? *Resp:* Est signum initiationis, quò in Ecclesiæ cooptamur societatem, ut Christo insiti, inter filios Dei censeamur.

1. Positivè; sunt duo tantùm; viz.

2. Baptismus; de quo quærimus

1. Quæ peccata nobis esse condonata testetur Baptismus? *Resp.*

1. Præterita; Nam instar signati cujusdam diplomatis confirmat nobis, & testificatur peccata nostra purgata, & remissa nobis esse, ne unquam in conspectum Dei veniant Eph: 5. 26.

2. Futura; Errant ergò ii, qui Baptismo in præteritum tantum tempus conferri, novis lapsibus alia quoq; remedia esse quærenda somniant. Hoc enim errore olim factum est, ut nonnulli, nisi in ultimo vitæ discrimine baptismum non susciperent.

2. An virtus remittendi peccata in aqua sit includenda? *Neg:* Neq; enim

1. Remissionem peccatorum. Ubi quærimus

Tum

2. Quis, & Quomodo sit ejus finis? *Resp.*

Primus Baptismi finis est, ut Fidei nostræ apud Deum serviat.

Hic tria complectitur.

A B C D E F

A B C D E F

enim salutis causam, sed doni istius cognitionem in Baptismo percipimus.

2. Mortificationis, & novæ vitæ testificationem, Rom: 6. 3. Nec tamen ab Originali peccato nos eximit, & in eandem naturæ puritatem restituit, in quâ creatus fuit Adam.

3. Unionis nostræ cum Christo testificationem.

Nam. 1. Ideò Baptismum nobiscum communem habere voluit Christus. Mat: 3. 13. ut esset firmissimum societatis & unionis nostræ cum ipso vinculum.

2. Hinc etiam Paulus probat nos esse filios Dei, quia Christum in baptismo induimus. Gal: 3. 27. C: 15. S: 6.

Secundus Baptismi finis est, ut serviat confessioni nostræ apud homines: hâc enim notâ profitemur nos velle accenseri in populo Dei; eâdem testamur nos in unius Dei cultum, in unam religionem cum omnibus Christianis consentire.

3. An ejus vis, & pretium ministri dignitate sit metiendum? *Neg.* Errant ergo Donatistæ, & Catabaptistæ nostri, qui baptizatos in Papatu, ritè baptizatos esse negant; atq; ideò anabaptismum furiosè urgent.

Nam. 1. Nihil sacramento datur, aut aufertur ejus dignitate, per cujus manum traditur: sicut nihil refert, quis, aut qualis sit tabellarius, qui Epistolam adfert, modò authoris manus, & signum satis agnoscatur.

2. Cogitandum est, Baptismum non esse hominis, sed Dei; a quocunq; tandem fuerit administratus. Ideò quoq; non in hominis, sed in Patris, Filii, Spiritûs S: nomen baptizamur.

A B C D

3 Qui

A B C D

3. Qui nos baptizant, qualescunq; fuerint, non in suæ ignorantiæ, aut sacrilegii consortium tingunt, sed in fidem Jesu Christi.

4. Exemplum habemus in Judæis, quibus nihil obfuit ab impuris sacerdotibus fuisse circumcisos: neq; propterea irritum fuit signum, ut iterari necesse foret, sed satis erat ad ipsam originem redire. C: 15. S: 26.

4. An siquis absq; eo decesserit, Regenerationis gratiâ privetur? *Neg.*

Nam

1. Regenerationis gratia ab ipso baptismo non pendet. Nam promissio per se valida est. Accedit Baptismus, non ut efficaciam promissioni, tanquam per se infirmæ, conferat; sed ut eam sigilli instar nobis confirmet.

2. Non levis hæc foret injuria fœderi divino, quo nos, & liberos nostros cooptavit pro suis; infantes ergo nostri, antequam nascantur, ad hoc fœdus pertinent, in quo eorum salus continetur.

3. Si pereant omnes, qui aquâ non tinguntur, nostra deterior est conditio, quàm fidelium sub veteri lege, ubi promissio ante octavum diem saluti conferendæ satis erat efficax, quamvis signi adminiculo rata non esset.

4. Hoc errore factum est, ut & dogma de necessitate baptismi malè fuerit expositum, & authoritas baptizandi ad eos translata, qui ejus potestatem a Christo non accepêrunt. C: 15. S: 20, 22.

5. An jure Infantibus communicetur? *Affirm.*

1. Si rei signatæ infantes sint participes, a signo arceri non debent; nec a figurâ depelli, si veritatem obtineant. At prius verum est, ergò & posterius.

1. Consequentia patet.

1. Quia stultum esset in elemento aquæ hærere, ad spirituale mysterium non attendere, adeoq; signum exterius pluris censere, quàm rem signatam.

A B C D E

3 Qui

2. Quia Deus olim per circumcisionem infantulis obsignabat fœderis promissionem. Eodem jure infantibus nostris Baptismum deberi dicimus.

3. Si verbum promissionis, cui signum exterius in Baptismo servire, & subesse debet, ad infantes destinetur, quis signum, quod verbi est appendix, ab illis prohibere audeat. C. 16. S. 5.

2. De Minori dubium esse non potest, quia fœdus firmum manet, nec ad Judæos, aut adultos tantum, sed etiam ad Christianos liberos spectat. *ib.*

2. Non exiguum hujus rei argumentum ex fructu, & usu pædobaptismi haberi potest, sive parentes, sive liberos spectes. Utriq; enim eximiam indè consolationem capimus.

1. Quòd promissio de semine nostro parentibus pijs hoc modo rata fit, Deum fore seminis nostri Deum usq; in millesimam generationem. C. 16. S. 5.

2. Pueri per Baptismum Ecclesiæ insiti hæc inde accipiunt commoda.

1. Quòd aliis Ecclesiæ membris sunt tantò commendatiores.

2. Ad serium Dei colendi studium tantò magis animantur, ubi adoleverint, quando etiam se pueros a Deo agnitos, & adoptatos esse intelligunt.

3. His adde severam Dei comminationem, quâ se vindicem fore testatur in omnes eos, qui signum fœderis contempserint.

3. Neq; etiam noviter fuit fabricatus pædobaptismus. (ut nonnulli opinantur.)

1. Quoties integras familias Apostoli leguntur baptizasse, quis dixerit omnes eas caruisse infantibus? Act. 16. 15.

2. Si veteris Ecclesiæ testimonium consulamus, nullus, quantumvis vetustus scriptor

extet

A B C

cunct, qui non ejus originem ad Apostolorum usque tempus referat.

1. Quid sit? Resp. Est Ecclesia spirituale, quo in eâ vitâ conservamur, in quam nos verbo suo Deus genuit.

2. Sacra Christi Cœna, de quâ quærimus

2. Qualis sit in ea Christi præsentia? Resp.

1. Negativè, per modum inductionis

1. Non nihil, quæ ipsum elementum panis attingat, quia (in panem inclusa: enim derogare posset gloriæ Christi præsentiæ.) Erunt ergo Transubstantiationis Patroni, inter quos

Nam

1. Alii Christum in Sacramento ita præsentem esse somniant, atq; si corpus ejus manibus attrectandum, dentibus atterendū, ore deglutiendum sisteretur. At hanc absurdā esse opinionem palam est.

1. Finitum esse corpus Christi, & cœlo contineri, ubiq; dum redeat, minime ambigimus. Ergo nefas est, illud ad corruptibilia elementa retrahere, aut ubiq; præsens imaginari.

2. Ne quidem opus est. Nam nexu spiritus, Christo copulamur. Hoc enim beneficium per spiritum suum Deus largitur, ut unum corpore, spiritu, & anima fiamus.

2. Alii corpus Christi sub specie panis, facta consecratione, latere, & operiri, fatuus. Atq; hinc prodiit scitilla illa conversio panis in corpus, substantiā panis, (ut aiunt) in nihilum reductā, sub cujus umbra figurā, & colore, qui spectet, Christus se occultet.

A B C D E

M A

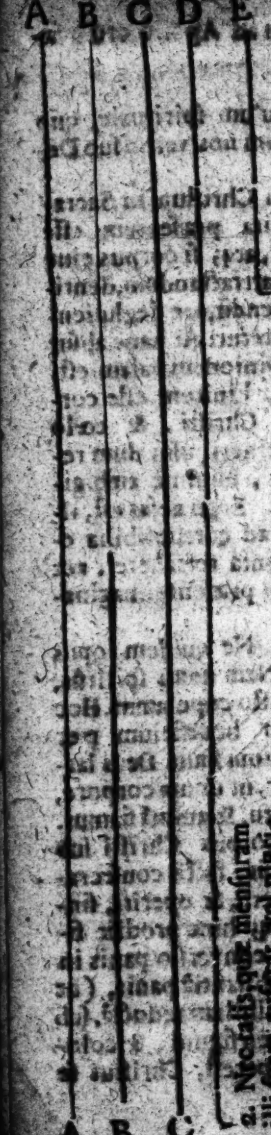

1. Annon Christum asseguntur abhedini, idq; absurdissime?

2. Panis ergo Figura nihil aliud erit, quàm larva, quæ carnis conspectum auferat oculis.

3. Nonne & hoc absurdum est de verâ fide quâ solâ Christo conjungimur, pa[illegible] sollicitos, carnalem tantùm pr[illegible]tiam quærere.

4. Hoc etiam ingeniosâ suâ subtilitate effecerunt, ut pro *Deo* habeatur.

5. Monstrum hoc ignotum fuit veteri Ecclesiæ, ita ut plane novum sit figmentum. C: 17. S: 13, 14, 15.

6 Si statuenda sit Conversio, everritur sacramenti natura, & tollitur analogia, vel similitudo, quæ deducere nos a re visibili ad rem invisibilem debet.

7. Crassum hunc errorem promovit consecrationis opinio, quæ tantundem apud eos valet, atq; magica incantatio.

8. Vel hoc solum potest sufficere ad conversionem istam everten-dam, quòd post consecrationem pars utraq; Sacramenti, Panis & Vini, nomen retinerat.

a Necesse est, ut alienissimam illi mentem afferat, qui plane hæc simili locutionis figura, vel immutatam illic magnitudinem non agnoscat. Erant ergo Consubstantiationis defensores, ex quibus

1. Alii non dubitant asserere, proprie loquendo panem esse ipsum Christi corpus, sed sine figurâ.

1. Ita sequeretur panem esse Christum, & esse Deum. omnes enim consentiunt totũ Christum nobis offerri

A

in

in Cœnâ. Jam verò blasphemum est sine figurâ prædicari de elemento corruptibili, quòd sit Christus. C:17. S:20.

2. Concedant necesse est, has duas propositiones. (*viz.*) Christus est Filius Dei, & Panis est Christi corpus, esse longissimè diversas. Unde autem differentia? non aliam sane adducent, nisi quòd sacramentali modo panis vocetur corpus. Non ergò proprie.

2. Alii ubiquitatem illi affingunt; somniant enim corpus, quod in Sacramento datur, gloriosum esse, & immortale. Proinde nihil esse absurdi, si pluribus in locis, si nullo loco, si nullâ formâ sub sacramento contineatur.

At

1. Respondeant nobis, quale corpus suum discipulis in primâ Cœna Christus distribuerit: sane negari non potest, quin fuerit mortale, paulò post tradendum.

2. Sic itidem Marcioni Fenestram aperiunt, si corpus Christi uno loco videbatur mortale, & passibile, alio immortale, & gloriosum.

2. Positivè; Est talis, quæ veram, substantialemq; corporis ac sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacræ Cœnæ symbolis exhibetur, exprimit.

1. Quia in Scriptura nulla illius mentio ostendi potest. At non fuisset prætermissa, si Deo accepta, si necessaria foret.

2. Quin Christus instituens hoc sacramentum, jussit illud accipere edendo, & bibendo, non præcepit adorare. C:17. S:35,36.

3. Apostolos non legimus prostratos adorasse panem, sed, ut erant discumbentes, accepisse, & manducâsse.

4. Sacramenti officium est mentem hominis adjuvare, ut ad percipiendam spiritualem mysteriorum altitudinem sursum in Cœlum

A B 3. An Christus in cæsit adorandus? Vtg; ob hasce rationes. C

A B C

assurgat. At hæc explatio hominem in signo exterso detinet.

1. Contra Nicenam Synodum, quæ vetat nos humiliter accessos esse ad proposita symbola.

2. Contra usum veteris Ecclesiæ, cui moris fuit, ante consecrationem populum monere, ut sursum corda haberet.

3. Contra Scripturam, quæ jubet ea quærere, quæ supra sunt.

5. Pugnat hæc sententia cum Scriptura dum sibi pro arbitrio Deum fabricatur, & dona pro ipso datore colit.

1. Quid sit? *Resp:* Missa est opus, quo sacerdos Christum offert ad promerendam Deum pro se, & aliis; Vel 2. Est victima expiatoria, quâ vivorum, & mortuorum expiatione Deo satisfiat. C:18. S:1.

2. An sit licita? *Neg:*

1. Nullum habent ejus mandatum. Quomodò ergo hanc sacrificandi rationem Deo acceptam esse credant?

2. Quum nemo sibi honorem, & honorem sacerdotii usurpare possit, nisi qui vocatus fuerit a Deo. Heb:5.4. aut sacerdotii sui authorem Deum proferat oportet, aut hominem hunc a Deo non esse fateantur. Jam sacrificia evangelicam necesse est, quæ sine legitimo sacerdote offerri non possunt. C:18. S:9.

1. Injuriâ contumeliâ Christum afficit. Ille enim sacerdos a Patre consecratus est, non ad tempus, sed ad æternum. Nullo igitur opus habet vicario, aut successore.

2. Crucem, & passionem ejus opprimit, & obruit.

A

B

Quæ sit Missa?

Num sit licita?

4. An Scriptura: Cæna, Missa, populi profanetur: Aff.

De qua quæritur.

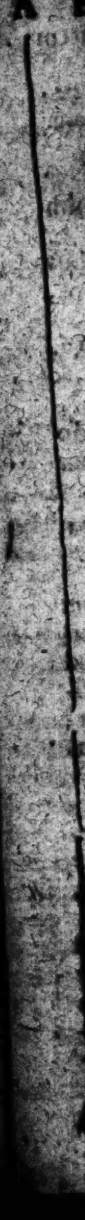

1. Certissimum est eversis cruce Christi, omnes eriglem salutis. Christus in Cruce semel ipsum obtulit in sanctificationem, & quidem semel tantum; nullusq; aucturus redemptionem suam oblatione in perpetuum, non sanctificaret. Hebr. 7. 27. Quapropter aut Christi sacrificio purgationis æternæ vim defuisse, aut uno semel sacrificio Christum in omnis sæculi defunctum esse, ac proinde reiteratione non indigere, faciendum erit. Col. 2. 3.

2. Christus mortuus reflatur uno suo sacrificio perfectum esse, & implenum, quicquid in salutem nostram erat. Ioh. 19. 30.

3. Mortem Christi ex memoriâ hominum delet.

1. Directè eò spectat, ut rursum, (si fieri possit,) crucidetur Christus. Novum enim Testamentum Christi præ se ferri, Ejus ergo mortem postulat.

2. Si Christus singulis Missis immolatur, singulis eum momentis mille in locis crudeliter interfici oportet.

3. Fructum mortis Christi nobis præripit. Facit enim, ut illum non agnoscamus, nec cogitemus. Quis enim cogitabit de morte Christi redemptorem esse, ubi novam redemptionem statuit?

4. Ipsum hominî Cœnam de medio tollit.

1. Cœna ipsa donum Dei est, cum gratiarum actione recitandum. Missa pretium Deo mirificum, quod ipse in fruitione accipiat.

2. Cœna promittit vitam, & æternam, & remissionem in morte Christi, cujus in ea omnes nostræ sumus participes. Missa sacrificium docet Christum oportere quotidie sacrificari, ut aliquid nobis commodet.

3. Cœna in publico cœtu Ecclesiæ distribuenda erat, quo eos de communione vestrâ mo-

nia in Christo certos redderent. Hanc communitatem dissolvit Missæ sacrificium.

4. Manifestè Idololatriam committunt, quum panem in suis Missis ostendunt pro Christo adorandum. C: 18. S: 7, 8.

II. An Deo sit probata vocatio? *Aff.* Id enim constat.

1. Ex elogiis honorificentissimis, quibus ejus dignitatem Deus commendavit. Vos, inquit, Dii estis. *Exod:* 22. 8.

2. Ex dicto Solomonis. Prov: 8. 15, 16. per me ait sapientia, Reges regnant, & Principes decernunt justitiam.

3. Idem Paulus aperte docet, quando præfecturas, & κυβερνήσεις inter Dei dona enumerat. Rom: 12. 8.

4. Nihil potest esse luculentiùs disputatione Apostoli. Rom: 13. 1, 2, 3. C: 20. S: 4.

2. *Quanta sit ejus potestas? Resp.* Sciendum est, armatos esse Magistratus, non tantùm ad privata maleficia judiciariis pœnis coercenda, sed ad ditionem quoq; suam bello defendendam, si quando hostiliter impetantur; Id & naturalis æquitas, & officii ratio dictat. Unde consequens est legitima esse, quæ sic suscipiuntur bella.

1. Si jure eos Latrones puniant, quorum injuriæ in paucos tantum progressæ fuerint, an totam regionem impunè affligi, vastariq; sinent?

2. Quum tradita sit illis potestas, quâ ditionis suæ quietem tueantur, an meliore occasione hâc potestate uti poterunt, quàm ad compescendos furores, quibus & privatim singulorum otium, & communis omnium tranquillitas perturbentur.

3. Si Magistratus conveniat esse legum

custodes

I. Civilem. In qua considerantur. 1. Magistratus, ubi quærimus. Num A B

A B

custodes, & assertores, omnium conatus pariter everti-
tanc oportet, quorum scelere legum disciplina cor-
rumpitur.

4. Ejusmodi bella Spiritus S. multis scripturæ te-
stimoniis legitima esse declarat. C:20.S:11.

Populus. Ubi quærendum est

1. An omnibus Magistratibus, etiam iniquis sit o-
bediendum? *Aff:* Ratio est

Nam
1. Quia qualescunq; sint, a Deo habent im-
perium.

Nam { 1. Qui benè imperant, vera beneficen-
tiæ divinæ sunt exemplaria.
2. Qui injustè dominantur, ad vindi-
candum populi iniquitatem a Deo sunt ex-
citati.

2. Quia Dei providentia in distribuendis reg-
nis, & statuendis, quos illi visum fuerit, Regi-
bus, nobis commendatur. *Dan:* 2.21,37.

3. Clarè hanc obedientiam Deus præcipit.
Jer. 27.17. ubi postquam dixisset se omnes ter-
ras dedisse Nebuchadnezari, aperte jubet, ut
omnes gentes ei serviant. C:20. S.2 n6,28.

[illegible] obedientia nos a Dei obedi[illegible]

Nam
1. Deus est Rex Regum omnium, quorum vo-
ta, jussa, Fasces voluntati divinæ subesse, cedere,
submitti par est.

2. Hominibus, qui nobis præsunt, subjecti
sumus, sed non nisi in Deo.

3. Præposterum sane est, ut hominibus satis-
facias, in ejus offensionem incurrere, propter
quem hominibus obedimus.

4. Exemplum habemus in Daniele, qui quum
impio regis edicto non paruisset, negat tamen
se quidquam in Regem peccâsse. Dan. 6. 22.

5. Facessat ergò prætextus modestiæ, quo

A

[illegible] negant fidei [illegible] esse obsistere quidquam [illegible] Nam Deus principatus [illegible] humano præ- [illegible] jus illud suum non relinquit. 1 Cor. 5. 32.

Etsi præsens huic constantiæ nostræ periculum im- [illegible] tamen illud Petri [illegible] imperium debet esse cordibus nostris, obediendum Deo, potius quàm homini- [illegible] Acts 5. 29.

FINIS.